

1. RODNA GRUDA

januar 1969

revija Slovenske izseljske matice

Slika na naslovni strani:
Zimsko veselje. Mekinje. Foto: Jože Pličar

Slike spodaj:
Zimski motiv iz Ribnice na Dolenjskem.
Foto: Rado Vouk

S »Kraške ohecije«: svatje na dvorišču ženinove hiše.
Berite zapis s kraške ohecije na strani 7!

RODNO GRUDO urejuje uredniški odbor: Tone Gošnik, Mile Klopčič, Stane Lenardič, Ernest Petrin, Jože Prešeren, Zdenko Roter, Ina Slokan, Aca Stanovnik, Franc Sebjanič, Franc Setinc, Zima Vrščaj. Glavna urednica: Zima Vrščaj. Urednika: Jože Prešeren in Ina Slokan. Oblikovalka: Judita Skalar. Uredništvo: Ljubljana, Cankarjeva 1/I, tel. 23-102. Uprava: Ljubljana, Cankarjeva 1/II, tel. 21-234. Revijo izdaja Slovenska izseljenska matica.

Izhaja dvanaajstkrat na leto. V poletnem času izdeta dve številki skupno. Letna naročnina za prekomorske dežele je 5 ZDA dolarjev. Za plačila iz inozemstva: Banque de Credit et Caisse d'Epargne, Ljubljana, 501-620-7-32002-10-575; za dinarska plačila 501-8-51. Poština plačana v gotovini. Rokopisov ne vračamo. Tisk tiskarne »Toneta Tomšiča« v Ljubljani.

RODNA GRUDA

revija Slovenske izseljenske matice

Januar

XVI. leto

Št. 1

IZ VSEBINE:

Zima Vrščaj: Naša anketa

Stane Kavčič: Kaj dela in kam gre Slovenija

Igor Gruden: Ugodnejši vetrovi izpod dvignjenih mejnih zapornic

O dilemah slovenske manjšine

Kraška ohcet

Janez Zrnec: V Mengeš in okolico iz Tržiča na Zelenico

Vzpon slovenske industrije

Delež Slovenije v jugoslovanski proizvodnji

»Jugoslavija je svetla cona, ne siva«

Jugoslavija in vseljenska obramba

Franc Šetinc: Za hitrejši razvoj Slovenije

Z Mahkoviči med našimi po Evropi

F. Šetinc: AFS »France Marolt« v Švici

Janez Zrnec: Ribničan iz Kanade

NEWS - LES NOUVELLES - NOTICIAS
NAŠA BESEDA

Peter Breščak: Imeniten zbor muzicirajočih angelov

Prireditve ob 50. obletnici smrti Ivana Cankarja

J. P.: Ivan Potrč

Sandi Sitar: Goriško gledališče je malokdaj doma

Filatelija

Naši po svetu

Vprašanja in odgovori

Naši pomenki

Otroci berite

Frank Česen: Koline

Marjan Tomšič: Sreča

Dve pesmi Hermana Vogla

Ivan Potrč: Med mašami

Slikovna križanka

Slovenski izseljenski koledar 1969

Razveselite svoje in prijatelje z lepim DARILOM! Kupite jim zanimivo, vsebinsko in slikovno bogato knjigo SLOVENSKI IZSELJENSKI KOLEDAR 1969!

Izpolnite čimprej naročilnico in jo pošljite na naslov:

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
LJUBLJANA, Cankarjeva 1/II
Jugoslavija

Rojaki v ZDA pa dobijo koledar tudi pri

PROSVETA Publications
Slovene National Benefit Society
2657-58 So. Lawndale Avenue
CHICAGO, Illinois 60623

ali:

TIVOLI ENTERPRISES, INC.
6407 St. Clair Avenue
CLEVELAND, Ohio 44103

POHITITE Z NAROČILI, KER BO KOLEDAR KMALU RAZPRODAN!

DRAGI ROJAKI!

Ali ne bi bilo lepo, ko bi vas vsak teden obiskal prijatelj iz domovine in vam povedal, kaj je novega, kakšne uspehe so dosegli delovni ljudje in kaj jih tare? Vse to in še mnogo drugega zanimivega boste izvedeli, če vpišete svoje ime in naslov v spodnjo naročilnico in jo pošljete na naslov slovenske ilustrirane revije »Tovariš«, Ljubljana, Tomšičeva 3. V kratkem bo prišel vsak teden k vam na obisk.

NAROČAM

ilustrirano
revijo
TOVARIŠ

Ime:

Ulica:

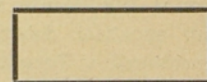
Mesto:

Država:

„Tovariš“
Ljubljana
Tomšičeva 3
Jugoslavija

Letna naročnina je 9,6 USA dolarjev, trimesečna 2,4 USA dol., plačljivo vnaprej na Kreditno banko, Ljubljana, Šubičeva 1, tek. rač. 501-620-7-32000-160 s pripisom »Za revijo Tovariš«

Podpis:

Čitljivo izpolni in odpošlji v pismo

Skupinska potovanja v Ljubljano z JET avionom

Če želite prihraniti, potujte s skupino, saj vas bo potovanje stalo za 278 dolarjev manj kot sicer:

1. MONTREAL—LJUBLJANA—MONTREAL
od 26. junija do 26. avgusta
2. MONTREAL—LJUBLJANA—MONTREAL
od 7. julija do 6. avgusta
3. MONTREAL—LJUBLJANA—MONTREAL
od 21. julija do 11. avgusta

Do Montreala odlične letalske zveze iz vseh ameriških mest: iz Clevelanda, Chicaga, Detroita, Toronta, Los Angelesa, Vancouverja itd.

Najemnina za avtomobil v Ljubljani za en, dva ali tri mesece 180 \$ s 4500 km proste kilometrine.
V zvezi z vašim potovanjem v Slovenijo v letu 1969 pišite takoj na naslov:

ADRIA TRAVEL SERVICE
4159 St. Lawrence Blvd.
MONTREAL 131 CANADA
Telefoni: 844 5292, 844 5662

Mestna galerija v Ljubljani

Mestni trg 5, poleg Magistrata

ima v svojih prostorih tudi razstavno-prodajni prostor, v katerem so naprodaj umetniška dela vseh živečih slovenskih likovnih umetnikov.

mali oglasi

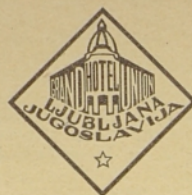
PRODAM dvostanovanjsko, solidno zidano hišo s 300 m² dvorišča-vrta, v mirnem sončnem kraju, 5 minut od centra Ljubljane. Pritlično komfortno stanovanje vseljivo po dogovoru. — Istotam prodam krasno stavbno parcelo 600 m².

Franc LOVŠE, Ljubljana, Jadranska ulica 7.

V centru BLEDA prodam enostanovanjsko hišo s trgovskimi lokali in dvema garažama kupcu, ki plača v Avstraliji z dolarji. Rojak iz Avstralije. Naslov v upravi RODNE GRUDE.

Živim v Jugoslaviji. Stara sem 36 let. Imam sina in hčer. Želim spoznati dobrosrčnega moškega, nad štirideset let. Po možnosti v Torontu, Kanada.

Moj naslov: Angelika, Post Restant, Pošta Kranj, Slovenija Jugoslavija

V NOVEM LETU 1969 VAM ŽELIMO
MNOGO USPEHOV SREČE
IN OSEBNEGA ZADOVOLJSTVA!

Priporočamo se za cenjeni obisk!
HOTEL UNION
LJUBLJANA

Zlata medalja

NA 14. MEDNARODNEM
VINSKEM SEJMU V LJUBLJANI

ELEKTRO CELJE, poslovna enota *Slovenj Gradec* oskrbuje z električno energijo območja občin Dravograd, Velenje, Ravne na Koroškem, Radlje ob Dravi in Slovenj Gradec. Projektiramo, gradimo in vzdržujemo električne naprave, opravljamo inštalacije in servisne usluge.

TOVARNA USNJA SLOVENJ GRADEC

odlična kvaliteta
velika izbira
solidne cene

Priporočamo svoje izdelke!

VSEM SLOVENCEM PO SVETU NAJLEPŠI POZDRAVI!
KMETIJSKA ZADRUGA SLOVENJ GRADEC

Jugoslovani zaposleni v inozemstvu
naročite se na časopis

NOVOSTI

„NOVOSTI IZ JUGOSLAVIJE“

To je list jugoslovanske službe za zaposlovanje, namenjen našim delavcem v tujini. Izhaja vsakega 1. in 15. v mesecu.

Naslov: Novinska ustanova »NOVOSTI IZ JUGOSLAVIJE«,
Beograd, Zmaj-Jovina 21.

NAŠA ANKETA

V oktobrski številki Rodne grude minulega leta smo vam poslali nekaj vprašanj z željo, da bi dobili od vas za naš uredniški program v letu 1969 nove pobude, predloge in pripombe. Zelja, da sodelujete z nami, je stara kakor Rodna gruda; saj je revija namenjena vam. Vprašanja smo si prizadevali sestaviti v takšnem smislu in obsegu, da bi zajeli bistvene vsebinske in oblikovne elemente revije. Razen odgovorov na vprašanja pa ste lahko povedali še kaj več; teh možnosti ste se mnogi izmed vas poslužili, česar smo še posebej veseli.

Kaj kaže anketa? Uvodoma povejmo, da so vsi anketiranci, razen dveh, treh izjem napisali, da jim je Rodna gruda v celoti všeč in da ni potrebna večjih sprememb. »Rodna gruda mi je zelo všeč takšna, kakršna je,« piše Rudolf Segar iz Francije. »Zelimo si le malo več jugoslovanske zgodovine.« »V reviji ne pogrešam zaenkrat nič drugega kakor to, da je mesec predolg, ko pride spet Rodna gruda naokrog,« piše iz Švice Janez Peternel. Dolfe Magdič iz ZR Nemčije pa piše: »Revija Rodna gruda je vsebinsko zelo zanimiva in njena zunanost in oblika lepa, zato je mora biti vesel vsak Slovenec.« Dare Košorok iz Švice nam poleg izredno koristnih pobud in nasvetov, za katere se mu lepo zahvaljujemo, piše: »Rodna gruda mi je zelo všeč. Če jo nameravate spreminjati, je ni treba preveč.« Marija Pirih iz Angije pa nam piše, da ji je Rodna gruda »zelo, zelo všeč. Komaj čakam, da jo dobim in jo do zadnje črke preberem.« Prosimo naše anketirance, naj nam ne zamerijo, da smo njihove besede zapisali v tem poročilu. Zapisali smo jih zato, ker tako odkrito govore o tem, kaj pomeni slovenska beseda našim ljudem v tujini. Seveda pa smo do dne, ko oddajamo ta rokopiš v tiskarno, prejeli le odgovore bralcev iz evropskih držav. Odgovore na anketne liste iz prekmorskih držav bomo obdelali posebej, upoštevali pa bomo seveda vse. Zdaj pa o vaših pobudah, nasvetih in pripombah. V uredništvu smo z največjim zanimanjem pričakovali vaše odgovore na vprašanja o tem, česa v reviji pogrešate, kakšnemu čtivu naj posvetimo več prostora in kaj je treba uvesti novega. Vsi, ki so nam pisali, so odgovorili, da želijo še več novic iz Slovenije; mnogi so izrazili tudi željo, da bi brali kaj več o njihovem rojstnem kraju in širšem okolišu, o Prekmurju, Primorskem, Beli krajini itd. Večina anketirancev je odgovorila, da bi bilo prav, da bi še več pisali o vašem življenju in delovanju v raznih državah, o vaših društvih, klubih in organizacijah, da bi Rodna gruda obveščala bralce, kdaj so vaše prireditve itd. Mnogi pripominjajo, da je potrebno v reviji še več nasvetov, da bi se lažje znašli v težavah.

Skoraj vsi se zavzemajo za večje število topisov po Sloveniji, opisov zanimivih in lepih krajev, tako v sliki kakor v besedi. Zanimajo se za zgodovino slovenskega naroda in za jugoslovansko zgodovino v celoti. Mnogi si želijo starih običajev, tradicije. Med temami, ki si jih nekateri želijo v večjem obsegu, so

teme o naših narodnih manjšinah v Avstriji, Italiji in Madžarski. Dali ste nam tudi pobudo, da bi razširili rubriko, kjer daje uredništvo razne nasvete iz pravnega, psihološkega in sociološkega vidika. Velika večina bralcev se strinja s tem, da bi nadaljevali pouk slovensčine in z rubriko za otroke. Anketa je pokazala, da bere Rodno grudo tudi mlajša generacija, zlasti tisti, ki se danes zaposlujejo v tujini, pa tudi tisti, ki so se izselili iz Jugoslavije v prvem desetletju po vojni. Tudi ti mladi bralci so nam pisali, da so z revijo zadovoljni. Na naše vprašanje, če si želijo več sestavkov o mladih in za mlade, so nam odgovorili pritrdilno. Prejeli pa smo tudi kritično pripombo, ki smo je bili prav tako veseli. Sluban Slavica nam iz Pariza med drugim piše, da je pred leti, ko je prelistavala Rodno grudo pri znancih, dobila vtis, da je namenjena samo starejšim izseljencem, kakor da smo pozabili, da so med izseljenci tudi mlajši ljudje. Slubanova piše tudi, da si želi v Rodni grudi več novic o politiki, gospodarstvu, prosveti, zdravstvu v Jugoslaviji, kakor to poročajo drugi jugoslovanski časopisi. Mi se trudimo, da v reviji redno obveščamo bralce o naši politiki, gospodarstvu, kulturi, kolikor je to mogoče v mesečniku. Dogodki prehitevajo čas in gotovo je mnogo ustrežnejše poročati o politiki v dnevniku kakor v mesečnikih. Vendar pa bomo razmišljali o tem, kako bi bralcem ustregli s celovitejšimi prikazi posameznih področij našega družbenega razvoja.

Tudi glede oblikovne plati so nam vsi pisali, da je revija lepa, zlasti da ugaja naslovna stran, da pa si želijo še več slik iz domačih krajev. Nekateri si želijo več ilustracij in tudi karikatur ter reprodukcij slovenskih slikarjev, kar je Rodna gruda pred leti že gojila. Nekdo nas lepo opozarja, da je treba upoštevati, da imajo naši bralci iz Slovenije še druge časopise in revije in da je zato prav, da je Rodna gruda urejevana nekoliko drugače. Nekateri priporočajo — po pravici! — več humorja v reviji, kako križanko in drugega zabavnega gradiva. In bilo je še in še lepih pobud, pa jih zaradi pomanjkanja prostora ne moremo vseh omeniti.

In ko smo konec leta sedli k okvirnemu programiranju naslednjega letnika Rodne grude, smo v celoti upoštevali vaše pobude, za katere se vam najlepše zahvaljujemo. Odločili smo se, da bomo tudi v letniku 1969 urejevali Rodno grudo tako, da bomo obveščali naše bralce o najpomembnejših političnih dogodkih v Jugoslaviji, o stikih Slovenije in Jugoslavije s svetom, o kulturnem in gospodarskem razvoju Slovenije v Jugoslaviji, o splošnem družbenem napredku naše dežele. Se posebej bomo obravnavali teme, ki zanimajo naše ljudi v tujini kot izseljence in časno zaposlene v tujih državah. Pisali bomo o konvencijah in sporazumih ter drugih dokumentih med Jugoslavijo in državami, kjer delajo in živijo naši ljudje, o naših in mednarodnih zakonih in predpisih, ki uravnavajo pravice in obveznosti delovnih ljudi; o držav-

ljanstvu, carini, deviznih in bančnih predpisih. Pisali bomo o življenju in uspehih naših ljudi, ki delajo v raznih deželah kot strokovniki. Objavili bomo nekaj prispevkov iz zgodovine izseljenstva in obravnavali nove pojave izseljenstva v današnjem času ter probleme generacij v emigraciji.

Za spoznavanje kulturnih razmer v Sloveniji bomo objavili več prispevkov iz naše ljudske kulture. Ugodili bomo pobudam bralcev in bomo večkrat objavili reprodukcije uglednih slovenskih slikarjev. Tudi ilustracije bomo poživili. Glede slovenske književnosti smo se odločili, da bomo objavljali daljše novele v več številkah v nadaljevanju. Prvi daljši tekst, ki ga objavljamo, je povest Ivana Potrča Med mašami. Poleg daljšega teksta bomo v vsaki številki objavljali odlomke najnovejših proznih del ali pesmi iz najnovejše pesniške zbirke ter ob tem predstavili avtorja pesniške zbirke oziroma proznega dela. Ker je želja večine, da bi pouk slovenskega jezika ostal, bomo s tem nadaljevali. Po vaši želji bo ostala tudi rubrika Otroci berite. Po možnosti bomo objavljali tudi nekaj najzanimivejših poglavij iz zgodovine slovenskega naroda in jugoslovanske zgodovine. Razvijali bomo reportaže in potopise ter prikazovali v sliki lepote slovenskih krajev. Tudi zabavno stran bomo poživili. Odločili smo se za križanko in za nekatera druga zabavna gradiva.

Morda kljub naši najboljši volji ne bomo povsem uspeli. Morda tudi ne bomo zmogli vsega, kar obljubljam, uresničiti, ker bo zmanjkalo prostora in ker bo življenje prineslo nove probleme, o katerih bo treba spregovoriti v reviji. Zato vas že vnaprej prosimo potrpljenja; česar ne bomo mogli uresničiti letos, bomo uresnili v naslednjih letih. Bistveno pa je, da urejamo revijo po vaših zamislih in da v veliki večini ustreza vašim željam in potrebam.

Anketa je bila koristna. Odprla nam je marsikatero novo stran vaših potreb in želja; povedala nam je nekaj o vaših pogledih na življenje, razkrila je pomanjkljivosti v našem delu; pa tudi zbližala nas je. Zato je nikar ne zaključimo. Nadaljujte z njo. Pišite nam ne glede na vprašanja. Pišite nam odkrito, kar mislite. Pišite, kaj se vam ne zdi prav in kaj je dobro. Predvsem pa dajte novih pobud v zvezi z vašim življenjem, ki je vendarle drugačno od našega...

Vsem skupaj, ki ste sodelovali, iskrena hvala. Anketo smo te dni zaključili in kmalu bomo izžrebali tudi nagrade.

Zlame Kravaj

KAJ DELA IN KAM GRE SLOVENIJA

STANE KAVČIČ

Velika večina naših bralcev se zelo zanima za dogajanja v Sloveniji in Jugoslaviji, nimajo pa vsi priložnosti teh dogajanj stalno spremljati prek dnevnega časopisja. S to mislijo in s to željo smo se obrnili na predsednika slovenske vlade Staneta Kavčiča in ga naprosili, naj bi za bralce Rodne grude napisal nekaj besed o gospodarskem in družbenem razvoju Slovenije v prihodnjih letih. Predsednik Kavčič se je z veseljem odzval naši prošnji.

Slovenci smo majhen narod na izpostavljeni geopolitični legi, obkroženi od večjih in velikih nacionalnih, gospodarskih in državnih tvorb, v večnem boju za svoj gospodarski, kulturni in nacionalni obstanek. Vedno smo bili le figura v evropski politični igri. Ko smo pred petdesetimi leti prvič prišli v okvir nove države, je velik del naših rojakov ostal zunaj njenih meja. Ta del slovenskega naroda je bil še posebej žrtev raznarodovalnega pritiska, posebno v dobi fašizma. Ob nastanku Jugoslavije leta 1918 se niso uresničila mnoga naša prizadevanja.

Slovenci smo v stari Jugoslaviji sicer doživeli določen gospodarski in kulturni napredek, ki pa je bil pod pečatom tujega

kapitala, izkoriščanja delavcev in velike politične razdvojenosti. Za mnoge naše ljudi je bilo izseljevanje v tujino edina rešitev. Emigracija, krvni davek, ki ga Slovenci plačujemo že sto let, pa je začela že davno poprej ter je nepretrgoma trajala do prve svetovne vojne in tudi po njej. Šele pridobitve narodnoosvobodilne borbe in socialistična ureditev so ustvarile pogoje, da dobi slovenski delovni človek zaposlitev na svojih domačih tleh. Prizadevamo si popolnoma uresničiti ta cilj, tako da bi morebitna migracijska gibanja dobila in že dobivajo drugačen pomen od tistega, ki so ga imela nekoč. Že danes se pretežni del naših ljudi, ki se zaposlujejo v tujini, odloča za ta korak v stremljenju za strokovnim izpopolnjevanjem, v želji, da spozna tuje dežele, njihove ljudi in navade, vabi jih višja življenjska raven, še zlasti pa želja po hitrejši pridobitvi nekaterih dobrin višjega standarda. Postali smo vsestransko odprta družbena skupnost, ki se čedalje intenzivneje povezuje z drugimi deželami in narodi v gospodarskem, kulturnem in političnem pogledu, kar normalno sproža tudi določen obseg emigracijskih

tokov. Vendar pa želimo in tudi delamo na tem, da se vsi ti naši ljudje vračajo in vrnejo obogateni z izkušnjami, katere bi koristno uporabljali tudi pri našem napredku. Mi namreč želimo v pospešenem tempu dohitevati tudi že industrijsko in gospodarsko zelo razvite dežele, narode in države. Za to imamo pogoje, med katere štejemo zlasti moč našega gospodarstva, znanje in voljo delovnega človeka ob njegovem spoznanju in zavesti, da dela za sebe.

V ta namen se zdaj slovenska vlada loteva velikega načrta dolgoročnega razvoja Slovenije, ki že v svoji osnovi izhaja iz hotenja, da stalno in hitreje izboljšujemo življenjsko raven delovnih ljudi, da dosežemo take pogoje življenja in dela, kot jih imajo visoko razvite evropske dežele. Poglavitno vprašanje je torej: ali imamo Slovenci v sedanjem obdobju objektivne možnosti in perspektivo zasnovati si tako dolgoročno razvojno politiko, ki ne bi reševala samo vprašanja zaposlitve, temveč tudi druge zahteve sodobnega časa, kot so visoka produktivnost, vključevanje v svetovno gospodarsko strukturo, visok življenjski standard? Da, imamo!

V preteklih dveh desetletjih smo v Jugoslaviji doživeli velik razvoj in korenite spremembe v socialno ekonomski strukturi. Tako Slovenija ni več agrarno industrijska republika, ampak tipična industrijska, saj od kmetijstva živi le 25 %, medtem ko jih je leta 1948 še 49 %, v mestih pa živi že nad 35 % vseh prebivalcev. Ne samo to: val industrializacije je zajel vso našo deželo, saj imamo nad 220 industrijskih krajev, odprto pot na morje, odprte meje in poudarjeno politično ekonomsko vlogo v okviru Jugoslavije. Naša ustava omogoča veliko samostojnost ekonomsko političnega odločanja in lahko trdimo, da imamo Slovenci prvič v svoji zgodovini svojo republiko v okviru federativne Jugoslavije. Še prav poseben člen, v katerem se uveljavljajo elementi slovenske državnosti in družbenega odločanja, je sistem samoupravljanja, ki omogoča neposredno sodelovanje delavcev pri vodenju in upravljanju na vseh področjih gospodarskega in družbenega življenja.

Ne želimo prikazovati našega položaja v Jugoslaviji in naše politike samo v rožnatih barvah; otepamo se z mnogimi težava-

mi; sedaj na primer s tistimi, ki so prišle do svojega resničnega izraza po gospodarski in družbeni reformi leta 1965, ki so bile pogojene s preteklim administrativnim sistemom in drugimi njegovimi usledinami. Vendar v nas ni dvomov, da jih bomo uspešno premagovali in premagali. Tako kot doslej se bomo tudi poslej nasiljali na svoje sile. Navdaja nas zaupanje v lastno moč in sposobnost, čutimo, da smo postali polnoletni in korakamo vstric z drugimi narodi Evrope. Smo odprta dežela, na leto nas obišče ali potuje prek našega ozemlja desetkrat več turistov, kot pa je Slovencev (menda edinstven primer na svetu), in ob vsem tem utrjujemo vsestransko gospodarsko, finančno, kulturno in politično sodelovanje z našimi sosedi, z narodi Evrope in vsega sveta, ter imamo pri tem nenehno pred očmi borbo za mir in vsestranski napredek delovnega človeka. Osnutek bodočega razvoja Slovenije nam odkriva, da Slovenci vendarle imamo dovolj vitalnosti in sposobnosti izkoristiti mnogotere naravne in druge pogoje za uveljavljanje in veliko ekspanzijo gospodarstva, ki nam bo nedvomno prinesla boljši jutrišnji dan, kot je današnji.

Slovenci se že danes vse intenzivneje ukvarjamo s turizmom, trgovino, storitvenimi dejavnostmi, v industriji dosegamo v jugoslovanskih razmerah nadpovprečno produktivnost dela, postopoma uvajamo svetovno tehnologijo, sodobno organizacijo dela in že smo dosegli življenjsko raven, ki se lahko meri s sosedno Avstrijo in Italijo. Tako se je na primer narodni dohodek na prebivalca v dvajsetih povojnih letih povečal za tri in pol krat in znaša približno toliko, kot ga imata obe omenjeni sosedni deželi. V istem obdobju se je tudi skupno število zaposlenih povečalo za dvakrat, udeležba žena v skupnem številu zaposlenih pa se je povzpela od okoli 30 na 42 %. Ravno tako smo se glede osebnih dohodkov in udeležbe osebne porabe v delitvi družbenega proizvoda že približali ravni, ki je značilna za razvitejše dežele. Še zlasti pomembno je pri tem, da dobivajo v družinskih izdatkih vse pomembnejše mesto izdatki za nabavo trajnih dobrin: stanovanja, televizijski sprejemniki, gospodinjski stroji, avtomobili itd., kar vse pomeni hitro rast življenjske ravni našega prebivalstva. Velik razvoj

smo dosegli tudi na področju socialnega in zdravstvenega varstva. Praktično so vsi Slovenci zdravstveno zavarovani. Število bolniških postelj se je v zadnjih dvajsetih letih več kot podvojilo, še hitreje pa je poraslo število zdravnikov ter višjega in srednjega medicinskega osebja. Kot pomemben dokaz rasti življenjske ravni naj še omenimo, da se je stanovanjska površina na prebivalca zaradi hitre stanovanjske gradnje predvsem v industrijskih središčih in na podeželju povečala za več kot 50 %, in sicer na preko 13 m² na prebivalca, hkrati pa se je zmanjšalo število oseb na eno stanovanje.

Pri teh in drugih pomembnih primerih nad vse burnega in intenzivnega razvoja, ki smo ga dosegli v povojnem obdobju v Sloveniji, pa se zavedamo, da še nismo izkoristili vseh prednosti, ki nam jih nudi naš geopolitični položaj, naravnih lepote in bogastva, delovnih sposobnosti in industrijske tradicije ter vrste drugih okoliščin, ki nam dajejo stvarne materialne temelje za še hitrejši razvoj.

Ne ustvarjamo si nikakršnih iluzij, da bodo naša prizadevanja za hitrejši razvoj lahka — zavedamo se velikih težav, ki jih moramo še prebroditi. Čakajo nas ogromne investicije za gradnjo in modernizacijo sodobnih avtomobilskih cest in železnic, sodobne luke Koper, rekonstrukcije obstoječih in izgradnje novih tovarn, za mnoge probleme vzgoje in izobraževanja, zlasti pri usmeritvi na tehnično izobraževanje; prizadevamo si vključiti v ta napredek tudi delovnega kmeta, ki naj napreduje na podlagi svojega dela, kot enakopraven član naše slovenske družbe.

Ob vseh teh načrtih in naporih se čutimo zelo povezane z našimi rojaki onstran meja naše ožje domovine. Ob vsem tem napredku in burnem razvoju, ki ga doživljamo v Sloveniji, se mnogokrat spominjamo naše preteklosti, ko smo se kot neznamen in hlapčevski narod borili za svoj prostor pod soncem in za skorjo kruha. Spominjamo se naših rojakov — izseljencev, ki so kot hlapec Jernej vzeli v roko popotno palico in šli v svet za kruhom. Domovina ni pozabila nanje in zna ceniti vse tisto, kar so s trdim garanjem dosegli v tujini. Ponosna je nanje tembolj tudi zato, ker ve in čuti, da tudi vi niste pozabili na svoj domači kraj, na svojo mater

— Slovenijo. Zato vas, dragi rojaki, vedno sprejema z odprtimi rokami, kadar se vračate za stalno ali začasno domov. Sprejema vas kot sestavni del naše preteklosti, sedanjosti in tudi prihodnosti. Trudimo se odgovoriti na vsako vašo iniciativo in razmišljamo, kako bi še bolj okrepili naše stike in vezi, naše sodelovanje na vseh področjih žitja in bitja, od gospodarskega do kulturnega, od tistega, kar je bilo včeraj in danes, do tistega, kar bo jutri in pojutrišnjem.

UGODNEJŠI VETROVI IZ POD DVIGNJENIH MEJNIH ZAPORNIC

IGOR GRUDEN

Se v času, ko je bila »železna zavesa« eden temeljnih pojmov evropskega političnega besednjaka, je prozorna tančica meje med dvema sosednima deželama — Italijo in Jugoslavijo — že začela počasi izgubljeni svoj klasični smisel. Deželi s povsem različnima družbeno političnima sistemoma sta začeli v praksi korak za korakom dokazovati, kje je pot do sožitja in za mir zavzetega sosedskega sodelovanja. V realnost usmerjena politika, ki smo jo Jugoslovani izpisali kot svoj mednarodni delovni program, je prav na vedno bolj dvignjene mejne zapornice vtisnila načela svoje principialne politike: svetovni mir in mednarodno razumevanje je treba graditi od temeljev, od dobrih in razumnih odnosov s svojimi sosedi. Težke prve brazde so v prvih povojnih letih v zamrznjeno ledino v drugi polovici petdesetih in predvsem v šestdesetih letih utrle spodbudne trase sodelovanja.

Mnogi splošni in obmejni sporazumi so utrli pot živahnejšemu gospodarskemu sodelovanju. Italija je v seznamu najboljših gospodarskih partnerjev Jugoslavije prav na vrhu. Ob koncu minulega leta in v letošnjem letu so zaradi uvajanja dodatnih zaščitnih carin za uvoz mesa iz Jugoslavije nastale motnje v medsebojni blagovni izmenjavi, vendar pa kaže sedanja podpora Italije k naši kandidaturi za sporazum z Evropskim gospodarskim trgovin in na zadnjih zasedanjih izražene napovedi, da bo gospodarsko sodelovanje spet steklo po dobro utečenih kolesnicah. Med obema deželama je sklenjen tudi sporazum o tehničnem sodelovanju in industrijski kooperaciji.

Obmejni sporazumi in do kraja liberalizirani režimi na mejnih prehodih, pa omogočajo stalne dnevne blagovne in človeške migracije v obe smeri. Prek mejnih prehodov je na primer v letu 1967 prešlo v obe smeri 52 milijonov ljudi, od tega 44 milijonov Italijanov in Jugoslovanov. Dinamiko tega prelivanja najlepše ilustrira podatek, da je še leto pred tem prešlo jugoslovansko-italijanske mejne prehode 32 milijonov državljanov obeh dežel.

V stalnem vzponu je tudi izmenjava »duhovnih dobrin«! Medsebojna gostovanja gledaliških hiš, glasbenih skupin in likovnih umetnikov. Kot ena zadnjih takšnih manifestacij je bilo uspešno gostovanje

Ljubljanske Drame v De Filippovem gledališču v Rimu! In pobratenja mest! Samo Ljubljana je razvila vsestranske prijateljske vezi z več italijanskimi mesti.

Uradna potrditev ustvarjenih vezi in privrženosti nadaljnjemu utrjevanju prijateljskega sodelovanja pa sta bila obiska predsednika italijanske vlade Mora v Beogradu in predsednika jugoslovanske vlade Mike Špiljka v Italiji.

V tem procesu oblikovanja novih odnosov med dvema sosednima državama na eni in predvsem med deželama Slovenijo, Hrvaško ter Furlanijo-Julijsko krajino na drugi strani pa je ves čas in bo še tudi v prihodnje odigrala pomembno vlogo prisotnost narodnostnih manjšin v obeh deželah. Živeč dobro leto med slovensko manjšino v Italiji, si upam povzeti nekaj značilnosti te vloge predvsem za slovensko manjšino v Italiji, čeprav bi bilo treba za popolno podobo te pomembnosti vloge manjšine obdelati tudi vlogo italijanske manjšine na jugoslovanskih tleh.

Slovenska manjšina v Italiji, naseljena dokaj strnjeno v vseh treh pokrajinah pred petimi leti ustanovljene avtonomne dežele Furlanije-Julijske krajine, ima v tem procesu zблиževanja dveh narodov dvojno značilnosti: manjšina in njeni iskreni naporji za uresničitev njenega enakopravnega položaja v drugonarodnostni državi pozitivno vplivajo na oblikovanje odnosov med Jugoslavijo in Italijo, ti odnosi pa vzvratno ustvarjajo ozračje večje pripravljenosti uveljavljanja manjšinskih pravic in predvsem vrednotenja naroda, katerega del govine.

Tako označena vloga manjšine oziroma odživi s politično mejo ločen od matične dosev meddržavnih odnosov na njen položaj pa seveda še ne pomeni, da je zaradi vse boljših gospodarskih, kulturnih in seveda državnih odnosov v celoti urejen tudi položaj slovenske manjšine. Nekatere stvari se v zadnjem času hitreje razvijajo, v celoti pa je v lokalnem in še posebej v vsedržavnem merilu manj ugodnega razpoloženja, ki se tu in tam uresniči tudi v praktičnih ukrepih.

Osrednja značilnost uradne državne politike do manjšine je predvsem nesprejemljiva delitev Slovencev na tri kategorije: na Slovence v tržaški, v goriški in v videm-

ski pokrajini. Kategorizacija namreč pomeni različnost njihovih pravic: tržaški Slovenci naj bi bili mimo notranje italijanske zakonodaje zaščiteni tudi s posebnim statutom Londonske spomenice o zaščiti etničnih skupin, za goriške Slovence velja v formuliranju manjšinskih pravic le načelna temeljna italijanska zakonodaja, medtem ko Beneški Slovenci še vedno niso priznani kot etnična skupnost.

Doslej je rimski parlament v zadostitev svojstvenih pravic Slovencev v tržaški in goriški pokrajini sprejel samo dva zakonska dokumenta: zakon o slovenskih šolah v Italiji in zakon o krstnih imenih. Po prvem so Slovenci v obeh pokrajinah dobili primerno število osnovnih nižjih in višjih srednjih šol. Kljub temu, da je od objave zakona minilo že celih sedem let, pa še niso urejene mnoge sistemske stvari, zaradi katerih šole, šolniki in dijaki niso povsem izenačeni s šolami večinskega naroda. Najbolj pereče je vprašanje slovenskega strokovnega šolstva, ki ga je odpravila zadnja šolska reforma. Toda pred dobrim mesecem se je nekajletni boj na Goriškem končal z otvoritvijo slovenske trgovske srednje šole v Gorici, medtem ko je bilo prav na nedavnem zasedanju italijansko-jugoslovanskega mešanega odbora za izvajanje Londonske spomenice in k njemu dodanega statuta izraženo upanje, da bo pred prihodnjo jesenjo odprt tako nujni industrijski strokovni zavod v Trstu.

Po zakonu o krstnih imenih se odpira Slovincem možnost, da se jim vrnejo njihova izvirna krstna imena, ki so jih izgubili v času fašizma.

Izredno pereč pa je položaj slovenskega jezika. Čeprav o tem za vse področje deklarativno govori ustava, za tržaško pokrajino pa še posebej londonski mednarodni dokument, se slovenski jezik v javnosti le s težavo uveljavlja. Čeprav je v javnosti slovenski jezik dopuščen, se to dogaja redno in sistematično le v občinskih upravah in v zadevah lokalne pristojnosti in še to le v krajih, kjer so občinski sveti večinsko slovenski. Skoraj praviloma pa se načelo dvojezičnosti v javnih napisih tudi v teh občinah ne spoštuje.

Slovenski jezik na sodiščih še nima zakonske veljave in je še vedno v veljavi zakon, ki ne dopušča uporabe slovenskega jezika na sodiščih. Na tržaškem sodišču so zadnji

čas nastavili pet tolmačev za slovenski in hrvatski jezik, vendar predvsem zaradi obravnavanja deliktov slovensko in hrvatsko govorečih tujih državljanov. Še vedno se namreč lahko zgodi, kot se je pred kratkim zgodilo predsedniku Slovenske kulturno gospodarske zveze, ko mu občinski funkcionar v Trstu ni hotel overoviti v slovenščini napisanega dokumenta o sodelovanju v NOB, ker je bil to zanj v tujem jeziku napisan dokument. Tudi vsi poskusi v tržaškem, pokrajinskem in deželnem svetu, da bi slovenski izvoljeni predstavniki spregovorili po slovensko, so bili vse do letos preprečeni.

Uveljavljanje slovenskega jezika v javnosti pa bo seveda v mnogočem odvisno tudi od števila slovenskih prebivalcev in slovensko govorečih uslužbencev in funkcionarjev. Številke le-teh pa so še izredno skromne.

Na Goriškem se le toliko govori slovensko v javnem življenju in v stiku z javno upravo, kolikor to dopuščajo posamezni primeri z ničemer zagotovljene prakse, ki je včasih vendarle pred formalnimi predpisi.

Slovenski jezik pa prodira vse pogosteje skozi špranje komercialnih interesov. Tako se dogaja, da trgovci v Trstu in Gorici dajejo prednost slovensko govorečim prodajalcem, ker del tržaške trgovine živi od slovenskih kupcev. Ta vstop pri stranskih vratih, ki je posledica vse bolj odprtih meja in dnevnega prelivanja prek meje, bo prav tako imel svoj učinek in priznanje, da je to hkrati jezik, ki ga govore tudi njihovi sodržavljanji. Največ nestrpnosti, izvirajoče iz polpretekle dobe, pa je prav v mnogih tržaških gospodarskih krogih.

Na Tržaškem nudijo malce večjo materialno pomoč slovenskim organizacijam in ustanovam, vendar so v materialnem pogledu v še zelo neenakopravnem položaju v primerjavi z ustreznimi ustanovami večinskega naroda.

Odnosi med Italijo in Jugoslavijo ter odnos uradne italijanske politike do manjšine sta odvisna od istega činitelja: od hitrejšega ali bolj počasnega uveljavljanja demokratičnih sil v Italiji. To pa je proces, v katerem je razpeloženje v mnogočem, predvsem v odnosu do manjšine, pred ukrepi, ki bi enakopravnost slovenske manjšine ne samo dopuščali od prime-

ra do primera, ampak jo z zakonsko zaščito tudi zagotavljali.

Seveda pa to ne velja za Slovence v Benečiji, kjer sta si teorija in praksa skoraj istovetna. Manjšina še vedno ni priznana v Videmski pokrajini. Ni pa tudi več vsem demantirana. Vsaj v deželni skupščini so razen levičarskih skupin in slovenske skupnosti tudi nekateri nosilci koalicijske večine začeli priznavati, da bi veljalo to vprašanje postaviti na dnevni red. Če se ob koncu vnovič vrnemo na medsebojno odvisnost položaja manjšine in meddržavnih odnosov, pa seveda ne moremo mimo druge pomembne posledice izboljšanja teh odnosov v prid ohranitve slovenstva v teh krajih. Seveda se s tem odpira novo obsežno poglavje, ki bi ga veljalo enkrat posebej obdelati. Z vse večjo odprtostjo mej, dnevnim preseljevanjem v obeh smereh in z usihanjem nacionalne nestrpnosti se odpirajo tudi nove možnosti za bogatejšo in stalno duhovno povezanost med tukajšnjimi Slovenci in matičnim narodom. Ti stiki morajo postati še v mnogo večji meri stalen vir pobud in svežine v narodnoobrambnih naporih tukaj živeče veje slovenskega naroda.

Tržaška knjigarna

Slovenska Tržaška knjigarna v ulici sv. Frančiška v Trstu je v trinajstih letih svojega obstoja priljubljeno shajališče slovenskih kulturnih delavcev. Pred kratkim so preuredili njene prostore. Novo ureditev in opremo je zasnoval arh. Mitja Race. Celotna površina knjigarne vključno z galerijo zavzema 110 kvadratnih metrov. V omarah in na policah je okrog 7000 knjig. V nadstropju je galerija, ki je namenjena kupcem. Tržaška knjigarna ima vedno na voljo vse slovenske novosti, ki prihajajo na knjižni trg in po katerih Slovenci v zamejstvu radi segajo.

Slovenski kulturni klub

Že dobro desetletje deluje v Trstu med dijaki slovenskih višjih šol in slovenskimi akademiki slovenski kulturni klub. Zelo priljubljeni in dobro obiskani so pri njih tako imenovani sobotni večeri, na katerih je razen predavanj tudi kulturni program, filmske predstave, razni nastopi, likovne in glasbene prireditve ter družabna sre-

čanja. Letos se je slovenski kulturni klub povezal s SKAD v Gorici in s koroško dijaško zvezo.

O dilemah slovenske manjšine

Na zasedanju generalnega sveta Slovenske kulturno gospodarske zveze sredi decembra v Trstu so razpravljali o vseh poglavitnih dilemah, ki jih slovenski človek srečuje v boju za uveljavitev in nacionalno ohranitev. Po besedah iz uvodnega poročila, ki ga je podal predsednik SKGZ Boris Race, gre predvsem za to, da morajo slovenske manjšinske organizacije predvsem izvajati kakovostni pritisk za to, da se splošno ozračje, kjer že prevladujeta strpnost in večje razumevanje, hitreje spreminja v dejstva. Vse skupine, ki jih zanimajo slovenska narodnostna vprašanja, bi se morale bolj povezati med seboj. Slovenske kulturne, gospodarske in prosvetne organizacije, ki so včlanjene v omejneno zvezo, so v preteklih dveh letih opravile izredno dragoceno delo. V vzdušju boljšega razumevanja med različno usmerjenimi skupinami so slovenske organizacije bolj zaživele. To pa je spodbuda tudi za reševanje druge velike naloge — utrjevanja slovenstva ob hkratnem utiranju poti k iskrenemu sožitju z večinskim narodom.

V razpravi so pokazali tudi večje razumevanje za potrebe mlade generacije Slovencev, ob katere pljuskuje valovi nemira mladine po vsem svetu. Dotaknili so se tudi nevarnosti, da bi slovenstvo oslabelo, ker se ljudje s slovenskega podeželja odseljujejo v prevladujoče italijanske mestne okoliše, svojo zemljo pa prodajajo.

Zasedanja so se udeležili predstavniki 21 organizacij, ki so včlanjene v zvezi, navzoč pa je bil tudi dr. Franc Zwitter, predstavnik zveze slovenskih organizacij na Koroškem, predstavniki iz matične domovine, Italijanske unije za Istro in Reko ter precejšnje število drugih gostov.

Vsi govorniki so posebej poudarjali zahteve slovenske manjšine glede pravic, ki so jim zagotovljene po italijanski ustavi, in glede uporabe slovenskega jezika v javnem življenju in na sodiščih.

Po obširni in plodni razpravi so izvolili tudi nov izvršni odbor. Za novega predsednika Zveze je bil izvoljen Gorazd Vesel, novinar Primorskega dnevnika. I. G.

Se nekaj fotografij s »kraške ohceti« v Velikem Repnu pri Trstu. Od zgoraj navzdol: Zeninova sestra pripenja pušeljce svatom. — Nevesta zapuša svojo domačijo v spremstvu botra. — Nevesta ponuja tastu kolač. — Pred ženinovo hišo: staro, grdo nevesto predstavljajo materi, ki pa jo odkloni. — Sprevod pod slavoilokom v Repnu. — Poročni obred v cerkvi na Tabru: Foto: Primorski dnevnik, Trst

We present you some pictures of »Kraška ohcet« (The Karst Marriage). From up down: The future husband's sister is buckling on the bunch of flowers to wedding-guests. — The bride is leaving her home accompanying by godfather. — The bride is offering the cake to the father-in-law. — In front of bride-groom's house: the old, ugly bride is introduced to mother who refuses her. — The marriage procession under the triumphal march in Repna. — The marriage in the church of Tabor. Photo: Primorski dnevnik, Trieste

KRAŠKA OHCET

V septembru preteklega leta so v Velikem Repnu na Krasu (o tem smo na kratko že poročali) odprli edinstven muzej Kraševcev in s tem tudi vseh Slovencev v Italiji — staro kraško hišo. Obnovitev te hiše in običaji stare kraške ohceti, ki so med domačini še vedno živi, so spodbuda in vzgled našim ljudem v vseh kraških in drugih slovenskih vaseh, naj ohranjajo značilnosti domače pokrajine in stare običaje. Slovenci v Italiji bodo prav z oživiljanjem starih običajev in z ohranitvijo naravnega okolja, v katerem so se ti običaji porajali in postali del njihovega življenja, znali še bolj ceniti lastne kulturne dobrine.

V ljudstvu je še vedno ohranjen spomin na bogate kraške ohceti, katerih tradicija je bila obnovljena v lanskem septembru v Velikem Repnu. Gotovo marsikoga zanima, kako je ta ohcet potekala in koliko se razlikuje od bolj znane gorenjske kmečke ohceti. Zato bomo na kratko opisali njen potek v preteklosti.

Poroke so bile navadno o pustu ali pa ob sv. Martinu na soboto. Sam praznik se je začel že v četrtek s prevozom bale, kar je bila ena izmed najlepših predstav v celotni ohceti. V balo je nevesta prinesla posteljo »lubenco« (žimnica iz lubja), blazino, rjuh, skrinjo, šentiž, šušte, omaro, plahte, žito, ki so ji ga darovali vaščani, ko je raznašala po vasi konfete in krušne kolače. Razen tega je prinesla tudi razno kmečko orodje ter metlo in podobno. Zvečer, ko se je stemnilo, so fantje, balarji, skrbno naložili balo na voz in jo prepeljali na ženinov dom. Seveda ni šlo vse tako enostavno, saj so se morali braniti pred številnimi radovedneži in odgovarjati na številna vprašanja radovednih vaščanov.

Ob četrtek zvečer pa je bila vedno tudi fantovska (ali fantovščina), ko so se fantje zbrali pod lipo pri vodnjaku sredi vasi in peli pozno v noč.

V soboto zjutraj je prišel ženin s svati na nevestin dom. Tu so se vsi pozdravili, tudi ženin in nevesta. Zadržali so se le malo, toliko, da so prigriznili, popili kozarec terana in kakšno zapeli. Nevestina družica pa je medtem vsem ohcetarjem pripela pušeljce z belim robcem. Matere in očetje niso hodili v cerkev s svati. Zato je mati pred odhodom pozdravila ženina in hčerko, katero je klečečo na blazini blagoslovila z žegnano vodo. Seveda je prilezla

kaka solza, pa tudi priporočila, kako naj ženin skrbi za hčerko, niso manjkala.

Na čelu svatovske povorke je bil godec, za njim pa se je uvrstila nevesta s svojo priččo. Vsak je moral držati za vogal belega robca. Potem je stopal ženin s priččo in vsi ostali ohcetarji, ki so se hrupno pomikali po vasi. Medtem ko je godec z vso vneto nategoval harmoniko, so svatje razposajeno vriskali in peli: »Jo pjelemo, jo pjelemo, nazaj je več ne damo.« Nasmehana ženin in nevesta sta se po cerkvenem obredu pokazala svatom, ki so ju čakali pred cerkvijo. Pod »turnom« sta si dala roko in se poljubila, ohcetarji pa so ju obsuli s konfeti. Po obredu so se ohcetarji ustavili v bližnji gostilni, nato pa so se okrepčani napotili na nov nevestin dom.

»Kaluonja« je bila zaklenjena. Čakali so zunaj in se hrupno pogovarjali. Ko je zaslišal živ-žav, se je oče oglasil z dvorišča in vprašal: »Kaj so tu zaane ledje? Jest ne uodprem.«

Ohcetar pravi: »Smo vam prpelale n'vesto!« in je pripeljal pred očeta prvo lažno nevesto. Navadno je bila zelo stara in sključena. Nato je vprašal: »Kaj je ta, uae?«

Oče: »O jej, kakšna je! Ne, nej ta!«
Nato je ohcetar pripeljal drugo: »Kaj je morda ta?«

Oče: »Ta pej še m'nj. Ta je slabša ku una, ma ki se jo nejdou? Muoraš nej ano, da bo z'n's.«

Pripeljal je še tretjo: »Pej ta, kaj je ta prava, ta?«

Oče: »Ne, n'nka ta, ta nej z'n's.«

Končno je pripeljal pravo nevesto: »Ma ta bo, je rejs?«

Oče: »Ja, tu zahvalemo, ta je t'prava.« In vpraša nevesto: »Kaj se prnesla?«

Ona: »Mir in žjegn božje.«

Tedaj je nevesta tASTU in tašči izročila darove, kmalu nato pa so lahko prišli v hišo tudi svatje. Začela se je obilna pojedina. Praznično razpoloženje je trajalo še celo nedeljo. Nevesta pa je morala še isti dan privezati predpasnik in se lotiti vsakega dela.

Seveda je bil to le bežen, površen zapis običajev kraške ohceti, ki je preteklo jesen ponovno oživljena tudi v Velikem Repnu pri Trstu. Vsi najvažnejši do-

godki so se dogajali pred »Kraško hišo«, kjer se je zbrala množica radovednežev, ki so opazovali prikazane ohcetni običaje. Seveda sta bila ženin in nevesta tudi ta »prava«, poročila sta se Mira Piščanc in Angel Krmec. Ob tej priliki pa so kulturna društva pripravila bogat kulturni program ter ustvarila prijetno domače vzdušje. Prepričani smo, da se bo tradicija teh lepih prireditev med tržaškimi Slovenci še utrdila in obdržala.

J. P.

80 let Ciril-Methodovih šol

V Trstu so v nedeljo 8. decembra lepo počastili 80-letnico ustanovitve Ciril-Methodovih šol. V dvorani na stadionu pri sv. Ivanu se je zbralo izredno veliko nekdanjih učiteljev in učencev teh šol ter njihovih prijateljev in znancev. Mnogi nekdanji sošolci, katere je življenje razteplo na vse strani, so se ob tej priliki po dolgih letih spet srečali.

Ciril-Methodova družba je bila ustanovljena ob tisočletnici Metodove smrti, leta 1885 v Ljubljani in je imela narodno-obrambni značaj. Družba naj bi reševala naš narod nasproti potujočevalnim namenom nemškega Schulvereina in podobnih organizacij. Sredstva so zbirali sami — krajcar na krajcar, na domoljubnih prireditvah, s prigodnimi razglednicami itd.

Eno izmed prvih domačih ognjišč Ciril-Methodove družbe je bila slovenska osnovna šola v Trstu. Prva je bila pred osmimi desetletji odprta zasebna osnovna šola pri sv. Jakobu, ker sta imeli tržaška občina in državna oblast gluha ušesa, da bi se odprla slovenska šola v mestu samem.

Leta 1907 je Ciril-Methodova družba odprla šolo na Akvedotu, deset let kasneje pa še pri sv. Vidu. V šolskem letu 1918/19 je bilo v te šole vpisanih 2524 otrok, največ jih je obiskovalo šolo pri sv. Jakobu, in sicer kar 1513. Ko so leta 1930 fašisti šolo zaprli, je kljub vsemu preganjanju ostalo še 725 šolarjev.

Nekaj let pred prvo svetovno vojno je zrasla na prostoru stare šole v ulici Giuliani nova, za takratne razmere najmodernejša šolska stavba v Trstu. Zanj je Ciril-Methodova družba plačala 300.000 kron, kar je bil ogromen znesek. Leta 1912 je družbo stalo vzdrževanje slovenskih šol v Trstu 83.000 kron, kar bi v današnji vrednosti zneslo okrog sto milijonov lir.

V MENGEŠ IN OKOLICO

JANEZ ZRNEC

V poletnih mesecih derejo kolone Ljubljancev na Ježico, da se ohladijo v Savi, ki je vedno hladna. Za ta namen so na Ježici pri gostilni »Štern«, kjer je tudi prostor za taborjenje, uredili kopališče, vendar je dovolj prostora za kopanje tudi zunaj tega objekta. Ljubljancev to vedo in poleg sebe kopajo še svoje avtomobile in to zastoj.

Most prek Save pri Črnučah so zgradili že na začetku osemnajstega stoletja. Seveda ne sedanjega, prvotni je bil lesen in ga je nekajkrat odnesla Sava, današnji, po katerem teče ves promet na Štajersko, pa je novejši.

Takoj za mostom se odcepi asfaltirana cesta v Gameljne, od tod pa malo pred krajem makadamska cesta na Rašico, prvo vas, ki so jo na Slovenskem požgali Nemci. Ker je Rašica že stara izletniška postojanka, kamor je lep sprehod peš, so si pešci utrli po gozdovih cel labirint stezic, ki se vse nekako primotajo do gostilne. Rašica je danes obnovljena, 1941. leta pa bila požgana, prebivalstvo pa izseljeno, ker je bil na slemenu nad vasjo ustanovljen Kamniški bataljon. Na hrib je treba peš, pot pa je široka in za nikogar prestrma. V spomin na ustanovitev enega izmed prvih partizanskih oddelkov, so po vojni na vrhu postavili 17 metrov visok razgledni stolp, s katerega je prelep razgled na vse strani. Od tu tudi vodi peš pot na Dobeno, kjer je gostilna in naprej na Gobavico, kjer je planinska koča, ki jo bomo posebej omenili pri Mengšu.

Iz Domžal vodi v Mengeš slaba makadamska cesta, zato se bomo raje vrnili do odcepa pri Trzinu, skozi katerega pelje asfaltirana cesta v Mengeš in naprej v Kamnik. Trzin ima dokaj čudno slavo, baje so se tu radi topli. Veljal je pregovor, da si bil v Trzinu tepen, pa če si to hotel ali ne, zjutraj s količkom, zvečer pa celo s sekiro. No, danes v Trzinu ne natepejo nikogar, obiskovalce celo prijazno sprejmejo.

Na poti najprej dospemo v Mengeš. Kot Domžale tudi Mengeš nima mestnega centra, ampak je razvlečen ob cesti prav tam, kjer se odrastek rašiškega hribovja Gobavica najdlje zajeda v ravnino. Kraj je bil naseljen že v prazgodovinski dobi, izkopali pa so tudi precej predmetov iz rimske dobe in celo slovansko grobišče. Nad naseljem je nekoč gospodoval grad gospodov

mengeških, o katerem pripoveduje legenda, da ga je porušila eksplozija smodnika. Ob nekem obleganju so Turki vdrli v grad in ker grajski niso imeli več upanja na rešitev, je grajska hči zažgala smodnišnico. Sedanji grad, ki stoji pod hribom, je bil postavljen v sedemnajstem stoletju.

V Mengšu se je 1930. leta rodil pisatelj Janez Trdina, ki je nato kot profesor služboval na Reki, nato pa upokojen živel v Novem mestu. Napisal je precej knjig, najbolj znane so njegove »Bajke in povesti o Gorjancih«. Dandanašnji mu stoji v spomin spomenik na trgu.

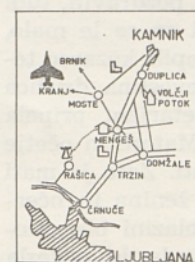
Najbolj znana tovarna v Mengšu je »Melodija«, kjer izdelujejo glasbila, ki jih tudi izvažajo. Poleg te pa je tu tudi tovarna filca, trakov in peči. Slamnikarsko tradicijo teh krajev je prevzela obrtniška zadruga »Slamnik«.

W Mengšu opozarja smerokaz na Mengeško kočo na Gobavici, ki jo oskrbujejo mengeški planinci. Izpred koč je lep razgled na Kamniško ravnino in nazaj proti Rašici. Prav do koč je speljana cesta, vendar je tako strma, da marsikdo raje pusti vozilo v dolini in gre peš.

Malo proč stoji na konglomeratni terasi Komenda, naselje, ki se je v srednjem veku razvilo okrog posestva viteškega reda. Včasih so tu prirejali procesije na konjih, ki so se jih udeleževali bogati kmetje od blizu in daleč. Te procesije so bile nekakšna »revija« kmečkega bogastva. Po procesijah je bil konjski sejem in seveda tudi veselica ...

V bližini Komende je vas Križ, nad katero samevajo razvaline kriške graščine, ki je bila zbirališče kamniških protestantov. Lastnik tega gradu grof Thurn je dal protestantom postaviti kapelo, ki pa jo je protireformacijska komisija razstrelila. Na gradu je delovalo tudi deželno krvno sodišče, ki je lahko izreklo smrtne kazni, za gradom pa so bile »gavge«, kjer so zločince obešali.

Če se že mudite na tem koncu, naj omenim še eno, ogleda vredno znamenitost. Smerokazi opozarjajo na arboretum Volčji potok, gojeni park z najrazličnejšimi primerki drevja, grmovja in drugega rastlinja. Sicer pa že samo ime, ki je latinsko, arboretum, po naše bi se reklo drevesnica, pove kaj boste tu videli. Tu lahko samo gledate, bogonasvaruj, da bi kaj trgali!

Park v Volčjem potoku — Arboretumu. — Mengeška koča. Glavna ulica v Mengšu. Foto: Janez Zrnc

Dva grba tržiških cehov

Glavna ulica v Trziču

Protiv Zelenici

Listina, s katero je kralj Aleksander povzdignil trg Trzič v mesto. Foto: Janez Zrnc

IZ TRZIČA NA ZELENICO

Ko se jutranja megla razkadi, opazimo, da se vozimo po obširnem polju, ki se vleče tja do vznožja Storžiča in Tolstega vrha. V daljavi se v soncu blestijo Julijske Alpe, nad katerimi kraljuje mogočni masiv Triglava. Peljemo se v Trzič, po stari cesti, ki se zvija skozi vasice, nekje na levi strani pa hiti proti Trziču moderna, pred leti zgrajena avto cesta. Avtobus se rahlo spusti po pobočju in zavije izza ovinka. Takrat se nam odpre pogled na globel, majhno razčlenjeno dolinico, v kateri se med gorami stiska mestece Trzič.

Star je že Trzič, tja v rimske čase sega njegov nastanek, ko so rimske legije v dolini pod Ljubeljem postavile karavansko — vojaško naselje Forum Lubellinum. To je bila vojaška postojanka, v njej so se ustavljale trgovske in vojaške karavane, ki so potovale prek prelaza Ljubelj na avstrijsko stran. Podrobnosti o mestu nam niso znane, vemo le, da ga je še v rimskih časih zasul plaz, ki se je utrgal z najbližjega pobočja. Razvaline so nato stoletja samevale, saj so bili kraji slabo naseljeni, mimo njih so čez prelaz hiteli le redki popotniki.

Današnji Trzič se je razbohotil v srednjem veku, zlasti je cvetel v »furmanskih časih«, ko so redili živino za priprganje in, ko so bila tu skladišča blaga namenjenega v Celovec ali v Trst. Tudi vodna sila, saj je deroče vode tu na pretek, je botrovala tržiškemu razcvetu, poganjala je fužine, služila je usnjarnam. Mesto je bilo v fevdalni dobi razdeljeno na dve polovici, spodnji je gospodarila graščina Gutenberg, zgornji pa Neuhaus. Grad Gutenberg se je porušil enkrat v šestnajstem stoletju in ga niso več obnavljali, Neuhaus pa so obnovili po požaru, ki je leta 1811 opustošil mesto.

Čevljarstva tradicija

Precej truda je stalo, da so mesto spet obnovili, takrat je dobil sedanjo podobo tudi Glavni trg, središče mesta. Zaradi pomanjkanja prostora so ulice ozke, hiše se stiskajo druga k drugi, pa tudi višje kot druge so.

Sčasoma je promet prevzela železnica, zato se je mesto gospodarsko preusmerilo. Postalo je naselbina obrtnikov, največ usnjarnarjev in čevljarjev, katerih izdelki so sloveli daleč naokrog. Tudi tkanje je imelo pomembno mesto pa tudi kovaška obrt je

cvetela. Nič čudnega ni, da se je iz teh obrti razvila industrija. Danes obratuje v Trziču tovarna čevljev Peko, Tržiška tkalnica in predilnica, nekdanji kovači pa so se specializirali, tako da danes obstaja tovarna pil in podobnega orodja.

Naslov mesta so Tržičani dobili šele 1926. leta, osemnajst let pred tem pa je bila dograjena železnica, ki je danes ni več med živimi. Spet je ves prevoz prevzela cesta, ki pa se je mestu za dober kilometer izognila.

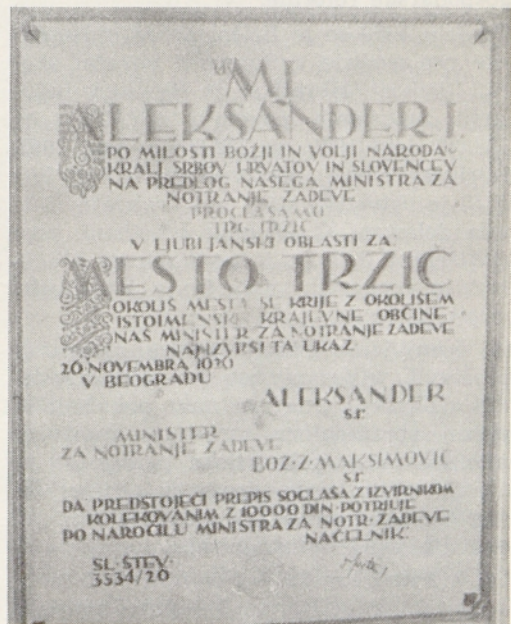
Mesto vse bolj pridobiva na turističnem pomenu, saj k temu pripomore že sama slikovita lega med gorami. Od tod so izhodišča za planinske ture na Tolsti vrh, na Storžič, v dolino pod Storžičem, pa tudi na karavansko stran. V samem mestu je zanimiv muzej, kjer so razstavljene etnografske krajevne znamenitosti, pa tudi oddelek iz NOB. V župni cerkvi so znamenite Layerjeve, Langusove, Mežanove in Pirnatove slike.

Pustimo zdaj mesto in se napotimo proti Ljubelju, po novi avto cesti. Cesta je zaradi plazovitega terena na mnogih mestih zavarovana z betonskimi zidovi in predori. Sem ter tja se na jasah pod strmimi gozdovi, iznad katerih se dvigajo skalni vrhovi, stiskajo samotne domačije s skromnimi kozolčki, sem ter tja ob stranski cesti križ ali znamenje spominjata na dogodek v davni preteklosti. Tako pridemo v vas Podljubelj, prijetno vasico z znano gostilno in prenočišči. Pri Ankeletu se reče. Tu je doline konec, cesta se še tri kilometre dviga, zavije nekajkrat sem, nekajkrat tja, nato pa izgine v predor pod Ljubeljem. Še prej je ob njej spomenik umrlim francoskim internirancem, med visokimi klesanimi kamni, skelet, ki dviguje roki.

Na oni strani predora je že Avstrija, zato je ob vhodu carinarnica, kjer je poleti živahen promet, zdajle pozimi pa vrste ni. Včasih se je cesta dvigala visoko na prelaz Ljubelj, težave s prevozom so bile zlasti pozimi. No, potem so spodaj zvrtili predor in prehod v Avstrijo je postal enostaven po vedno pluzeni asfaltirani cesti.

Zelenica je raj za smučarje

V tem kotu je več poslopij. Poleg carinarnice je restavracija, nad njo pa je spodnja postaja žičnice na Zelenico. Nekoliko v stran stoji na melišču nov hotel, velika

zgradba, ki spominja na planinske kočve v švicarskih gorah. Žičnica zdajle pozimi obratuje s polno paro, saj se smučarji z obeh strani meje kar vrstijo. Na vrhu je planinski hotel, ob njem pa še dve smučarski vlečnici, da smučarjem navkreber ni treba peš.

Zelenica je že stoletja nazaj znana kot planšarija, kamor so nekoč čez poletje vodili krave na pašo. No, danes tega v tolikšnem številu ne počnejo več, vendar planinec, ki pride poleti občudovat lepoto gora, še sreča kako kravico.

V dolini je že mračno, le še zasneženi vrhovi žarijo v svetlobi zahajočega sonca. Po hišah se že prižigajo luči. In obmejni prehod vsakih nekaj minut pripelje avtomobil. Cariniki kar hitro opravijo, saj jih upravičeno zebe.

Tema je, ko se spet spuščam po cesti navzdol, nazaj v Tržič, ki je že kakor izumrl. Ž mrakom je pritiskal zimski mraz in ljudje se raje zadržujejo v toplih prostorih.

Janez Zrnec

Vzpon slovenske industrije

V dveh desetletjih po osvoboditvi smo v proizvodnji slovenske industrije zabeležili ne le velik vzpon, ampak tudi znatno povečanje produktivnosti in hkrati precejšnje spremembe v njeni strukturi. Ti premiki se še nadaljujejo zlasti pod vplivom gospodarske reforme.

Od leta 1950 se je fizični obseg industrijske proizvodnje v Sloveniji povečal skoraj štirikrat. Hkrati se je število v industriji zaposlenih povečalo za 82 %, od 128.000 leta 1950 na 232.000 v letu 1967. Štirikrat večjo proizvodnjo kakor leta 1950 je ustvarilo manj kot dvakratno število delavcev. Z drugimi besedami, produktivnost dela se je povečala za 115 %, kar je omogočilo naraščanje življenjske ravni delavcev.

Če ocenjujemo gibanja znotraj industrije po številu v posameznih panogah zaposlenih delavcev, tedaj se nam pokaže tudi precej spremenjena struktura proizvodnje. Nekatere industrijske panoge so se hitreje spreminjale, druge počasneje. Zelo pomembne so postale nekatere nove industrije, druge so stagnirale.

Ob hitrem razvoju v povojnih letih se je kovinska industrija med vsemi industrij-

skimi panogami postavila na prvo mesto. Zdaj zaposluje blizu 21 % vseh industrijskih delavcev v Sloveniji. Na drugem in tretjem mestu sta tekstilna in lesna industrija, ki zaposlujeta sicer za polovico več delavcev kakor leta 1950, vendar sta počasneje napredovali. Posebno mesto zaseda elektro industrija, ki se je po drugi vojni pojavila kot nova industrijska panoga v Sloveniji. Leta 1950 je zaposlovala le 2900 delavcev, lani pa 21.580, kar je za sedem in polkrat več. Nadpoprečno je napredovala živilska industrija, črna metalurgija, ki zaposluje le za četrtno več delavcev kakor leta 1950, pa je zdrknila s četrtega na šesto mesto. Edina panoga, ki zaposluje manj delavcev, je premogovna industrija, zdaj zaposluje le še 4,9 % vseh industrijskih delavcev nasproti 11 % leta 1950. Vendar je to zmanjšanje le rezultat močno povečane produktivnosti dela v premogovnikih. Lani je na enega delavca odpadlo 2,3-krat več nakopanega premoga kakor leta 1950, skupna proizvodnja pa je narasla od 2,3 na 5,2 milijona ton. Nekoliko manjši kakor leta 1950 je tudi delež usnjarsko obutvene industrije in barvaste metalurgije kljub povečanju proizvodnje in števila zaposlenih. Med panoge, ki so se najbolj razmahnile, sodi poleg elektro industrije tudi kemična industrija, ki zaposluje zdaj triinpolkrat več delavcev, kakor v prvih letih po vojni.

Delež Slovenije v jugoslovanski proizvodnji

Slovenija ima le 8,4 % vsega prebivalstva Jugoslavije, daje pa 15,8 % vsega družbenega proizvoda.

Čeprav predstavlja Slovenija z 1.700.000 prebivalci komaj 8,4 % vsega prebivalstva Jugoslavije in po površini obsega le 7,9 % celotne površine Jugoslavije, je njen delež v jugoslovanskem gospodarstvu neprimer- no večji in se tudi s hitrejšim razvojem na vseh ostalih območjih ni bistveno zmanjšal.

Po skromni površini obdelovalne zemlje, ki je sicer intenzivno izkoriščena, ima naša republika razmeroma majhne možnosti razvoja v kmetijstvu. Zato pa se je tembolj razvila industrija skupaj z drugimi gospodarskimi dejavnostmi. Lani je Slovenija dosegla 15,8 % celotnega družbenega

proizvoda Jugoslavije, to je skoraj še enkrat več, kot znaša njen delež po številu prebivalcev.

V jugoslovanski proizvodnji je Slovenija zlasti na nekaterih področjih industrije visoko udeležena. Od celotne jugoslovanske industrije odpade na Slovenijo blizu 20 %. Čeprav so se nekatere panoge industrije tudi v drugih območjih Jugoslavije močno razvile, pa ima Slovenija tudi v teh panogah še vedno velik delež.

Nova elektrarna v Trbovljah

Konec novembra je začela obratovati v Trbovljah nova termoelektrarna, ki bo s svojo zmogljivostjo 125 megavatov dajala na leto približno 150 milijonov kWh električne energije, porabila pa bo okrog 600.000 ton premoga. Za gradnjo, ki je bila dokončana v 37 mesecih, je bilo porabljenih več kot 200 milijonov dinarjev. Z dograditvijo te nove elektrarne se je preskrba z električno energijo v Sloveniji znatno izboljšala.

Slatina Radenci

V okviru posebnega tekmovanja za najbolj priljubljeni turistični kraj v Sloveniji je zmagalo zdravilišče Slatina Radenci. Visoko priznanje je prejel omenjeni kraj ravno ob svojem 99-letnem jubileju, odkar točijo zdravilno vodo. Samo v preteklem letu so v Radencih napolnili 72 milijonov steklenic radenske zdravilne vode. V desetih mesecih preteklega leta so v svojem kraju našteali 55.000 turističnih nočitev, od tega 35.000 domačih gostov. Zmogljivosti v zdravilišču so postale že pretesne, zato pripravljalo gradnjo novega kopaljšča in novega hotela.

Tovorni promet na Brniku

Letališče Ljubljana na Brniku igra vse pomembnejšo vlogo tudi v tovornem zračnem prometu. Ob sodelovanju JAT in Intereurope so uvedli dvakrat tedensko stalne transportne linije s Zürichom in Münchnom. Zveza prek Züricha je vsak ponedeljek povezana z Bombajem, Buenos Airesom, Djakarto, Hongkongom in New Yorkom, zveza prek Münchna pa vsak četrtek z Montevideom, Sydneyem in Tokiom.

Doslej največja tiskovna konferenca predsednika Tita, ki je bila ob proslavah 25-letnice AVNOJ v Jajcu

»Jugoslavija je svetla cona, ne siva«

Tako je dejal med drugim predsednik Tito na doslej največji tiskovni konferenci, ki je bila v Jajcu po proslavi 25-letnice AVNOJ. Udeležilo se je je 114 tujih in 107 domačih uglednih novinarjev. Postavljali so mu predvsem vprašanja o miru in vojni, o odnosih med narodi, o trenutnem mednarodnem položaju na svetu. »Jugoslavija je svetla cona, ne siva,« je dejal. »Mislim, da veste, kaj mislim: naj napad pride od koderkoli, na pomoč ne bomo klicali nikogar. Imamo sredstvo in ljudstvo, ki je enotno v volji, da brani svojo neodvisnost. To smo povedali tudi ameriškim državnikom, ki so bili nedavno pri nas (obisk Katzenbacha in Mansfielda). Povedali smo jim, da želimo v odnosih z njimi le enakopravnost in dobre gospodarske in kulturne odnose in to je bilo vse.« Titova tiskovna konferenca v Jajcu je imela v svetu velik odmev tako zaradi obširnosti vprašanj, ki so bila obravnavana, kakor zaradi odkritega vzdušja na sami konferenci in širine Titovih odgovorov. Izredna pozornost, ki jo je svetovni tisk posvečal njegovim izjavam, pa je vsekakor tudi odraz vse večjega uveljavljanja naše dežele v mednarodni javnosti.

Jugoslavija in vseljudska obramba

Jugoslovanski narodi so za svojo svobodo žrtvovali v drugi svetovni vojni toliko kot le malokdo na svetu. Milijon 700 tisoč življenj, porušena mesta in vasi, pa trpljenje, ki ga ne izkazuje nobena statistika — to je bilanca štirih let, ko so na jugoslovanskem ozemlju vladali sila, krivica in zločin. In če kdo, potem Jugoslovani najbolje vedo, kaj pomeni živeti in ustvarjati v miru ter biti gospodar na svoji zemlji.

Dogodki, ki že nekaj let pretresajo svet in ko si, zlasti v zadnjem času, pravica močnejšega spet bolj in bolj utira pot v mednarodne odnose, narekujejo, da je treba biti pripravljen tudi za morebiten napad. In prav pripravljenost majhnih dežel, da se z orožjem v rokah ubranijo napadalca, je edini činitelj, ki lahko vnese določeno ravnotežje v načrte velikih sil. Zato je tudi Jugoslavija storila vse, da bi bila pripravljena na morebiten napad od koderkoli. Eden izmed važnih členov v tej pripravljenosti je tudi predlog zakona o ljudski obrambi, ki so ga nedavno dali v javno razpravo.

Predlog zakona obravnava ljudsko obrambo na povsem nov način. To se predvsem

kaže v tem, da postaja ljudska obramba, ki izhaja iz samoupravne družbe »enoten sistem organiziranja in priprav oboroženih sil, družbeno-političnih skupnosti, delovnih in drugih organizacij ter občanov za obrambo dežele in njihovo sodelovanje v oboroženem boju«.

Z drugimi besedami to pomeni, da so odgovorni za obrambo dežele vsak občan in vsi družbeni dejavniki, od krajevne skupnosti, občine in podjetja do federacije, armada pa je pri tem samo del oboroženega ljudstva. Tak sistem obrambe zanika klasične vojaške kalkulacije, ki temelje na številčnem razmerju bojujočih se armad ter omogoča, da se morebitnemu napadalcu postavijo v bran milijoni oboroženih borcev ali praktično ves narod. To pa daje odporu malega ljudstva, ki se bori na svojih tleh, velikansko moč in realno možnost, da se uspešno upre vsaki agresiji, pa čeprav bi bili napadalci velike in močne države.

Neizprosni boj proti napadalcu poudarja tudi predlog zakona o ljudski obrambi: »Nihče nima pravice priznati ali podpisati kapitulacije dežele, kapitulacije oboroženih sil ali dela oboroženih sil. Nihče tudi nima pravice sprejeti ali priznati okupacije dežele ali njenega dela. Če sovražnik začasno

zavzame ozemlje ali njegov del, organizirajo organi družbeno-političnih skupnosti vseljidski odpor. Občani ter delovne in druge organizacije, ki so na ozemlju, katerega je začasno zasedel sovražnik, so dolžni nadaljevati oborožen boj in nuditi odpor napadalcu . . .«

Pripravljenost jugoslovanskih narodov za primer vojne ima odločno obrambni značaj. Jugoslavija kot socialistična dežela nima in ne bo imela nobenih napadalnih namenov do nikogar, ampak želi sama živeti v miru ter tako ustvarjati pogoje za nenehen napredek. Ali drugače, kot pravi uvodni člen predloga zakona o ljudski obrambi: »Globoko se zavedajoč in v prepričanju, da lahko samo kot suverena in svobodna skupnost enakopravnih narodov in narodnosti zagotavlja svoj obstoj in nadaljnji nemoteni socialistični razvoj na temelju samoupravljanja in neposredne demokracije, izraža socialistična Jugoslavija svojo odločnost in pripravljenost z vsemi silami in sredstvi upreti se vsakomur, ki bi jo poskušal ogroziti in bi napadel njeno neodvisnost, suverenost in ozemeljsko nedotakljivost.«

E. Petrin

ZA HITREJŠI RAZVOJ SLOVENIJE

Po kongresu slovenskih komunistov

V dneh od 9. do 12. decembra je bil v Ljubljani VI. kongres Zveze komunistov Slovenije. Kongres je bil ogledalo, ki je odsevalo doseženo stopnjo demokratizacije tako v Zvezi komunistov kot v širši družbi. Ves čas ga je napolnjevalo delovno, demokratično vzdušje. V razpravi je sodelovala skoraj polovica delegatov. Močno je izstopala polemična, živahna, a ustvarjalna razprava. Razpravljavci so večkrat vztrajali, da se delegati z glasovanjem opredelijo do njihovih stališč in predlogov. Ob zaključku je kongres sprejel resolucijo o stališčih in nalogah v naslednjih štirih letih. V njej je med drugim rečeno, da je cilj socializma družba, osvobodjena razrednih protislovij in nasprotij, kulturno, ekonomsko in tehnično napredna, demokratično organizirana, z uveljavljenimi moralnimi načeli, ki temelje na solidarnosti delovnih ljudi. Pot, ki skozi več generacij vodi v tako družbo, je samoupravljanje, ki pa ga je treba še dograjevati in izpopolnjevati, predvsem pa ga razvijati na vseh ravneh, od delovne enote

do federacije. Komunisti se bodo zavzemali za to, da bi bila slovenska družba s samoupravljanjem vsak dan bolj organizirana, sodobnejša, bolj produktivna in odprta svetu. Slovenski komunisti so se z resolucijo obvezali, da se bodo zavzemali za program dolgoročnega razvoja Slovenije, ki bo mobiliziral vse zmožne in ustvarjalne moči, posameznike, strokovnjake, vse delovne ljudi v večjo smelost in podjetnost za hitrejši gospodarski in družbeni napredek. Programi razvoja morajo določiti načine, sredstva, nosilce in faze uresničevanja poglavitnega cilja: to je visoka raven ekonomske razvitosti, ki odseva v čim višjem narodnem dohodku na prebivalca, v dinamični rasti gospodarstva, ekonomičnosti gospodarjenja, višji družbeni storilnosti in stopnji samoupravnih odnosov.

Resolucija se zavzema za razvoj takšnih odnosov v skupnosti jugoslovanskih narodov, ki bodo krepili svobodo in enakopravnost vsakega naroda posebej, s tem pa utrjevali enotnost cele skupnosti. Republika naj bi samostojneje urejala stvari na vseh tistih področjih, kjer ni nujno, da se stvari urejajo enotno za vso Jugoslavijo. Obenem si je treba prizadevati za organsko povezanost vseh organizmov in oblik neposredne demokracije ter predstavniških organov, torej za razvoj samoupravljanja na višjih ravneh.

O mestu in vlogi slovenskega naroda v Jugoslaviji in širšem svetu pravi resolucija takole:

»Nadaljnji razvoj Socialistične republike Slovenije bo uspešen, le če bo slovenski narod vsestransko dostopen za ustvarjalno sodelovanje z drugimi narodi v svetu. Taka široka odprtost in povezanost s svetovnimi družbenimi in ekonomskimi tokovi hkrati tudi krepki individualnost in povezanost slovenskega naroda z narodi in narodnostmi, s katerimi živi v jugoslovanski državni skupnosti in s katerimi ga povezujejo medsebojne odgovornosti, interesi in pravice. Perspektiva v sodobnem svetu ni osamljena državnost, niti niso to samo zveze med državami. Težiti je treba, da se stalno izboljšujejo razmere, v katerih bodo delovni ljudje in njihove samoupravne skupnosti imeli možnosti za čim širše neposredne gospodarske, znanstvene in kulturne povezave v svetu.«

Potem ko govori resolucija o vseljidski

obrambi kot integralni komponenti samoupravljanja, poudarja, da je boj za premoščanje neenakosti sodobnega sveta in za premagovanje blokovske razdeljenosti sveta sestavni del boja proti imperializmu, hegemonizmu in vojni. Resolucija odločno obsoja vse vrste vojaških intervencij in drugih pritiskov, najsi gre za vojno v Vietnamu, krizo na Bližnjem vzhodu ali intervencijo v Češkoslovaški. Slovenski komunisti vlivajo slovenskim delovnim množicam samozavest in prepričanje, da ni sile, ki bi mogla premagati ljudstvo v boju za napredek in nove socialistične odnose med ljudmi in narodi, ljudstvo, ki je pripravljeno braniti samoupravljanje, humanizem, svobodo človekove osebnosti, boj za mir kot najvišje vrednote človeštva. Novost, ki jo je prinesel kongres, je statut Zveze komunistov Slovenije. Doslej je obstajal en sam statut, ki je veljal za komuniste v vseh republikah in ki zato ni mogel upoštevati posebnosti republiških zvez. Poslej bo zvezni statut le najsplošnejši okvir, v katerem bodo republiški statuti samostojno urejali odnose med komunisti v posameznih republikah. Statut Zveze komunistov Slovenije naj bi omogočil takšno sodobno organizacijo, ki bo sposobna zajeti vso ustvarjalno energijo in možnosti slovenskega delavskega razreda in delovnih ljudi za vse plodnejši razvoj slovenskega naroda v okviru svobodne, demokratične jugoslovanske skupnosti narodov.

Novo vodstvo Zveze komunistov Slovenije je v celoti pomlajeno, saj je v njem skoraj tri četrtine takih, ki doslej niso bili člani republiških vodstev.

Franc Setine

Ekipa CBS snemala v Ljubljani

»Želeli bi pokazati Američanom, kako živi-jo sedaj v neodvisni Jugoslaviji« je dejal Mr. Frank Kearns, ki je vodil ekipo CBS (Columbia Broadcasting System) v zvezi z snemanjem dokumentarnega filma. V Ljubljani so snemali v Supermarketu in drugih trgovinah, posneli so precej scen po ulicah, delavce Litostroja in mnogo drugih motivov.

Posebna ekipa CBS je prišla v Jugoslavijo snemat tiskovno konferenco predsednika Tita v Jajcu, hkrati pa je posnela še barvni dokumentarni film o Ljubljani.

Pismo iz Nemčije Naše delo in življenje

S ponovnim gospodarskim vzponom po letu 1966 se je letos v Nemčiji pojavilo dokajšnje pomanjkanje delovne sile. Kljub pravočasnemu in smotrnemu prekvalificiranju ob krizi odpuščenih rudarjev in drugih nezaposlenih sami ne morejo zasesti vseh razpoložljivih delovnih mest. Zato je Nemčija danes vsekakor najmočnejši delovni trg v Evropi in vlada sama se trudi, da pridobi industrija delovno silo iz tujine. Tudi sama podjetja poskušajo na razne načine pridobiti potrebne ljudi predvsem iz dežel Evropske gospodarske skupnosti, Turčije, Grčije in Jugoslavije.

Jugoslovanski delavci so raztreseni po vsej deželi, predvsem pa se zadržujejo v južni Nemčiji, ker so tako blizu domu, in pa v Vestfaliji, v centru nemške industrije, kjer so dohodki najboljši. Večinoma so naši delavci zaposleni v kovinski stroki in so tu izmed vseh tujih delavcev najbolj iskani, ker njihova strokovna izobrazba najbolj ustreza nemškim zahtevam. Težave nastopijo pri delu takrat, če tuji delavci ne obvladajo nemškega jezika. Večja podjetja si pomagajo z večjezičnimi brošurami, organizacijo tečajev itd. Industrijski koncern DEMAG je eno izmed mnogih podjetij, ki zaposluje tuje delavce in ki daje Jugoslovanom dokajšnjo prednost. Tu se je v zadnjem času zaposlilo večje število naših delavcev, ker se le-ti po besedah personalnega vodje v obratu v Düsseldorfu, najlažje in najhitreje prilagodijo delovnemu procesu in tudi jezik obvladajo. Podjetje nudi samskim delavcem dobro opremljene samske sobe, poročenim pa v kratkem času nudi tudi družinska stanovanja.

Za premostitev težav je uprava na našo pobudo organizirala tečaj nemškega jezika, ki je dobro obiskan in od katerega si vsi obiskovalci precej obetajo, saj so oni sami prizadeti in jim je ta način najhitrejša in tudi najenostavnejša možnost naučiti se nemškega jezika. Program tega tečaja je prilagojen življenjskim in delovnim okoliščinam in po enem mesecu pouka je uspeh že zelo zadovoljiv in viden, saj večina prisotnih svoje znanje že naslednji dan uporabi v praksi na svojem delovnem mestu. Predvidoma bo tečaj trajal 3 mesece in v tem času bodo tečajniki ra-

zen vsakdanjih uporabnih besedil pridobili tudi osnovno znanje nemške slovnice, ker le ta omogoča nadaljnje učenje jezika. Tudi vodstvo podjetja si od tega tečaja mnogo obeta, saj bodo ob ustrežajočem znanju jezika naši delavci lahko samostojno izvajali dane naloge. Do zdaj je bilo to precej oteženo, ker je sporazumevanje na delovnem mestu nezadovoljivo.

Jugoslovanski delavci so povečini zadovoljni z delovnimi in življenjskimi pogoji, za rešitev nastajajočih problemov pa imajo v delovnem sindikatu že dva predstavnika, ki poleg svojega dela rešujeta tudi vsa mogoča vprašanja in nesporazume na delovnem mestu.

Prav te dni pripravljamo nov sestanek jugoslovanskih delavcev s predstavniki podjetja, na katerem bomo osvetlili nekatera vprašanja glede dela in delovnih odnosov, kot glavna tema pa bo naša zahteva, da v podjetju organizirajo delovne kolone samo iz jugoslovanskih delavcev kot samostojne enote in da uprava imenuje in postavi našega predstavnika v sindikat ter da bo ta redno zaposlen kot tolmač. O tem sestanku bom podrobneje poročal.

Rudolf Zorjan

Slovenščina v diplomatskih predstavništvi

V novembrski številki Rodne grude smo poročali o pismu ustavnega sodišča republiški skupščini, kjer je bila poudarjena zahteva po popolni enakopravnosti jezikov vseh jugoslovanskih narodov pri delu državnega sekretariata za zunanje zadeve in v diplomatsko-konzularni službi. O omenjenem pismu je slovenska skupščina razpravljala v prvih dneh preteklega decembra in menila, da »enakopravnost vseh jezikov jugoslovanskih narodov ni pereč problem le v državnem sekretariatu za zunanje zadeve, temveč tudi v vseh drugih zveznih ustanovah, ki se ukvarjajo z mednarodnimi odnosi, kot so zvezni sekretariat za zunanjo trgovino, zavod za mednarodno tehnično sodelovanje s tujino, kulturna komisija za zveze s tujino in druge.«

Pri delu državnega sekretariata za zunanje zadeve je v zadnjem času opaziti pozitivna prizadevanja, da bi uveljavili večjo enakopravnost vseh jezikov jugoslovanskih narodov in da bi dosegli tudi

ustreznejšo nacionalno kadrovske zasedbo. Nova delovna mesta (z zahtevo po znanju vseh jezikov jugoslovanskih narodov) so bila že razpisana.

Skupščina SR Slovenije je ponovno poudarila, da bo Slovenija dala na razpolago ustrezno število kvalificiranih ljudi, ki ustrezajo zahtevanim pogojem, če jih državni sekretariat za zunanje zadeve nima, pripravljena pa je tudi pomagati pri usposabljanju uslužbencev za poslovanje v slovenskem jeziku.

Na Žirovskem vrhu blizu Škofje Loke končujejo strokovnjaki sedemletno raziskovanje, ki naj ugotovi, ali je v tamkajšnji sivi peščeni prsti dovolj uranove rude za donosno izkoriščanje. Po nekaterih cenitvah bi letna proizvodnja uranove rude na Žirovskem vrhu lahko krila potrebe za tri do štiri jedrske električne centrale, od katerih bi vsaka imela po 400 megawatov. Če bodo rezultati raziskav ugodni, bi v nekaj letih lahko začeli na Žirovskem vrhu kopati uranovo rudo.

Na Mirni. Tovarna sadnih sokov in žganih pijač DANA lepo napreduje. Zdaj ima zaposlenih 160 delavcev in uslužbencev. Vrednost letne proizvodnje se je v 16 letih povečala od prvotnih 8 milijonov starih dinarjev na tri milijarde v preteklem letu. Nedavno je kolektiv tovarne DANA na Mirni praznoval dve novi pomembni delovni zmagi: dograditev novega vodovoda in novega obrata — polnilnice osvežujočih pijač.

V Mirni peči na Dolenjskem so preteklo jesen dogradili novo šolo, ki ima osem navadnih in eno specialno učilnico. Poleg so tudi upravni prostori in šolska knjižnica.

V Ribnici se radi ustavljajo domači in tuji turisti. To je zlasti očitno v prodajalni ribniških spominkov, za katere so v preteklem letu iztržili že za okrog petnajst milijonov starih dinarjev. Med kupci ribniških spominkov iz tujine je največ Tržačanov, Avstrijcev, Nemcev in Čehov.

Z MAHKOVIČI MED NAŠIMI PO EVROPI

Ansambel Janeza Mahkoviča iz Zagorja (na kratko smo o tem poročali že v prejšnji številki Rodne grude) je na povabilo nekaterih izseljenskih društev in v organizaciji Slovenske izseljenske matice sredi novembra preteklega leta gostoval med Slovenci v Franciji, Belgiji in Holandiji. To turnejo je podprla tudi Kreditna banka in hranilnica Ljubljana, katere predstavnik je prav tako obiskal naselbine naših izseljencev. Predstavnik Slovenske izseljenske matice Stane Češarek je imel s seboj tudi nekaj slovenskih kratkometražnih in en celovečerni film.

Prvi nastop je bil v **Marlebachu**, kjer je prireditev organiziralo društvo »Jadran«. Udeležilo se je okrog 200 rojakov, članov vseh treh društev na tem področju. Sicer pa je društveno življenje v tem kraju vse bolj stvar starejših rojakov; mladi se iz bogve katerega razloga za delo v društvih po večini ne zanimajo. Vsi pa si želijo, da bi iz domovine prišel k njim učitelj, ki bi pomagal poživiti delo v društvih, predvsem pa vodil tamkajšnje pevske zборе. Zares bo treba ponovno pregledati možnosti, da bi se jim ta želja uresničila. No, tudi tokratna prireditev v Marlebachu je v zadovoljstvo vseh zelo uspela in društva so že začela pripravljati vse potrebno za proslavo dneva republike, ki so jo pripravili 1. decembra preteklega leta.

Slovensko delavsko društvo v **Aumetzu** je tudi letos pripravilo tradicionalno vinsko trgatve in tudi tokrat je bila rudniška dvorana nabito polna — še ob štirih zjutraj je bilo v njej kakih 800 ljudi. Brez dvoma se je to poznalo tudi v društveni blagajni in bo, upajmo, pomagalo tudi premestiti nekatere težave pri organizaciji društvenega življenja. Njihov pevski zbor je zaradi smrti dveh članov začasno prekinil delo, vendar pa obljublja, da bodo kmalu spet začeli z vajami. Tudi tu je prireditev odlično uspela, v programu pa je razen Mahkovičev nastopila tudi folklorna skupina iz Aumetza.

Tudi Slovenci v **Heerlenu v Holandiji** so gostoljubno sprejeli tako ansambel kot spremljevalce in prav tako se je potrudil organizator — pevski zbor »Zvon«. Tudi tu je bila prireditev dobro obiskana in prav tako predstava filmov v gostilni Grošelj. Obeh prireditev so se udeležili tudi nekateri jugoslovanski delavci, ki so zaposleni

v tem kraju. Zbor »Zvon« se že zdaj pripravlja na proslavo 40-letnice obstoja, kar bodo še posebej slovesno proslavili.

V Charleroiu v Belgiji se je prireditev pričela z miklavževanjem, nato je bila filmska predstava, za tem koncert in zabava. Prireditev je pripravil pevski zbor »Jadran«, vodil pa jo je izseljenski duhovnik Kazimir Gaberc. Vsi so bili tako s filmsko predstavo kot z glasbo zelo zadovoljni, navdušil pa je tudi domači oktet »Jadran«, ki ga vodi rojak Kodeh. Čeprav so že skoraj vsi pevci rojeni v Belgiji, imajo izreden občutek za podajanje slovenskih pesmi. Ansambel Janeza Mahkoviča v Charleroiu že poznajo, zato so ga sprejeli s toliko večjo gostoljubnostjo.

Tudi v **Bruslju** so si delavci gradbenega podjetja Tehnika iz Ljubljane, ki tam gradijo stanovanjske bloke, ogledali vrsto slovenskih kratkometražnih filmov. Na predstavi se je zbralo kakih 70 delavcev, med njimi pa je bilo tudi nekaj izseljencev, ki živijo v tem mestu. Vsi so bili zadovoljni, želijo si le, da bi imeli podobne prireditve večkrat.

V Eisdenu so bili ansambel in spremljevalci gostje Jugoslovanskega društva sv. Barbare, ki slavi letos 40-letnico obstoja. Ob začetku prireditve je prisotne pozdravil predsednik društva Franc Gostišar, nato pa je nastopil otroški pevski zbor, ki ga vodi Angelca Polavder. Člani ansambla Mahkovič pa so igrali vse do jutranjih ur. Prireditve v Eisdenu so se udeležili tudi člani ostalih dveh društev, ki delujeta v tej okolici — »Slomška« in »Slovenske skupnosti«.

V Sallaumines so se glasbeniki in spremljevalci odpravili takoj po večeru v Eisdenu. O sami prireditvi, oziroma proslavah dneva republike poročamo posebej (v rubriki Naši po svetu), omenimo naj le, da je tudi tu gostovanje Mahkovičev ponovno izredno uspelo in prav tako uspešna je bila tudi proslava jugoslovanskega narodnega praznika.

Ob tem, zadnjem gostovanju med našimi rojaki po Evropi smo opazili, da so izredno uspelo tudi predstave slovenskih kratkometražnih in celovečernih filmov, zato bomo to morali vsekakor upoštevati tudi v prihodnje. Zelo lepo pa so vsi rojaki sprejeli tudi predstavnika Kreditne banke in hranilnice iz Ljubljane.

Slika levo: Na prireditvi v Heerlenu, ki jo je pripravil slovenski pevski zbor Zvon, je tajnik zbora Jože Drenovec takole pripravljajl čevapčiče. Tisti, ki so jih pokusili, so pripovedovali, da so bili odlični. — Udeleženci prireditve v Charleroiu, Belgija (levo spodaj). — V Charleroiu smo srečali tudi tele otroke. Tudi predstavili so se nam: Alojz, Jean Jacques, Ivan in Pierre (zgoraj). Na »vinski trgatvi« v Aumetzu je nastopila tudi mladinska folklorna skupina iz tega kraja (spodaj). — V rudarski restavraciji v Aumetzu smo ujeli na filmski trak tudi tele člane društva: (od leve proti desni) Simon Jean Cloude, Jože Pernel, Veronika Peršolja, Janez Saletel in Anica Marin, ki je v rudarski restavraciji v Aumetzu glavna kuharica (zgoraj desno). — Pogled v dvorano med prireditvijo v Charleroiu (desno). — Oktet slovenskega pevskega društva Jadran je pod vodstvom rojaka Kodeha lepo zapel nekaj slovenskih narodnih pesmi (desno spodaj). Foto: Stane Češarek

Nekaj plesalk Akademске folklorne skupine »France Marolt« med nastopom v Amriswilu. Foto: F. Setine

AFS »France Marolt« v Švici

Akadska folklorna skupina »France Marolt« iz Ljubljane je bila od 26. novembra do 2. decembra preteklega leta v gosteh pri naših delavcih in izseljencih v Švici. To so bila nepozabna srečanja, pravo pravcato poslanstvo prijateljstva. Slovenska izseljenska matica in Jugoslovanska banka za zunanjo trgovino, ki sta omogočili obisk, sta si s to gesto pridobili mnogo novih prijateljev.

Ples se je začel že v Gardu v Italiji. Ko smo se zvečer sprehajali po mestu, je skupina zaplesala slavonski ples kar na ulici. Naključni »avditorij« je bil vesel spontanega plesa. Pokazalo se je, da je skupina »France Marolt« že stari znanec tega mesta.

Prvi »uradni« nastop je bil v Yverdonu v francoskem delu Švice. Gostitelj je bilo Društvo slovenskih izseljencev Beneške Slovenije. Ta večer mi je bil najdražji. dolgo ne bom pozabil nanj. Fantje iz Beneške Slovenije so se zvečine prvič srečali z narodnim blagom svojih prednikov. Bili so zelo ponosni, ko so videli, kakšno bo-

gastvo premore narod, ki mu pripadajo, a se tega mnogi komaj zavedajo. Najbolj me je ganil pogovor o tem, kako bo odbor društva pokril primankljaj tega večera. Sklenili so, da bodo delali po urah in tako zaslužili za prazno blagajno društva, pa za tečaj slovenskega jezika in še za kaj.

V Bernu je skupina plesala v nabito polni dvorani, pred gledalci, ki so v malem predstavljali vse jugoslovanske narode. Enako je bilo dan kasneje v Baslu. Tam sem srečal fanta, Prekmurca, ki si je vzel dva dni dopusta, ker se je bal, da bi zamudil priložnost. Rekel je, da smo mu prinesli košček domovine, topel dah rodne kraja. Klub jugoslovanskih delavcev je tudi zanj varen pristan, kamor se zateče, kadar ga utesnjuje domotožje in bi rad med svojimi ljudmi prisluhnil odmevu iz svoje domovine.

Sprejem ob dnevu republike na našem veleposlaništvu v Bernu je bil nadvse pristrčen. Visokim gostom, diplomatom in predstavnikom švicarskega javnega in kulturnega življenja ne bi mogel nihče tako zvesto predstaviti bogastva Jugosla-

vije, njenih narodov, kultur in navad, kakor so to storili naši plesalci v narodnih nošah skoraj vseh jugoslovanskih narodov. Tudi kongožanskega veleposlanika je zamikal nastop naše skupine. Po predstavi je ostal med našimi delavci dolgo v noč.

V Zürichu smo si ogledali nove prostore osrednjega kluba naših delavcev, ki jih vzdržuje Jugobanka z nekaterimi drugimi gospodarskimi organizacijami. Nekdo je lepo rekel, da sta se z roko v roki srečala dinar in kulturno poslanstvo. Oba interesa — varčevanje tuje valute v prid naše plačilne bilance in kulturno poslanstvo klubov jugoslovanskih delavcev — sta nadvse pomembna.

V Amriswilu smo obiskali kolonijo slovenskih ljudi, predvsem delavk v tekstilni industriji. Nastop folklorne skupine in zabava po njem sta minevala v pristrčenem, intimnem razpoloženju. Na prireditev so prišli tudi švicarski delodajalci z županom, ki je imel lep govor, v katerem je pohvalil pridnost naših ljudi. Čestital nam je k prazniku in k državniški modrosti našega predsednika Tita. Sploh nam je naklonil veliko pozornosti. Pozdravil nas je tudi ob odhodu, čeprav smo se podali na pot, še preden se je zdanilo. Bilo je očitno, da so naši delavci v Amriswilu uspešni ambasadorji svoje domovine.

Ne bi bil zvest resnici, če ne bi zapisal tudi katerega izmed drugih, manj lepih vtisov. Nekateri naši strokovnjaki so s pelinom v duši pripovedovali o razočaranju, ker doma ni bilo dovolj razumevanja za njihovo delo, načrte, strokovne rešitve. Šele v tujini so lahko uveljavili svoje znanje, uresničili svoje poklicne ambicije. Mnogi ne morejo razumeti, kako to, da v času največjega, drznega vzpona znanstveno-tehnične revolucije v svetu, naša industrija ne kaže zanimanja za to, da bi se vsaj najboljši strokovnjaki vrnili domov. Ali da bi jim dali vsaj obete!

Vsepovsod, koder smo potovali, smo videli sledove požrtvovalnega dela našega konzula v Zürichu, Slovenca Antona Rupnika. Razgibano klubsko življenje naših delavcev, razmeroma dobri odnosi s švicarskimi oblastmi in delodajalci pa še marsikaj drugega je tudi njegovo delo.

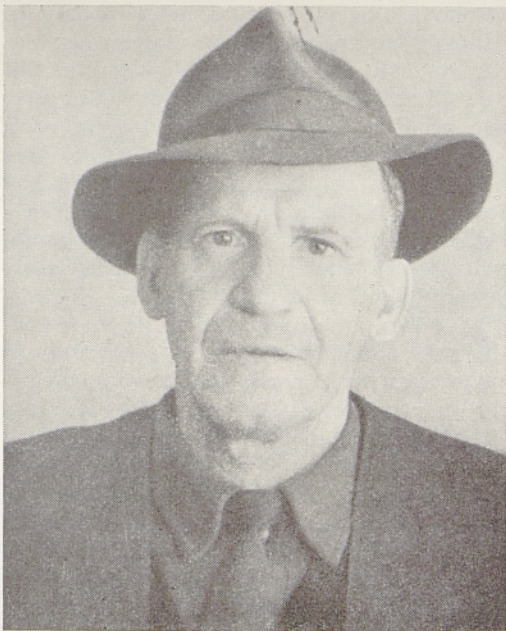
PRIHODNJIČ: Fotoreportaža o obisku Akademске folklorne skupine »France Marolt« v Švici.

Franc Setine

Stane Mihelič iz Ribnice

Carmen Klavžar

Eli in Jacob Zupan

Ribničan iz Kanade

Prav v središču Ribnice sem stopil v gostilno, katere lastnik je znani kanadski izseljenec — povratnik **Stane Mihelič**. Zmotil sem ga pri počitku po obedu, a je bil takoj pripravljen na razgovor. Dobrih dvajset let je preživel v Kanadi, po vojni pa se je vrnil domov in zdaj živi v Ribnici, kjer sodeluje tudi pri delu podružnice Slovenske izseljenske matice.

»V Kanado sem odšel 1929. leta in se tam zaposlil na neki farmi. Ker pa sem imel težave z jezikom, govoriti bi moral namreč angleško, sem se podal na gradbišče v Durando, kjer smo gradili cesto do rudnikov zlata, Granada imenovanih. Firma, za katero smo gradili, nam je že na začetku obljubila stalno delo v rudnikih, ko bo cesta dograjena. Takrat pa se je začela zlata mrzlica, cene zlata so padle in nas je uprava odslovila, saj se rudniku ni več splačalo obratovati. Graditelji smo kar na lastno pest ostali tam še nekaj mesecev. Ker pa zaposlitve nikakor ni bilo mogoče dobiti, sem odšel v Lucksure Gold Mine, kjer sem nato delal tri leta. Ko je spet nastopila kriza, so najprej vrgli na cesto priseljence iz Evrope, zlasti iz Jugoslavije, zato sem spet moral na lov za zaslužkom. Dobil sem ga v petdeset milj oddaljenem Holinger-Mine, vendar sem moral plačati 300 dolarjev, da so me sploh vzeli v služ-

bo. Takrat je bilo podkupovanje tako razširjeno, da brez sploh ni bilo mogoče priti do dela.«

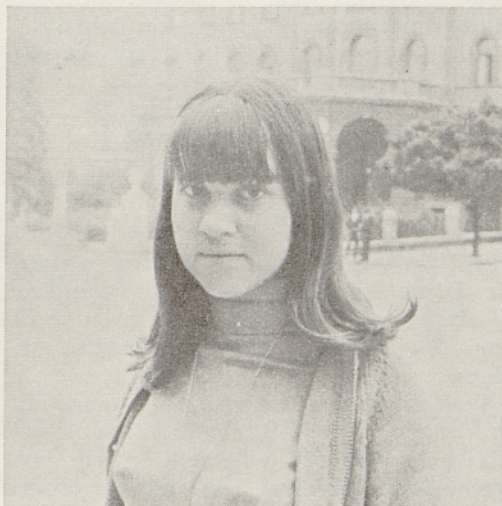
Stane se je 1938. leta vrnil v domovino, kjer je doma nameraval prevzeti gospodarstvo, a doma ni ostal dolgo. S kanadskega konzulata so mu sporočili, naj se takoj vrne v Kanado, kjer je bil državljan, saj je bila druga svetovna vojna pred vrati.

»V Angliji sem moral čakati na prevoz cele tri mesece, ker je na Atlantiku mrgolelo nemških podmornic in je bila plovba nevarna. Tri leta sem bil spet rudar, nato pa sem bil vpoklican v kanadsko vojsko, ki sem jo odslužil, ko se je končala vojna.« Še tri leta nato je bil Stane v Kanadi, kjer je delal v neki veliki mesariji. Vpisal se je v slovensko organizacijo, ki je delala propagando za povratek v domovino, ki je bila potrebna pomoči. Leta 1948 se je za stalno vrnil v domovino.

Danes pa skoraj ni tujca, ki bi potoval skozi Ribnico, ne da bi se oglasil v Miheličevi gostilni. Vsakega tujca napotijo kar k njemu, z veseljem sprejme Francoze in Angleže, saj se je obeh jezikov naučil v tujini in jim pomaga pri sporazumevanju, dokler se mudijo v Ribnici. Janez Zrnc

Carmen Klavžar

V Jugoslavijo je prišla sredi septembra preteklega leta. Slovenko se je počutila že prej, zdaj pa se počuti še Ljubljankan-ko, saj v Ljubljani s štipendijo Slovenske izseljenske matice študira kemijo na fa-

kulteti za naravoslovje in tehnologijo. Stanuje v Študentskem naselju pod Rožnikom in sama pravi, da je življenje v tako pisani študentski družini povsem nekaj novega. Takoj je pričela z resnim študijem in že po nekaj mesecih, kar je v Ljubljani, je uspešno opravila nekaj preizkusnih izpitov.

Starši Karmen Klavžarjeve so doma iz Grahovega ob Bači pri Tolminu, kjer še živijo njihovi sorodniki. Tudi Karmen jih večkrat obišče. »Tako lepe pokrajine kot je tam,« pravi, »nisem še nikoli videla!« V Ljubljani se je priključila tudi študentski folklorni skupini »France Marolt«, kjer se z velikim veseljem uči plesati slovenske in druge jugoslovanske plesne. Ali ji je v Ljubljani dolgčas? Malo že, vendar pa bo tudi to kmalu prešlo. Lepo pozdravlja tudi vse sorodnike, prijatelje in znance v Argentini.

Pozdravi Antona Stipaniča

Po vrnitvi iz ZDA se je oglasil v našem uredništvu Anton Stipanič, dosedanji generalni konzul Jugoslavije v Pittsburghu, Penna., in nam prinesel pozdrave številnih naših naročnikov, prijateljev in znancev. Ob tej priliki nas je tudi prosil, naj sporočimo tople pozdrave številnim njegovim prijateljem in znancem v Zahodni Pennsylvaniji, v Clevelandu in v vseh ostalih slovenskih naselbinah v okolici. Uredništvo Rodne grude pa se vam za poslane pozdrave najlepše zahvaljuje.

Tudi Zupanova sta nas obiskala

V septembru 1968 sta obiskala Slovenijo Jacob Zupan in hčerka Elica por. Madison iz Los Gatos v Kaliforniji. Ob tej priložnosti sta se oglasila tudi pri Slovenski iz-

seljenski matici, od koder je tudi posnetek.

Kratek tritedenski dopust sta dobro izkoristila, saj sta si ogledala vse pomembnejše turistične kraje Gorenjske, Notranjske, Primorske, Dolenjske in njune rodne Bele krajine. Tu je bila rojena tudi njuna žena oz. mati pok. Katka Zupančičeva, znana kulturna in društvena delavka ameriške Slovenije, ki je 8. sept. 1967 umrla v Los Gatosu. Izpolnila se jima je želja, da sta se udeležila tudi trgatve v belokranjskih vinogradih.

Trije tedni pa so vse prehitro minili in lepote Slovenije so ju tako navdušile, da sta sklenila v letu 1969 spet obiskati Slovenijo.

Jacob Zupan je bil nad 25 let član glavnega odbora Slovenske narodne podporne jednote v Chicagu, nekaj let je bil pomožni urednik njenega glasila »Prosvete«, in prvi urednik jednotinega »Mladinskega lista«, dalje urednik »Glasa svobode« in 25 let ravnatelj Jugoslovanskega hranilnega in posojilnega društva v Chicagu. Vsa leta pa je neutrudno dopisoval v slovenske napredne liste in revije.

Rojaku Zupanu in hčerki Mrs. Elici kliče-mo — na veselo svidenje v poletju 1969!

M. S.

Novinar iz Chicaga

Konec novembra se je na našem uredništvu oglasil tudi Fred Orehek, novinar lista Chicago's AMERICAN. Službeno se je zadrževal v Parizu, mimogrede pa se je še oglasil pri sorodnikih v Sloveniji. To je bil njegov prvi obisk v domovini njegovih staršev, ki so bili doma iz Vač pri Litiji. V novinarstvu je zaposlen že več kot dve desetletji. Pripovedoval nam je o svojem novinarskem delu, o Slovencih v Chicagu, omenil pa nam je tudi nekatere druge naše rojake, ki so zaposleni pri časopisih v ZDA. Ob koncu nam je obljubil, da ta njegov prvi obisk v Sloveniji ne bo tudi zadnji. To vsekakor želimo tudi mi.

Pri ameriških rojaki na obisku

Letos poletj sem imel izredno priložnost obiskati Združene države Amerike. Sorodniki, katerim sem dolžan zahvalo za čudovite počitnice, so bili izredni gostitelji. Vozili so me naokoli: od Seattla na skrajnem severozahodu, skozi gozdove Washingtona,

mimo ledenikov Mt. Reiner, ob čudovitih gorskih jezerih in ob tihomorski obali Oregona. Videl sem hazardni center Reno v Nevadi, iz filmov ovekovečeno Virginia City in prerijo »Far Westa«. V Kaliforniji sem občudoval tisočletne gozdove orjaških sekvoj in znamenitosti San Franciscas. Nisem prezrl lepote slapov Niagare niti muzejev in znamenitosti Washingtona. Vse to je bilo čudovito, enkratno.

Med bivanjem v ZDA pa nisem občudoval le naravnih lepote. Srečeval sem mnogo ljudi, Slovencev, ki so pred nekaj desetletji s težkim srcem zapuščali domači kraj in odhajali v neznan. V novo domovino so prinesli s pridnostjo tudi stare slovenske navade in običaje, h katerim nedvomno sodijo pevski zbori in druge družabne prireditve.

Na sestanku upokojencev v Euclidu me je prijetno presenetil način, kako vestno so pripravili sestanek, ga vodili in razpravljali na njem. V dvorani, ki ima nad dvesto sedežev, so mnogi celo stali, toliko jih je bilo; pa naj povem, da je bil to le navaden, reden mesečni zbor.

Nič manj nisem bil presenečen 15. septembra, ko so članice ženskega odseka SNPJ farme v Clevelandu priredile kosilo za skoraj tristo ljudi. Dvaindvajset žensk tega odseka je vso nedeljo delalo zastoj, nekatere celo od štirih zjutraj — samo zato, da sta slovenska farma in ženska sekcija s tem nekaj zaslužili.

Ob koncu bi se rad vsem skupaj zahvalil za toplisprejem, ki sem ga bil deležen. Želim, da bi se še dolgo shajali in ohranjali slovenski jezik in običaje, ki v tuji deželi nudijo še več toplote kot doma.

Milko Primec

Dvojno veselje Jakova Petkoviča

Neizmerno je bilo veselje izseljenca Jakova Petkoviča. Spregledal je po dolgih letih teme in prvi prizor, ki ga je videl, je bil košček njegove domovine, kamor je prišel iz daljne Avstralije, da bi si zadnjikrat poskušal rešiti vid. Uspelo je in on je bil zaradi tega, kot je sam rekel, dvakrat srečen:

»Vsak izseljenec ima rad svojo domovino in hrepeni po njej. Ljubi jo kot svoje oči. Jaz pa nisem niti videl, niti nisem imel domovine. Obiskoval sem znane svetovne

strokovnjake, pa mi niso mogli pomagati. Mnogi izmed njih so mi po svojem neuspehu govorili, da nimam nobenega upanja več. Obvestili pa so me tudi, da v Jugoslaviji dr. Čavka »dela čudeže« in da je eden izmed najbolj znanih svetovnih strokovnjakov,« je pripovedoval Jakov Petkovič izseljenec iz Blata na Korčuli, ki si je prišel zdraviti oči na sarajevsko kliniko. Svojo pripoved je nadaljeval: »Profesor Čavka je naredil nekaj kirurških posegov in spregledal sem Okoli sebe sem videl naše ljudi, naše medicinske sestre, zdravnike in prijatelje. Moja sreča je bila v tem trenutku v resnici dvakratna. Takoj sem pomislil, kako bom kasneje, ko se vrnem v Avstralijo, tam pripovedoval o uspehih naše medicine. Moja družina se bo skupaj z menoj veselila tudi zaradi tega, ker bom z njimi v bodoče lahko sodeloval pri delu našega kluba Dalmatinac, ki smo ga Blačani ustanovili v Sperwoodu pred petimi leti.«

Jakov Petkovič bo ostal v domovini še dve leti; obiskoval bo razna folklorna društva in zbiral gradivo, s katerim bo naše bogato folklorno gradivo lahko posredoval našim rojakom v Avstraliji.

Sindikalisti iz Vorarlberga v Sloveniji

V prvih dneh novembra je obiskala Slovenijo sindikalna delegacija iz Vorarlberga, ki jo je vodil Heinrich Gassner predsednik deželnega vodstva avstrijskih sindikatov za Vorarlberg, v delegaciji pa so bili še dr. Karl Erschen, direktor delavske zbornice v Feldkirchu, Artur Fischer, sekretar deželnega vodstva sindikata tekstilnih delavcev in Franz Lanik, referent delavske zbornice za gostujoče delavce v Feldkirchu. Avstrijske goste, ki so se mudili v Sloveniji na povabilo republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije, je spremljal vicekonzul jugoslovanskega generalnega konzulata v Celovcu Sreten Dražič.

Na pogovorih v Ljubljani so se gostje iz Vorarlberga seznanili z družbenoekonomskim položajem v naši državi in z nekaterimi problemi, ki jim slovenski sindikati posvečajo posebno pozornost.

Sindikalni predstavniki iz Vorarlberga pa so poudarili pripravljenost, da kar najbolj pomagajo urejati probleme naših delavcev, ki so zaposleni na Vorarlberškem.

Winter in Ljubljana

LETTERS TO THE EDITOR

THE RECORD »SLOVENE SEM«

Thank you very much for mailing the music books to me. As of last week I have received everything, including the records. We had a surprise visit in Cleveland by G. Matija Tomc. I had a chance to see him for only a few minutes. However, he did make some very nice comments on the radio about the children's concert in Kamnik, which he attended.

I am enclosing two photographs taken recently (one in color and one in black-and-white). We had this picture of the Circle taken so that we can have it on the cover of the record album, which is in process. After we came home, everyone was in favor of going ahead with producing a record. After I received the tape from Ljubljana, we had Rudy Menart record the entire chorus here and match the sound, so that we would have enough songs for a long-play album. We are not

publicizing it yet because it is being manufactured and one never knows how long it will be before the record is actually available. When we get it, I will be sure to forward a copy to SIM. The title is »Slovenec sem«.

We are very busy rehearsing for our Fall Concert, which will be in a few weeks. All the songs have never been done at our concerts previously, except for a few songs to be performed by the children who were in Slovenia. Otherwise we will feature music about the different regions in Slovenia, such as Gorenjsko, Dolenjsko and Ribnica.

Cecilia Valenčič

»WE SHALL COME BACK SOMEDAY...«

Just a few lines to let you know that we arrived home in good old U.S.A. safe and sound and on time. The trip will always be a fond memory to us.

The reason our trip was such a success is because of the many nice people who went out of their way to help make it such a wonderful experience for us. The credit goes to people like you, Brosic, Bricek, the two Vera's, Pecnikars (the food was excellent). Narodna Nosa Entertainers, the welcoming committees on the five-day Polka Tour. A special thanks to Alojz Slak and his ensemble for allowing me to join them. A very special thanks to Tony Petkovšek and John Pestotnik for making this Polka Tour to Slovenija a big success.

With the help of Izseljenska Matica we finally got our Air Express packages, October 18th, thanks again.

In closing, my wife and I would like to express our grateful thanks and appreciation to all you good-hearted friendly people and hope that we can see each and everyone of you again someday and show you the beautiful pictures that were taken on both tours, especially of Bled, Mt. Vogel, Postojna Jama, the castles, churches and museums, each of which are worth a trip in itself to see. Again, many thanks to everyone...

Very truly yours,

Ann and Frank R. Novak

»I WOULD LIKE TO WRITE IN SLOVENIAN...«

I regret very much that I am so far behind with my remittance and promise that I will try to keep up to date in the future. Please be informed that my mother, cousin and I really enjoy reading the Rodna gruda and look forward to it each month.

I would struggle and try to write to you in Slovenian, but being born in the USA and so few Slovenes in this section of the country I seldom ever hear the language and find it difficult to write as well as I would like to, however I do read and speak Slovenian and with the Rodna gruda, I have been able to improve my reading very much.

Thank you for being so patient with me. With kindest regards and every good wish to all that make this wonderful magazine for us, I remain.

Respectfully yours,
Louisa Ann Mankoch

THIS YEAR — ONE THOUSAND NINE HUNDRED YEARS OF THE TOWN OF PTUJ

One of our oldest Slovene towns, Ptuj, will celebrate its one thousand nine hundred anniversary this year. The jubilee commemorations will begin early in spring. Besides the one thousand nine hundred anniversary there will be yet another anniversary celebration — the centenary of the Ptuj Gymnasium. On the 19th of April the memorial tablet in front of the gymnasium's facade will be unveiled in memory of the students who died in the National Liberation War. From the 23rd to the end of April will be the Week of Friendship and Brotherhood, organized by the "Občinski sindikalni svet" of Ptuj in collaboration with five other syndicate organizations from Croatia and Slovenia. Slovene theaters from Ljubljana, Maribor and Celje are invited to the celebrations. During the time of the anniversary many art exhibitions will be organized, as for instance the exhibition of Franc Mihelič's paintings. The archeological exhibition will also be very interesting; it is intended to show the town Ptuj in the first century. The international symposium to which historians, archeologists and ethnologists from different countries are invited will take place in autumn. The principal celebrations of the anniversary will take place at the end of September and the beginning of October at the Titov trg in Ptuj. The whole of the town of Ptuj is looking forward to the celebrations. The preparation work has been in full swing for a long time. A great attention is paid especially to the outlook of the old part of the town and especially to the castle with its surrounding.

A NEW BORDER PASSAGE HAS BEEN OPENED

On the 25th of October two government delegations — from Austria with the Governor General, Mr. Theodor Kery and from Yugoslavia with our President of the Executive Council, Mr. Stane Kavčič finished their three day visit to Gradiščanska in Austria. The head of the country of Jennersdorf, Dr. Anton Stifter, underlined the importance of this international border crossing in his introductory speech. The opening

of the passage has been a wish of the people of both countries for years. He also said in his speech that this decision was the consequence of the increasing traffic using this shortest way from the eastern parts of Austria to Yugoslavia. The Governor General of the Gradiščanska said in his speech that there are a great number of borders in the world but too few border passages. According to him, the border passage in Kuzma is a border place that brings about reconciliation between the people of Austria and Yugoslavia, and clearly shows their cordial friendship and mutual confidence. The opening of the border passage will be also of great importance in the economy for border parts on both sides of the frontier.

ANDERSEN'S KINDERGARTEN IN LJUBLJANA

The architects of the new flat settlement at Zgornja Šiška in Ljubljana have not forgotten to make a plan also for a kindergarten near the flats. Now the kindergarten is finished and has recently been opened to receive its little inhabitants. The kindergarten is called after the famous Danish fairy tale writer, Christian Andersen. At the festive opening of the kindergarten a delegation from Copenhagen and Aahus was also present. The communities of Zgornja Šiška and Copenhagen as well as of Aahus have been exchanging their children during the holidays for many years. On the facade of the kindergarten they put a tablet with the following title: »Vzgojno varstveni zavod Hansa Christiana Andersena«. The tablet was unveiled by the Mayor of Copenhagen, Borge Jensen, who said in his inaugural speech: "I am very happy you decided to open a kindergarten for your children before the flats are completely occupied, as is the habit in Denmark."

The new kindergarten has eight bright modern furnished rooms and four rooms for babies. 17 girls dressed like Little Snow-White, 12 governesses and 5 nurses will look after about 300 children. All the rooms, including the kitchen, dining-room, toilet etc., are furnished like in the wonderland of dwarfs.

The Danish Mayor said at the opening of the kindergarten: "I wish this kinder-

garten, named after the Danish writer, the friend of all children, to be their warm and pleasant home, not only for all of your children but as well for children who will be happy to be invited to this lovely nursery from other countries to spend their holidays there."

SLOVENE PEOPLE LIVING IN ITALY

In the times when the »iron curtain« was one of the most important concepts in the European political dictionary, the transparent veil of the border between two neighbouring countries — Italy and Yugoslavia — slowly began to lose its classical meaning. The two countries with completely different social and political systems began to make step after step to show the way to harmony and peace and good neighbourly collaboration. The application of our realistic politics in the international sphere leads to a programme of more and more open frontiers; the world's peace and international communications are to be built from this basis, from the good neighbourly relations between the two neighbouring countries.

Many general and border agreements led the way to a better economic collaboration between the two countries. Italy is one of the best economic partners of Yugoslavia. The liberalized border regulations enable constant migrations to both countries. We have to mention as well that there is also a rising cultural exchange. In the process of forming the new political climate between the two neighbours the question of the national minority in both countries was and will be most important. The Slovene minority in Italy is settled in three counties of the autonomous county Furlanija — Julijska Krajina. Good international relations do not necessarily mean that the situation of the Slovene minority in Italy is also properly regulated. Here we have to mention the question of the Slovene language, though this question has been declared in the Italian Constitution, and for the Province of Trieste especially in the international arrangement in London. The principal of the use of two languages is seldom respected, and the Slovene minority is not completely recognized in the province of Videm (Udine).

Good international relations can help in many ways to improve the situation of the Slovene minority in Italy. Arising from the good international relations, the Slovene people living in Italy feel a greater connection with the Yugoslav people, from which they scoop new strength and refreshment for their work — and which sustains their national identity.

NEW SHIPS

In Pula recently a partly automatic motor ship has been launched; the »Kras« of 14.500 tons and it has been sold to the Splošna plovba in Piran. The enterprise Splošna plovba, Piran, will get another two ships next year, which will be built in Spain. The names one, which will be finished in June 1969, will be named after the town Litija, and the second one, which will be handed over in September, will be named Logatec. The enterprise Splošna plovba, Piran, ordered the ships with a help of a commercial credit which it got abroad.

MILLIONS OF FOREIGN PEOPLE PASS THE SLOVENE FRONTIER

3,239.470 foreign and 669.968 local travellers entered our country till the end of September last year. 10 percent less vehicles crossed our frontier than in the same time last year. The majority of tourists spending their holidays in Yugoslavia are those from Italy followed by tourists from Austria and Germany and then follow France, Switzerland, Holland and others. At the end of November last year another border crossing near Škofije was opened. The crossing has been enlarged and modernized and lies half way between Koper and Trieste. Millions of travellers and motor cars cross this crossing every year. In the first place are those travellers living along the frontier on the both sides, as well as a great number of tourists coming mostly from Italy as well as other countries. With the renovation of the border crossing Škofije became one of the greatest frontier crossings in Europe. The traffic between Yugoslavia and neighbouring Italy especially is very heavy. The modernized crossing will enable a much quicker passage from one country to the other. All border formalities have been simpli-

fied and will be done quicker. All the other services people need when travelling through the border will also be quicker.

A DICTIONARY OF SLOVENE LANGUAGE

The Slovenska akademija znanosti in umetnosti and the Državna založba Slovenije are going to issue the first volume of the extensive dictionary of the Slovene literary language. This will be the first work of such kind for 70 years. The dictionary will contain the whole of the Slovene language. Over three million extracts, collected by the Institut za Slovenski jezik, are contained in the dictionary. The whole dictionary will be printed in five books, 800 pages each. The dictionary will contain all Slovene words and phrases from 1900 up to present day.

CARAVANS FOR HOLLAND

Recently the Industrija motornih vozil, Novo mesto, collaborating with the British Company BMC, signed a contract for about 1000 caravans to be exported to a Dutch firm this year. The above mentioned factory is going to export over 12.000 caravans this year. The caravans will be exported mostly to Western countries like West Germany, Denmark, Sweden etc. Such a great number of caravans exported to foreign countries is surely a consequence of the good quality of the factory, which is only just making its way in the world's markets.

25th ANNIVERSARY OF THE AVNOJ

The 25th anniversary of the AVNOJ foundation in Jajce has been commemorated with great celebrations. The 29th of November 1943 is the birthday of the new Yugoslavia. The date is also the beginning of the real renaissance of the whole Yugoslav nation, who on that occasion chose for themselves socialism and a federal state. The Yugoslav peoples decided for a federal republic before the end of the II World War and with it founded the firm basis of a strong Yugoslav country. Celebrations of this important jubilee were held all over the country. The central celebration was of course in Jajce, where a new House of Culture was opened in honour of the anniversary. Also at the

opening celebration Marshal Tito made a speech. In the House of Culture is a theatre hall, cinema, library and a hall used for exhibitions etc. For this occasion a public school as also opened and the building of the bridge over the river Vrba was finished. In other Yugoslav towns too the jubilee was honoured with similar celebrations.

A NEW SKI JUMP IN PLANICA

Planica — the cradle of ski jumps will get another new jump — a giant ski jump for this year's winter season. Recently, a three member board of the International Ski Committee made an official survey and had no objections to the new ski jump. Jumps made on the new jump are officially recognized. The first official ski jumps on the new jump will take place in March this year. It is expected that on the new jump, jumps of about 160 meters will be possible and thus perhaps a new world record.

SLOVENE SHARE IN YUGOSLAV PRODUCTION

Slovenia has only 8,4 percent of the population of the whole of Yugoslavia, but it gives 15,8 percent of the Yugoslav production. Although Slovenia with its 1.700.000 inhabitants represents only 8,4 percent of Yugoslav inhabitants and occupies only 7,9 percent of the whole of the Yugoslav surface area, its share in the Yugoslav economy is unproportionately high. Also it does not change with the quicker development in other Yugoslav republics. According to the very small surface area worth cultivating, which is otherwise intensively cultivated our Republic has rather small possibilities for agricultural development. Therefore the development in other fields of economy is much stronger. Last year the Republic of Slovenia produced 15,8 percent of the whole Yugoslavian production; that is, about twice as much as is its inhabitant percentage. Slovenia is contributing a great deal to Yugoslav production, especially in some of the industrial fields. Out of the whole of Yugoslav industry, Slovenia produces about 20 percent. Although some of the industrial branches are also highly developed in the other republics, Slovenia's share in it is still very high.

NAŠA BESEDA

THE SLOVENE LANGUAGE

What does one actually characterise with the word Slovenščina? The dialect we brought with us from our home, the language with which we talk to each other, or perhaps we take it only as a bare word printed on the paper — the language of our books? All those three forms of the Slovenian language live along with each other and affect each other. In every day use we call it by one word: Slovenian language or »slovenščina«, in technical language we distinguish between the dialect, colloquial language and literary tongue. Today's article speaks about our Slovene language, about the relation between the three terms and their mutual influence. Try and read the article in the Slovene language, it will be useful to you.

LA PAROLE SLOVÈNE

Que désignons-nous à vrai dire par le terme de «slovène»? Le dialecte que nous avons apporté de chez nous, le langage par lequel nous nous entendons entre nous, ou peut-être cette parole la plus saisissable, captée sur le papier — la langue de nos livres? Toutes ces trois formes de la langue slovène vivent aujourd'hui l'une à côté de l'autre et influent l'une sur l'autre. Dans l'usage quotidien, nous les nommons ordinairement du même nom: la langue slovène ou le slovène, tandis que dans la langue professionnelle nous les divisons en dialecte, langue parlée et langue littéraire. C'est de cela que parle l'article d'aujourd'hui sur notre parole slovène, sur le rapport entre les trois notions, sur les influences réciproques. Essayez de lire l'article en slovène, il vous sera utile.

NAREČJE, POGOVORI IN KNJIŽNI JEZIK

Kaj pravzaprav označujemo z besedo slovenščina? Narečje, ki smo ga prinesli od doma, govornico, s katero se sporazumevamo med seboj, ali pa morda tisto najbolj oprijemljivo besedo, ujeto na papir — jezik naših knjig? Vse te tri oblike slovenskega jezika žive danes druga ob drugi in druga na drugo vplivajo. V vsakdanji rabi jih navadno poimenujemo z istim imenom: slovenski jezik ali slovenščina, v strokovnem jeziku pa jih ločimo v narečje (dialekt), pogovorni jezik in knjižni jezik.

Najstarejša od teh oblik je *narečje*. Prvotno enotni slovenski jezik se je zaradi zemljepisnih in zgodovinskih razmer, v katerih so se razvijale posamezne pokrajine, začel cepiti v narečja. Danes imamo na slovenskem ozemlju (delno tudi zunaj naših meja) kar sedem narečnih skupin: gorenjsko, dolensko, štajersko, koroško, primorsko, rovtarsko in panonsko. Te se delijo v številna narečja in podnarečja, večkrat se razlikuje celo govor dveh sosednjih vasi. Razlika med narečjem dveh različnih narečnih skupin je lahko tako velika, da se bosta npr. Korošec iz Roža in Belokranjec, govoreča vsak v svojem narečju, le slabo razumela ali pa sploh ne. Pri tem pa Belokranjec pogovor s Hrvatom onkraj Sotle ne povzroča posebnih težav. Preobširna bi morda razlaga jezikovnih zakonitosti, ki odločajo o tem, da je

belokranjščina enako kot rožanščina slovensko in ne hrvaško narečje. Oglejmo si raje pot, ki jo bosta ubrala pripadnika dveh različnih narečnih skupin, da bi se med seboj sporazumela. V pogovoru se bosta približala knjižnemu jeziku, uporabila bosta nekakšno vmesno stopnjo med narečjem in knjižnim jezikom — *pogovorni jezik*. Med pogovornim jezikom enega in drugega bo razlika veliko manjša kot med njunima narečjema, še vedno pa bo dovolj velika, da bosta drug za drugega lahko vsaj približno ugotovila, od kod sta doma. Po krajevno obarvanem besednem zakladu in po načinu izgovarjave posameznih glasov, predvsem samoglasnikov, pa še po mnogih drugih značilnostih se loči npr. pogovorni jezik Maribora in njegove okolice od knjižnega jezika, hkrati pa tudi od celjskega, ljubljanskega, novomeškega ali koprškega pogovornega jezika. Pogovorni jezik se namreč oblikuje predvsem v industrijskih in upravnih središčih, kjer je stik med narečji in knjižnim jezikom najbolj tesen in neposreden. Vedno bolj prodira tudi na podeželje in izpodriva oziroma zamenjuje narečja.

Za razliko od narečja in pogovornega jezika je *knjižni jezik* danes en sam, enoten za vse slovensko ozemlje. Nastal je v 16. stoletju, ko mu je Trubar za osnovo izbral ljubljansko narečje (ne pa narečja svojega rojstnega kraja Rašice, kot smo dolgo mislili), stoletja sprejemal besede in oblike iz vseh slovenskih narečij, v novejšem času pa prodirajo vanj tudi prvine pogovornega jezika. Enotnost knjižne slovenščine omogočajo slovnici in pravopisna pravila. Tisti, ki hoče knjižno govoriti in pisati, mora ta pravila ne samo poznati, znati jih mora uporabljati. Ker pa se jezik neprestano razvija, se spreminjajo tudi pravila, čeprav je njihovo prilagajanje živi rabi počasnejše od jezikovnega razvoja. Ta pravila torej niso nespremenljiva in sama sebi namen — so predvsem opora in pomoč pri govorjenju in pisanju.

Bistveni nalogi vsakega jezika sta izražanje misli in sporazumevanje. Z narečjem in pogovornim jezikom se sporazumevamo in izražamo misli predvsem ustno, knjižni jezik pa nastopa v govorjeni in pisani obliki. Kadar pišemo, torej vedno uporabljamo knjižni jezik, v govoru pa je njegova uporaba odvisna od okolja, v katerem ga uporabljamo, in od snovi, o kateri govorimo. Prisiljeno in nenaravno zveni, če nekdo govori knjižno v družbi, kjer vsi drugi uporabljajo pogovorno slovenščino. Prav tako bi nas pa motilo, če bi učitelj v šoli ali pa predavatelj na televiziji govoril v pogovornem jeziku, morda celo v čudni mešanici pogovornega jezika in narečja. Samo ime knjižni jezik označuje prvotno in še danes najmočnejše področje njegove uporabe, slovensko knjigo oziroma književnost, ne pove pa ničesar o drugih nalogah, ki jih knjižna slovenščina danes opravlja. To je jezik vse naše kulture, znanosti, uprave, jezik naših časopisov, radia in televizije. Vsa ta področja tudi prispevajo svoj delež k njegovemu razvoju. Sodobnega knjižnega jezika si ne moremo predstavljati npr. brez strokovnega in znanstvenega izražanja. Vsak dan nastajajo nove besede in izrazi za poimenovanje novih dosežkov tehnike in civilizacije, druge besede izginjajo, zamenjujejo jih nove, primernejše. Prav to neprestano spreminjanje, »rojevanje, življenje in umiranje« besed in besednih zvez priča o življenjski sili slovenskega jezika.

Hermina Jug

OTON ŽUPANČIČ

DUMA

(odlomek)

Pa so ramena in pleča kot skale,
tilnik — naloži mu breme nasilnik —
nosil ga bo in ne bo se skrivil;
pa so srca tiha in močna —
njihov ponos je brez besed;
pa so možjé —
kot da se niso rodili iz matere,
kot da gorám se iz bokov izvili so:
morajo v svet, in tujina se diči
z deli njihovih rok;
tamkaj v Ameriki, tamkaj v Vestfaliji
so nam izginili — več ne doseže jih
naše oko...

Kje, domovina, si? Ali na poljih teh?
Še pod Triglavom, okrog Karavank?
Ali po plavžih si, ali po rudnikih?
Tu? Preko mórja? In ni ti mejá?

Hotel nekdaž sem, da bi se razširila,
da bi razpela svoj krog čez zemljo —
glej, in zdaj vidim: silna, brezmejna si,
v daljo kot seme razsipaš svoj plod.

Boš jih kot lastovke k sebi priklicala?
Kakor golobe prizvala na krov?
Ali jih tuja bo slava premamila
in jih nikoli več k tebi ne bo?

Kje, domovina si? Ali na poljih teh?
Se pod Triglavom, okrog Karavank?
Ali po plavžih si, ali po rudnikih?
Tu? Preko mórja? In ni ti meja?

Slutim te, čutim te. Sanja poetova
letala dolgo je let nad teboj,
gledala, slušala, plakala, upala,
izpraševala za tvojo skrivnost.

Skoljka na morskem se dnu razbolela je,
v biser je stisnila svojo vso bol —
srce poeta — kaj v tebi se zbralo je?
Srce poeta — od nje si bolnó.

MEDITATION

BY OTON ŽUPANČIČ

(A Fragment)

Their back and shoulders strong as cliffs:
their necks (a load, O tyrant, you can place thereon)
will carry all and will not bend.
Their hearts love peace, but they are stout;
their proud is without words:
as if they were not born of mothers
but from mountain crags had issued forth.
Into the world they go, and foreign lands may boast
of their hands' work and of their skill.
There — in America, there — in Westphalia
they're lost to us, beyond the reach
of sight.

Where are you, native land? Here in the fields
beneath Triglav? Among the Karavanks?
Among the furnaces and in the mines
beyond the seas — you who know no bounds?

There was a time I wished you'd broaden forth,
expand and spread across the world,
but now it's plain that boundless you have grown:
like seeds you scatter into distance all you breed.

Will you, like swallows, tempt them home again?
Will they, like doves, unite beneath the roof?
Or will they, once beguiled by might and glory
of foreign lands, no more return to you?

Where are you, native land? Here in the fields
beneath Triglav? Among the Karavanks?
Among the furnaces and in the mines
beyond the seas — you who know no bounds?

I understand and feell for you. The poet's dream
for many a year has hovered over you,
watching, listening, weeping, hoping
you secret do disclose.

The oyster, deep within the sea, its pain intense
into a gem has gathered.
O poet's heart what gathers now in you?
O poet's heart — it is your pain.

LES NOUVELLES

LES SLOVÈNES EN ITALIE

Au temps même où «le rideau de fer» était une des notions fondamentales du vocabulaire politique européen, le voile transparent de la frontière entre deux pays voisins — l'Italie et la Yougoslavie — commençait déjà à perdre lentement son sens classique. Ces deux pays aux systèmes socio-politiques tout à fait différents commençaient à prouver pas à pas dans la pratique où est la voie de la coexistence et d'une coopération de voisinage pour la paix. La politique d'orientation réaliste que nous Yougoslaves avons adoptée comme notre programme de travail international a imprimé aux barrières frontalières de plus en plus levées les principes, selon lesquels il faut édifier la paix mondiale et la compréhension internationale à partir des fondements, de bonnes relations avec ses voisins, fondées sur la raison.

De nombreux accords généraux et frontaliers ont frayé la voie d'une coopération économique plus animée. L'Italie est sur la liste des meilleurs partenaires économiques de la Yougoslavie. Les régimes frontaliers libéralisés permettent des migrations humaines et de marchandises quotidiennes constantes dans les deux sens; l'échange des «biens spirituels» est aussi en ascension permanente.

Dans ce processus de la formation de nouveaux rapports entre les deux pays voisins, surtout la présence des minorités nationales dans les deux pays joue tout le temps et jouera encore à l'avenir un rôle important.

La minorité slovène en Italie se trouve agglomérée dans trois régions de la province autonome du Frioul-Région Julienne, fondée il y a des années. Mais les bonnes relations interétatiques ne signifient pas encore que pour cela la situation de la minorité slovène en Italie est aussi réglée. Mentionnons ici avant tout la situation critique de la langue slovène, bien que la constitution italienne en parle d'une manière déclarative, et pour le territoire de Trieste particulièrement l'accord international de Londres. Le principe du bilinguisme n'est que rarement respecté en public. La minorité slovène n'est toujours pas reconnue en entier dans la province d'Udine.

Les bonnes relations entre les Etats peuvent à bien des points de vue aider à améliorer la situation de la minorité slovène. Les Slovènes sentent ainsi une plus grande liaison avec leur nation mère; ils y puisent de nouvelles forces et de la fraîcheur pour leur travail, pour leurs efforts de défense nationale.

LA PART DE LA SLOVÉNIE DANS LA PRODUCTION YUGOSLAVE

La Slovénie n'a que 8,4 % de toute la population de la Yougoslavie, mais elle donne 15,8 % de tout le produit social. Bien que la Slovénie représente avec 1,700.000 habitants à peine les 8,4 de la population entière de la Yougoslavie et que par sa superficie elle n'embrasse que 7,9 % de la superficie entière de la Yougoslavie, sa part dans l'économie yougoslave est incomparablement plus grande et, par son développement plus rapide, dans tous les autres domaines elle ne s'est pas non plus essentiellement réduite. Par sa modeste superficie de terre cultivable, qui est certes intensivement exploitée, notre république a des possibilités relativement petites de développement dans l'agriculture. Par contre, l'industrie et les autres activités économiques se sont d'autant plus développées. L'an dernier, la Slovénie a atteint 15,8 % du produit social entier de la Yougoslavie, c'est-à-dire presque une fois plus que comporte sa part d'après le nombre d'habitants. La Slovénie a une forte participation dans la production yougoslave, surtout dans certains domaines de l'industrie. Près de 20 % de l'industrie yougoslave entière échoient à la Slovénie. Bien que certaines branches de l'industrie se soient fortement développées aussi en d'autres régions de la Yougoslavie, la Slovénie y a toujours une part importante.

DES REMORQUES AUTOMOBILES POUR LES PAYS-BAS

L'Industrie des véhicules à moteur de Novo mesto, qui coopère aussi avec la société britannique BMC, a dernièrement conclu un contrat avec une société néerlandaise, aux termes duquel elle exportera aux Pays-Bas cette année 1000 remorques automobiles. Cette usine exportera au cours de cette année plus de 12.000 remor-

ques automobiles, avant tout dans les pays de l'Europe de l'Ouest: la RFA, le Danemark, la Suède et d'autres. Cela est bien sûr un beau succès des zélés travailleurs de Novo mesto qui, par leur travail persévérant et appliqué, s'ouvrent la voie aussi vers les marchés étrangers.

UN NOUVEAU TREMPLIN A PLANICA

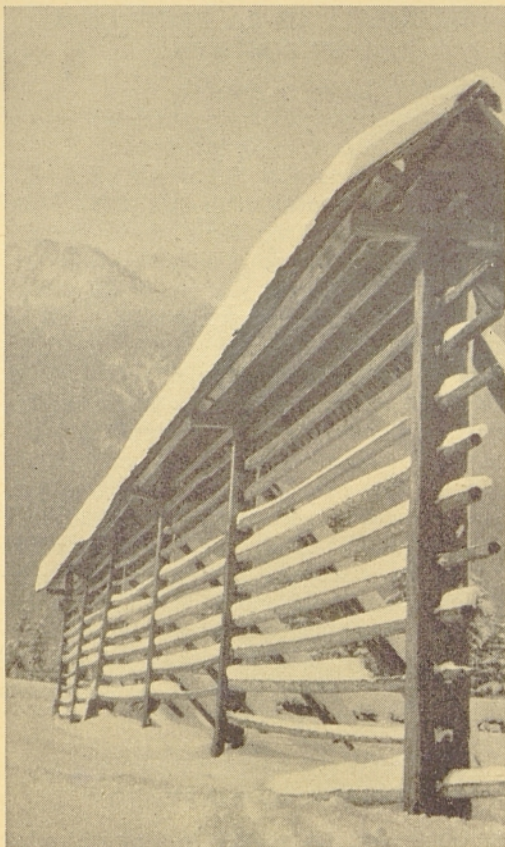
Planica, berceau des vols à skis, aura au cours de la saison des sports d'hiver de cette année une nouvelle acquisition: un tremplin de ski géant. Une commission de trois membres de la Fédération Internationale du Ski a effectué récemment les mesures officielles et elle n'exprime aucun doute sur l'opportunité d'y organiser des compétitions. La première compétition officielle aura lieu sur le nouveau tremplin au mois de mars prochain.

UNE NOUVELLE CENTRALE ÉLECTRIQUE À TRBOVLJE

Fin novembre, à Trbovlje a commencé à fonctionner une nouvelle centrale thermique électrique qui, avec sa capacité de 125 mégawatts, donnera par an environ 150 millions de kwh d'énergie électrique et consommera environ 600.000 tonnes de charbon. La construction, qui a été terminée en 37 mois, a coûté plus de 200 millions de dinars. Par la construction de cette nouvelle centrale électrique, l'alimentation en énergie électrique s'est considérablement améliorée en Slovénie.

SLATINA RADENCI

Dans le cadre d'un concours spécial pour le lieu touristique le plus populaire en Slovénie, c'est la station thermique de Slatina Radenci qui l'a emporté. Cette haute reconnaissance a été décernée à ce lieu précisément pour son 99e anniversaire, depuis qu'on y débite l'eau minérale. Au cours de l'année dernière seulement, on a empli à Radenci 72 millions de bouteilles d'eau minérale du lieu. Dans les dix premiers mois de l'an dernier, il y eut 55.000 nuitées touristiques, dont 13.000 hôtes du pays. Les capacités de la station sont devenues trop petites, c'est pourquoi on prépare la construction d'une nouvelle piscine et d'un nouvel hôtel.

DE NOUVEAUX BATEAUX

Dans le port de Pula, on a lancé dernièrement le bateau à moteur semi-automatique «Kras» d'un tonnage de 14.500 tonnes, que les chantiers navals de Pula ont construit pour la Navigation Générale de Piran. Dès l'année prochaine, la Navigation Générale recevra encore deux bateaux qui sont construits en Espagne. On leur a choisi des noms de lieux slovènes. Le premier bateau qui sera pris en charge déjà en juin 1969, sera nommé «Litija», le second, qui sera livré en septembre, «Logatec». La Navigation Générale a commandé ces bateaux avec l'aide d'un crédit commercial obtenu à l'étranger.

DES MILLIONS DE PERSONNES AUX FRONTIÈRES SLOVÈNES

Jusqu'en septembre de l'an dernier, à travers les passages frontaliers slovènes, 3.239.470 voyageurs, dont 669.968 du pays, sont venus dans notre pays au cours de l'année dernière, 10 % de moins de voitu-

res ont franchi la frontière que l'année précédente. Parmi les étrangers qui sont venus dans notre pays, les plus nombreux ont été les Italiens, puis les Autrichiens, les Allemands, suivis des habitants de la France, de la Suisse, des Pays-Bas, etc. A la fin novembre de l'an dernier, on a ouvert aussi le passage frontière restauré et agrandi de Škofije, à mi-chemin entre Koper et Trieste. Plusieurs millions de personnes et de voitures franchissent ce passage tous les ans. En premier lieu ce sont là les habitants des deux provinces frontalières, et aussi un grand nombre de touristes de l'Italie et d'autres pays. C'est le passage où le trafic est le plus grand entre la Yougoslavie et l'Italie. Ce passage rénové permettra de passer beaucoup plus facilement d'un pays à l'autre, les formalités seront accomplies plus vite, ainsi que les services dont les gens ont besoin. Le passage frontière de Škofije est maintenant un des plus grands d'Europe.

LE DICTIONNAIRE DE LA LANGUE SLOVÈNE

L'Académie Slovène des Sciences et des Arts et la Maison d'édition d'Etat de Slovénie publieront au cours du printemps le premier tome du vaste Dictionnaire de la langue littéraire slovène. Ce dictionnaire sera, après 70 bonnes années, la première oeuvre du genre qui présentera le vocabulaire entier de la langue slovène. Le dictionnaire a été fait à partir de près de trois millions d'extraits, recueillis par l'Institut de langue slovène auprès de l'Académie mentionnée. Le dictionnaire entier comprendra 5 tomes volumineux d'environ 800 pages. Il embrassera le vocabulaire slovène entier utilisé depuis 1900 à nos jours. Il présentera aussi toute la richesse de la langue slovène contemporaine.

L'AGROCOMBINAT EMONA CONSTRUIT À MADAGASCAR

Les experts de l'Agrocombinat Emona de Ljubljana sont déjà depuis un certain temps en contact étroit avec les fonctionnaires compétents de la République de Madagascar pour négocier avec eux un contrat d'aide au développement de l'économie de cette île. Deux experts de Ljubljana sont déjà allés à Madagascar et ils

ont constaté que toutes les conditions sont données pour le développement de la production de la viande d'une manière industrielle. A la mi-juillet, deux représentants de la République de Madagascar, mandatés pour la conclusion du contrat, sont venus à Ljubljana. Pour l'Agrocombinat de Ljubljana, cette affaire est une bonne affirmation, du fait que l'offre est très grande et elle amènera à l'entreprise des ressources financières considérables et aux spécialistes slovènes de la considération dans le monde.

CETTE ANNÉE, LA VILLE DE PTUJ AURA MILLE DEUX CENTS ANS

Cette année, une des plus anciennes villes slovènes — Ptuj — célébrera son mille deux centième anniversaire. Les manifestations du jubilé commenceront déjà au printemps. On célébrera entre autre le centenaire du lycée de Ptuj. Le 19 avril, on découvrira sur la façade de l'école une plaque commémorative aux lycéens tombés au cours de la Lutte de Libération Nationale. Du 23 avril à la fin du mois se déroulera la semaine de l'amitié et de la fraternité, organisée par le Conseil des syndicats de la commune avec les organisations syndicales de cinq communes slovènes et croates. Les théâtres dramatiques de Celje, Ljubljana et Maribor se produiront alors à Ptuj. Il y aura aussi plusieurs expositions des arts plastiques de qualité, dont l'exposition des oeuvres picturales de France Mihelič. Une exposition archéologique présentera Ptuj au premier siècle de notre ère. En automne, les historiens, archéologues et ethnologues auront un symposium international à Ptuj. Mais la solennité jubilaire principale aura lieu fin septembre ou début octobre sur la Place Tito à Ptuj. La ville se prépare déjà à ces festivités: ses habitants consacrent une grande attention à l'aménagement de l'ancienne partie urbaine, surtout du château de Ptuj avec ses alentours.

NOTICIAS

ESLOVENOS EN ITALIA

Ya en los tiempos cuando «cortina de hierro» era una de las ideas básicas del vocabulario político europeo, la frontera entre dos países vecinos, Italia y Yugoslavia, comenzó a perder su significado clásico. Estos dos países con diferentes sistemas socio-políticos, comenzaron a demostrar donde está el camino hacia la colaboración pacífica.

La política yugoslava y, especialmente su programa internacional, ha impreso en las siempreras más elevadas barrera fronterizas, su principio: la paz mundial y la comprensión internacional se deben construir desde los fundamentos, buenas relaciones con los vecinos.

Muchos acuerdos fronterizos han fortificado el camino hacia una mayor colaboración económica. Italia es uno de los mejores colaboradores económicos de Yugoslavia. El sistema de fronteras abiertas permite el tránsito diario de productos y pobladores en ambas direcciones y el intercambio de «bienes espirituales».

En el proceso de establecimiento de nuevas relaciones entre dos países vecinos tuvo y, tendrá en el futuro, un importante papel, la existencia de minorías nacionales en ambos países.

La minoría eslovena en Italia vive en tres regiones de la Furlanija—Julijska Krajina. Las buenas relaciones entre ambos países aún no significan que esté solucionada la situación de la minoría eslovena en Italia.

Debemos mencionar especialmente la situación quemante de la lengua eslovena si bien sobre esto habla la constitución italiana y para la región de Trieste, el acuerdo internacional de Londres. El principio de bilenguas se respeta muy poco. La minoría eslovena en Udina no está reconocida. Las buenas relaciones internacionales entre ambos países pueden ayudar en mucho a mejorar la situación de la minoría eslovena. De esta manera los eslovenos se sienten mucho más ligados con la nacionalidad de origen, reciben nuevas fuerzas para su trabajo.

ELEVACIÓN DE LA INDUSTRIA ESLOVENA

En los últimos veinte años hemos registrado en la producción industrial eslovena

un gran crecimiento de la producción y, al mismo tiempo, grandes cambios en su estructura. Estos cambios continúan aún especialmente por influencia de la reforma económica.

Desde el año 1950 el alcance de la producción industrial en Eslovenia aumentó casi cuatro veces. Al mismo tiempo el número de los obreros de la industria ha aumentado en un 82%, de 128.000 en el año 1950 a 232.000 en el año 1967. Cuatro veces mayor producción como en el año 1950 ha logrado menos del doble de obreros. Con otras palabras, la producción aumentó en un 115% lo que ha permitido un gran mejoramiento en el nivel de vida de los obreros.

Si observamos distintos sectores de la industria y el número de obreros ocupados en ellos, encontraremos también bastantes cambios. Algunos de estos sectores han progresado rápidamente, otros lentamente. Algunas nuevas industrias se han vuelto sumamente importantes, otras están estacionadas.

Debido al gran desarrollo en los años de post-guerra, la industria metalúrgica se ha colocado en el primer lugar. Actualmente ocupa alrededor del 21% de todos los obreros de la industria en Eslovenia. En el segundo y tercer lugar están la industria textil y la industria de la madera que ocupan más trabajadores que en el año 1950 pero han progresado más lentamente. Un lugar especial ocupa la industria eléctrica nuevo sector industrial aparecido en Eslovenia luego de la segunda guerra mundial. En el año 1950 ocupaba solamente 2900 obreros el pasado año 21580, siete veces y medio más. Algo ha progresado también la industria alimenticia. El único sector que ocupa menos obreros es la industria del carbón que actualmente ocupa solamente el 4,9% de los obreros industriales y en el año 1950 ocupaba el 11%. Sin embargo este decrecimiento se debe al aumento de la productividad en las minas de carbón. El pasado año se obtuvieron 2,3 veces más carbón por obrero como en el año 1950. La producción aumentó de 2,3 a 5,32 millones de toneladas. Entre los sectores que han progresado está también la industria química que ocupa ahora 3 veces y medio más de obreros como en los primeros años de post-guerra.

ESLOVENIA EN LA PRODUCCIÓN YUGOSLAVA

Eslovenia tiene solamente el 8,4% de la población yugoslava y participa con el 15,8% en la producción del país.

Si bien representa Eslovenia con sus 1.700.000 habitantes solamente el 8,4% de la población de Yugoslavia, es su participación en la economía yugoslava incomparablemente mayor y, a pesar del rápido desarrollo de las restantes regiones, no ha decrecido.

Debido a la pequeña superficie de tierra fértil, que sin embargo es intensamente aprovechada, tiene nuestra república pocas posibilidades de desarrollo en la agricultura. Por esta causa se ha desarrollado más la industria. El pasado año, Eslovenia alcanzó el 15,8% de toda la producción yugoslava o sea casi el doble en comparación a sus habitantes. Si bien algunos sectores industriales se han desarrollado fuertemente en otras regiones yugoslavas, mantiene Eslovenia, también en estos sectores, una gran participación.

MILLONES DE PASAJEROS EN LAS FRONTERAS ESLOVENAS

A través de los pasos fronterizos eslovenos hasta setiembre del año transcurrido, llegaron a nuestro país, 3.239.470 pasajeros, de ellos 669.968 compatriotas. Entre los extranjeros que llegaron a nuestro país se encuentran en primer lugar, italianos, luego austríacos y alemanes, después franceses, suizos, holandeses, etc. A fines de noviembre inauguraron, renovado y agrandado, el paso fronterizo en Škofije, a mitad de camino entre Koper y Trieste. Atraviesan este paso, cada año, millones de turistas. En primer lugar los habitantes de los lugares vecinos y también gran número de turistas procedentes de Italia y otros países. En este paso se registra el mayor tránsito entre Yugoslavia e Italia. El renovado paso fronterizo facilitará el cruce de un país a otro y el cumplimiento de las formalidades y servicios necesarios. El paso fronterizo de Škofije es ahora uno de los más grandes en Europa.

Akademska slikarja Izidor Mole in Viktor Snoj pred fresko, ki sta jo restavriral v cerkvi na Mirni. — Eden izmed mirenskih angelov z doslej neznanim glasbilo

Imeniten zbor muzicirajočih angelov

Kulturno bogastvo Slovenije se kaže v številnih, s freskami poslikanih cerkvicah, na nek poseben način: dokaz ljudske tvornosti v stoletjih, ki so prekrita s temo odmaknjenosti, so barvne poslikane ploskve, ujete med gotška rebra. Z njimi se nam razodeva predstavnost svet največkrat neznanega freskanta. Naenkrat zaživi pred nami galerija ljudi, ponavadi odetih v svetniške plašče, in prizorov, s katerimi je freskant predstavil ljudi in svet svoje dobe. V Mirni na Dolenjskem so pred tremi leti začeli odkrivati freske, ki se od marsikaterih ločijo po kar nenavadni tematiki. Na svodu prezbitorija gotške cerkvice so odkrili zbor muzicirajočih angelov. Angeli imajo v rokah glasbila iz druge polovice 15. stoletja. Cela galerija instrumentov se je odkrila zvedavim restavratorjem.

Pred tremi leti se je delavcu, ki je imel naročilo, da še pred beljenjem ugotovi, če se morda pod debelim slojem pleskarjev le ne skriva kakšna podoba, prikazal kanček modrine. Bilo je angelovo oko. Šestnajst ali celo več plasti ga je varovalo več stoletij. Restavratorjevo orodje je odkrilo še

njegov obraz. Prvi muzicirajoči angel je z očmi, uprtimi v nasprotni obok, obudil še drugega in tretjega.

Slutnja izpred treh let, da gre na Mirni za izredno lepe freske visoke gotike na Slovenskem, je bila letos že prvi teden dela potrjena. Visoka gotika mirenskih fresk, v katerih je neznan mojster v poljih med gotskimi rebri tako razdajal svojo umetniško svobodo, čeprav je delal po naročilu in ga je to vezalo v tematiki, se sedaj odkriva našim očem, da razmišljamo o njej in se ji čudimo: glasbila bi morala biti ujeta v predpisani prostor, na svodu mirenskega prezbitorija pa svobodno iščejo pot zunaj predpisanih polj vse do poslikanega gotškega rebra, na katerem so odtenki barv s fresk.

Restavratorja mirenskih fresk, akademska slikarja Viktor Snoj in Izidor Mole, sta delala več kot dva meseca. Freske v mirenski cerkvi prinašajo nove strani v slovensko likovno zgodovino. Odkrivanje fresk, ki prinašajo strokovnjakom in nestrokovnjakom toliko novega, saj do sedaj še nikjer niso odkrili tako podrobnih podatkov o glasbenem življenju v davni, je omogočil medobčinski zavod za spomeniško varstvo iz Ljubljane, sklad SR Slovenije za pospeševanje kulturnih dejavnosti

sti ter Mirenčani. V vseh petinštridesetih poljih gotškega prezbitorija so freske. Fresk je kar 90 kvadratnih metrov. Restavratorja sta odkrila najmanj desettonsko barvno lestvico.

Kako pester je svod mirenske cerkve zdaj, ko so postrgali centimeter debelo plast nekdanjih beležev! Freske se zde kot da bi bile narisane danes. Drug za drugim se vrste v imenitnih oblačilih angeli. Ta ima v rokah piščal, ta trobento, drugi citre in naslednji zvončke. Nekatere instrumente je lahko takoj razpoznati: angel z žveglo, angel z instrumentom, ki je podoben današnji pozavni, potem še angel z bobni; med najzanimivejše gre tisti, ki igra na spinet, ki je nekakšen prednik današnjega klavirja, ter tisti z ročnimi orglami.

Restavratorja, pa tudi strokovnjaki, ki so spremljali odkrivanje mirenskih fresk, so ugotavljali, da je delo izredno kvalitetno, da so nekatere freske pravzaprav portreti... Vsekakor gre za lepo delo iz dobe slovenske visoke gotike. Mojster mirenskih fresk ni znan. Umetnostni zgodovinarji bodo ugotavljali povezanost mirenskih fresk z nekaterimi drugimi. Ena izmed zanimivosti je vsekakor ta, da neznan mojster dela ni dokončal. Poslikan je samo svod prezbitorija in nekaj okenskih ostenj, nekatere ploskve pa so prazne. Menijo, da je bilo delo nasilno pretrgano, pa naj gre za nenaden upad Turkov ali pa je sredi dela zmanjkalo denarja.

Pod krogovičevjem gotskih oken so na okenskih ostenjih obrazi, za katere menijo, da so bržkone portreti. Koga predstavljajo in zakaj? Osrednja freska sv. Magdalene je nesporno portret, saj obraz povsem jasno kaže, da je povzet po ženi..., ki je kot plemkinja morda naročila mojstru, naj poslika notranjost cerkvice. Obrazi na okenskih ostenjih, postavljeni v

je vzeta v obraze muzicirajočih angelov, okvirje, ki učinkujejo kot poglobljene, resnične niše, se nam zde kot vzeti iz ljudstva. Pri marsikaterem so portretne značilnosti prav očitne. In še vrsto fines sta odkrila restavratorja. Svetniški siji so reliefno poglobljeni in pozlačeni... Freske se nam zde, kot da bi bile naslikane na porcelanu, tako zglajena je njihova površina. Iskrenost, preprostost in nežnost, ki prekaša poslikane ploskve cerkvic med visoko gotiko na Slovenskem. Tako smo postali bogatejši za nov kulturni spomenik, zakaj neznani freskant je izpovedal veliko več, kot je bržčas od njega zahteval naročnik. Z zborom muzicirajočih angelov se nam je predstavil delček nekdanjega, glasbenega življenja in mozaik naših predstav o njem je zdaj mnogo popolnejši.

Peter Breščak

Prireditve ob 50. obletnici smrti Ivana Cankarja

Ob petdesetletnici smrti največjega slovenskega pisatelja je bila v vsej Sloveniji vrsta prireditev, ki so se vrstile več dni. Založba Slovenska matica je pripravila simpozij, vrsto predavanj, ki so bila posvečena Cankarjevemu spominu in ki so še bolj osvetlila Cankarjev odnos do družbe, do tedanje literature in literarne kritike. Na simpoziju so sodelovali: profesor France Koblar, France Vodnik, prof. Boris Zihlerl, Dušan Pirjevec, Franc Petre, Franc Zadravec, Anton Slodnjak, Boris Paternu, France Bernik, Dušan Moravec in Marja Boršnikova.

Osrednja proslava je bila 11. decembra v dvorani kina Union, kjer je o Cankarju govoril akademik Josip Vidmar, Moderna galerija pa je ob tej priliki pripravila razstavo del slovenskih impresionistov. Spominski svečanosti sta bili tudi na ljubljanskih Žalah in na Cankarjevem vrhu, Rožniku. Narodna in univerzitetna knjižnica je pripravila razstavo vseh izdaj Cankarjevih del.

Na Vrhniki, v rojstnem kraju Ivana Cankarja, je gostovala ljubljanska Drama z dramo »Hlapci«, priredili pa so tudi večer Cankarjeve umetniške besede. Ob tej priliki je bil na Vrhniki tudi obnovljen in razširjen muzej Ivana Cankarja.

Dela Ivana Cankarja

V praznovanja petdesetletnice Cankarjeve smrti so se dostojno vključile tudi vse slovenske založbe, ki so ob tej priložnosti izdale zanimiv izbor Cankarjevih del. Založba Mladinska knjiga je izdala izbor odlomkov iz Cankarjevih del pod naslovom »Beseda Ivana Cankarja«. Svojevrsten dogodek je bila tudi faksimilirana izdaja Cankarjeve pesniške zbirke Erotika. Znana je usoda te zbirke, katere celotna naklada je bila takoj ob izidu sežgana. Zdaj je Erotika ponovno izšla v prvotni obliki. Naj še omenimo, da je Mladinska knjiga v preteklih dveh letih izdala 47.000 izvodov Cankarjevih del, vsega skupaj pa je izdala 33 knjig Cankarja v skoraj 300 tisoč izvodih.

Državna založba Slovenije se že nekaj časa ukvarja z daljnosežnim načrtom izdaje celotnega Cankarjevega dela v 30 knjigah. To bo zdaj najbolj obsežna pa tudi znanstveno najbolj skrbno dokumentirana izdaja Cankarjevega dela. Delo vodi prof. dr. Anton Ocvirk, pomagajo pa mu še drugi uredniki. Založba je doslej izdala šest knjig.

Cankarjeva založba je počastila 50. obletnico smrti Ivana Cankarja z miniaturno izdajo izbora njegovih pesmi in Podob iz sanj. Za Podobe iz sanj v mnogočem drži oznaka, da »so najbolj bridka in hkrati najbolj svetla, upanja in zaupanja polna Cankarjeva knjiga«. Založba je izdala tudi zgodovinsko razpravo dr. Dušana Kermavnerja z naslovom Ivan Cankar in slovenska politika leta 1918, ter razpravo dr. Dušana Pirjevca z naslovom Hlapci, heroji, ljudje, ki osvetljuje nekatere temeljne sestavine celotnega Cankarjevega dela, zlasti motiv matere, opira pa se na dramo Hlapci. Cankarjeva založba je ob tej priložnosti natisnila tudi originalno fotografijo Ivana Cankarja, ki jo je posnel Fr. Vesel leta 1915.

Rojake iz evropskih dežel opozarjamo na oddajo RTV Ljubljana za naše izseljence in delavce, ki delajo na tujem. Oddaja je vsako soboto ob 22.10 na srednjem valu 327.1 m.

Ivan Potrč

V tej številki Rodne grude pričenjamo objavljati novelo Ivana Potrča z naslovom Med mašami, ki je prav tako kot večina njegovih del navezana na pisateljevo domačo pokrajino, na svet med Dravo in Pesnico. Zanimalo nas je, kaj meni o noveli pisatelj sam, posebej pa še o svojem odnosu do te pokrajine.

»Novela Med mašami spada v vrsto novel iz zadnjih let, ki so spomini na mladost, na mladeniška doživetja s svetom. Čutiti je čas, ko se je mlademu človeku začelo življenje širje odpirati. To je napisano kot spomin, zato ima novela tudi neko svojsko patino, rahlo tragiko. Ta, kot tudi druge novele, ki so skupaj z njo izšle v knjigi Onkraj zarje, so resnične zgodbe, le po svoje napisane. To je mladost, kakršna je ostala v spominu.«

Ivan Potrč je že več kot dvajset let glavni urednik založbe Mladinska knjiga. Pri svojem delu se srečuje tudi z mnogimi mlajšimi pisatelji. Kaj sodi o njih?

»Včasih si je moral pisatelj sam ustvarjati svojo publiko, zdaj pa mladi opozarjajo nase drugače. Vendar pa literatura, ki bo obveljala, prihaja povsem zase; zato moramo imeti veliko potrpljenja. V umetnosti mora priti do izraza bit človeka, mora ga osvojiti in tudi pisatelj sam mora znati osvojiti ljudi.«

Omenimo naj še, da bo v kratkem pri založbi Owen v Londonu izšel v angleškem prevodu Potrčev roman Na kmetih, ki je vsekakor eno izmed najboljših slovenskih del napisanih v letih po vojni.

J. P.

Clani Goriškega gledališča. Spominski posnetek po predstavi »Ce mutasti spregovori« v sezoni 1967/68. Foto: Sandi Sitar

Goriško gledališče je malokdaj doma

Goriško gledališče je »doma« v skromni, že davno ne več primerni dvorani v Solkanu pri Novi Gorici. Toda tu se odvija le manjši del njegove dejavnosti. Tu imajo sestanke in vaje, večino svojih predstav pa odigra po okoliških krajih, po Goriškem, po Primorski in tudi prek državnih meja.

Za Goriškim gledališčem je že dvajset let nepretrganega delovanja. Zraslo je iz amaterske igralske skupine »Jože Srebrnič« in je vsa leta doslej delovalo kot polprofesionalno. V zadnjih letih je imelo pet profesionalnih igralcev, vsaj trikrat toliko pa je imelo stalnih zunanjih sodelavcev. V nadaljnjih treh letih bo Goriško gledališče prešlo popolnoma na stopnjo profesionalizma. Kajti amaterska dejavnost v gledališču pogojem, v katerih Goriško gledališče deluje, nikakor ne ustreza več. Skozi vsa leta obstoja Goriškega gledališča je bilo to večkrat postavljeno pred vprašanje gole eksistence. Tedaj je bilo treba reševati predvsem finančno vprašanje, usmerjenost, kvaliteto, vzgojo publike, rast ansambla, vse to pa je bilo tedaj podrejene važnosti.

V Goriškem gledališču se je v zadnjem času marsikaj spremenilo, zlasti od novembra 1968, ko je postal umetniški vodja in vršilec dolžnosti direktorja znani slovenski gledališki in filmski ustvarjalec in režiser Jože Babič. Novo dolžnost je prevzel obenem z zastavitvijo srednjeročnega plana razvoja Goriškega gledališča. Ta predvideva delovanje gledališča na treh področjih: v mestu Nova Gorica in v vseh večjih centrih novogoriške občine, na širšem področju Primorske in v zamejstvu. Nova Gorica kot celota goriškega gledališča še ni sprejela kot svojega. Za novogoriško publiko igrajo na solkanskem odru le nekajkrat, večino predstav pa odigrajo na gostovanjih in turnejah. Zakaj Nova Gorica še ni sprejela gledališča za svojega, je mogoče pojasnjevati na več načinov. Najlažji je še ta, ki razlaga ta pojav z naselitvijo Novogoričanov od vsepovsod. Novi prebivalci mesta se še niso strnili, temveč žive še dokaj izolirano, vezani pa so še močno tudi na kraje, od koder so prišli. Vse te ugotovitve seveda veljajo in se odražajo tudi v Goriškem gledališču. To pa

je spet vključeno v začarani krog, v katerem publiko tako potrebuje, kakor si jo vzgaja. Z drugimi besedami: ko bodo Novogoričani postali pravi meščani svojega mesta, bo tudi njihovo gledališče bolj polno. In narobe: kolikor bolj polno bo Goriško gledališče, toliko hitrejši bo proces oblikovanja mladega mesta.

Goriško gledališče ima predvsem značaj potujočega gledališča. Pri tem pa naletijo na težave povsem tehnične narave, saj marsikje ni osnovnih pogojev za gledališko prireditve — razen publike. Kjer pa je ta, tam je treba igrati, pa čeprav v še tako neprimernih pogojih. Da bi jih izboljšalo, je vodstvo Goriškega gledališča že pričelo z akcijo za obnovitev in rekonstrukcijo primorskih odrov. Kjer pa teh sploh ni, nameravajo v prihodnje gostovati s svojim zlozljivim odrom. Ko bodo imeli takšen oder, praktično ne bo kraja, v katerem ne bi mogli nastopiti. Poleti bodo s tem odrom igrali lahko tudi na prostem. Tako se bodo lahko pogosteje podali tudi na gostovanja in turnee v zamejstvo. Z gledališko dejavnostjo pokriva italijansko zamejstvo predvsem Slovensko gledališče v Trstu. Vendar pa to gledališče

ne zmore zadostiti vsem potrebam po gledališki kulturi svojega ožjega območja. Tržaško in Goriško gledališče pa na tem območju sodelujeta in prvi rezultat tega dogovora je turneja Goriškega gledališča po Tržaškem, Goriškem in v Beneški Sloveniji. To gostovanje traja od konca novembra do januarja.

Zaradi objektivnih in subjektivnih vzrokov doslej mnogokrat zanemarjeno repertoarno vprašanje prav tako doživlja korenite spremembe. Novi vodja gledališča zavrača dvojnost kulture; ne deli je več na kulturo, ki je namenjena širšemu ljudstvu in podeželju ter kulturo za zahtevnejšo publiko in mesta. Jože Babič meni, da je v vsakem dobrem delu za gledališče mnogo vabljivega tako za manj vzgojeno publiko, kakor za pogoste obiskovalce gledališča. Nova programska usmerjenost se že kaže v repertoarju za sezono 1968/69. V njej bo — poleg izrednih — še pet rednih premier: Goldonijeva komedija »Tast po sili«, Millerjeva protivojna drama »Vsi moji sinovi«, mladinska novoletna igra »Kralj Matjaž in Alenčica«, komedija »Naši ljubi angeli« in O'Vassyjeva drama iz irske revolucije »Plug in zvezde«.

Novo usmeritev Goriškega gledališča in spremenjeno repertoarno politiko spremljajo in sploh omogočajo tudi spremembe v kadrovski strukturi umetniškega in tehničnega osebja. Kolektiv Goriškega gledališča se bo nekoliko povečal, da bo kos novim nalogam, vendar pa bo ostal v okvi: rih malega, dinamičnega, potujočega ansambla, ki ga bodo občasno dopolnjevali kvalitetni zunanji sodelavci in gostje.

Sandi Sitar

S ceste

Po cesti spel moj truden je korak in misli begal mi je siv oblak. Ko zadnje dni v spominih sem iskal, znenada nem kot soha sem obstal. Nasproti, prav nasproti so prišli — iz dalje že sem vse jih prepoznal. — Prijatelji še včeraj so bili in šli so razigrani v nove dni; jaz pa s potrjim srcem, ves majav sem dalje s prašno cesto se podal.

Gornja pesem je iz zbirke Razpotja nemira našega rojaka Jožeta Klenovška-Zamejskega, ki živi v Južnoafriški republiki. Zbirka je te dni izšla v Ljubljani in jo lahko naročite tudi pri Slovenski izseljenski matici.

NOVE KNJIGE

Pesmi, ki nam jih je zapel »goriški slavček« Simon Gregorčič, so danes prav tako priljubljene kot nekoč. O tem pričajo novi in novi ponatisti in izbori njegovih poezij. Najnovejši izbor Gregorčičevih pesmi, ki je izšel v Prešernovi družbi, je sestavil Janez Logar. Njegova naloga ni bila lahka. Iz obširne Gregorčičeve pesniške zapuščine je izbral najboljše in najznamenitejše pesmi, v prvi vrsti tiste, ki so mu prinesle sloves pravega ljudskega pesnika. V izbor pa je uvrstil tudi tiste pesmi, katerih vrednote so bile odkrite šele pozneje. Tako bomo v najnovejši zbirki Gregorčičevih pesmi našli tudi trinajst takih, ki jih pesnik ni sprejel v nobeno zbirko, nekaterih od njih pa sploh ni objavil. Ta skoraj zbrana Gregorčičeva poezija, ki je izšla pod naslovom MOJO SRČNO KRI SKROPITE, bo prav gotovo razveselila vse tiste rojake, ki na svoji knjižni polici še nimajo pesmi »goriškega slavčka«.

Pesniška zbirka ARGONAVTI — izšla je pri založbi Obzorja — je pesniški prvenec mladega slovenskega pesnika Jožeta Olaja. V knjigi je zbral nekaj nad trideset pesmi in jih razporedil v pet ciklov. Temeljna misel mladega pesnika je moralna stiska današnjega izobraženca, ki iskreno in prizadeto doživlja spopade med seboj in s svojim okoljem, išče »svoj obraz« in vrednote, ki se mu zde vredne teh spopadov in iskanja. Zbirka je zanimiva slika stisk in zank časa, ki v njem živimo.

Izbor PARTIZANSKIH PESMI, ki ga je pripravil zavod Borec, se od podobnih izborov, ki smo jih dobili po vojni, loči po svoji dokumentarni pristnosti in prepričljivosti. Zakaž vsako objavljeno pesem dopolnjujejo razlage, ki so jih napisali še živeči avtorji in v njih spregovorili o tem, kdaj, kje, kako in in zakaj so nastale posamezne pesmi in kje so jih peli. Izbor je namenjen predvsem mladini, da bi jo spominjal na čase narodno-osvobodilne vojne, na ljudi, ki so žrtvovali svoje življenje za svobodo.

Jurčičeva proza, priljubljena med slovenskimi bralci, doživlja zmerom nove izdaje. Tako je Državna založba Slovenije v svoji zbirki »Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev« ponatisnila šesto in osmo knjigo ZBRANA DELA JOSIPA JURČIČA. Šesta knjiga prinaša štiri daljše tekste: »Med dvema stoloma« — povest, v kateri je pisatelj s krepkim realizmom opisal življenje izobražencev na kmetih; potem zgodovinsko povest »Bojim se te« in zgodbo »Lepa Vida«, v kateri je Jurčič Prešernov motiv o Vidini možitvi zasnoval po svoje. Zadnje in najboljše besedilo v šesti knjigi je roman »Cvet in sad«, ki oživlja mehko pokrajino naše Dolenjske in opisuje življenje izobražencev na deželi. Knjiga ima obširne literarnozgodovinske opombe, ki jih je sestavil pokojni profesor dr. Mirko Rupel.

Novela Cirila Kosmača BALADA O TROBENTNI IN OBLAKU, ki je pred več kot desetimi leti izšla v literarni reviji in sodi po

svoji umetniški vrednosti med pomembnejša dela v slovenski povojni prozi, je šele zdaj prvič izšla kot samostojna knjiga v zbirki Kondor, ki jo izdaja založba Mladinska knjiga. Podobe človeškega trpljenja in odpovedi pa tudi sebičnosti in strahu, so se zgostile v pisateljevem spominu in se s pomočjo ustvarjalne moči njegove umetniške besede spet rodile kot živa resnica.

JESENSKE DISONANCE Antona Ingoliča sestavljajo zaključni deseti zvezek Ingoličevega izbranega dela, ki ga je založila mariborska založba Obzorja. Novele, zbrane v tem zvezku, pospremijo bralca skozi vso povojno Ingoličevo ustvarjalnost. Knjigi je dodan zapisek o pisateljevem življenjepisu in njegova bibliografija.

Roman MRGOLENJE PRAHU je izšel pri Pomurski založbi. V njem je pesnik in pisatelj Evald Flisar vnesel v našo prozo novo, zanimivo in nenavadno okolje: življenje prekmurskih ciganov. Glavni junak romana je ciganski mladenič Janez Hudorovec, ki ga pisatelj popelje iz ciganskega sveta v šole in celo v pravni študij, tako da zmore v domačem okolju osvetliti marsikateri problem, vendar se s tem ne more rešiti iz stisk svojega ciganskega porekla.

Roman Vitomila Zupana VRATA IZ MEGLENEGA MESTA je nastal že v prvih povojnih letih, natisnjen pa je bil šele zdaj pri mariborski založbi Obzorja. V tem delu — kritik ga je označil »zgodba o živi preteklosti« — so naslikane podobe, ki pripadajo malemu svetu človeškega občestva na robu meglenelega mesta (Ljubljane): kovač, čevljar, pičkar, stražnik, čuvaj, zeljar, poštar, pek in še vrsta drugih. Kronika nam v prvem delu slika doživljanje teh malih ljudi, v drugem delu pa nas prenese v kruti čas vojne vihere, okupacije, nasilja, izdajstva in smrti.

Kratki roman Marjana Krambergerja LJUBEZENSKA ZGODBA — tudi tega je izdala založba Obzorja — pripoveduje o študentovski dvojici, ki se počasi razhaja. Med vrsticami preproste, realistične, toda čiste in žive, večinoma v dialogu napisane zgodbe se oglašajo izrazito moralni problem: kateri od obeh mladih ljudi je kriv, da se je razbilo mesece trajajoče sožitje med njima.

Pisatelj Rudi Seligo je v sodobni slovenski književnosti zanimiva, moderna ustvarjalna osebnost. Njegovo prozo štejejo med svojevrstna eksperimentalna dela, ki bodo našla sicer izbran, a le manjši krog bralcev. Pri založbi Obzorja je izšlo šest novel pod naslovom KAMEN. Novele skrivajo v sebi prikaz modernega človeka, ki se čuti izgubljenega in nemočnega v sodobni družbi.

Kot jubilejni, stoti zvezek zbirke Kondor pri založbi Mladinska knjiga je izšel izbor berila Janeza Vajkarda Valvasorja SLAVA VOJVODINE KRANJSKE. Valvasor je v tem delu opisal domačo zemljo in nam dal vsestransko podobo precejšnjega dela Slovenije v sedemnajstem stoletju, to je na prelomu dveh dob, ko so se končali nemirni časi verskih bojev in je bila odvrnjena turška nevarnost. Slava Vojvodine Kranjske ni samo zanimivo branje,

temveč je svojevrsten dokument o deželi Kranjski 17. stoletja. Posebno vrednost dajejo knjigi izvirne ilustracije, delo Valvasorjevih risarjev in bakrorezcev.

Petdeset let je minilo od časov, ko je na soški fronti tekla kri naših očetov za tuje interese, petdeset let je od dobrdobskih in rombonskih bojev, zmeraj manj je neposrednih prič, ki so v teh bojih sodelovale. Toda dogodki tistih dni ne bodo utonili v pozabo. Veliko zaslugo pri tem ima Ivan Hmelak, avtor knjige SOŠKA FRONTA, ki jo je izdala kopraska založba Lipa. V svoji knjigi je Hmelak zbral živopisano paleto spominov, pričevanj ter dokazov, jih povezal z neposrednim pričevanjem udeležencev soške fronte in z njihovimi doživljenjski osvetlil tragične usode posameznikov. Delo bodo z zanimanjem prebrali vsi, ki so posredno ali neposredno doživljali grozote soške fronte, mlajše generacije pa bodo našle v njej zanimive nadrobnosti, ki osvetljujejo nekatere zgodovinske dogodke iz prve svetovne vojne.

Prijetno branje za mlade pa tudi za starejše bralce so razgibane pripovedke in pravljice, ki jih je iz živega vrelca ljudske domišljije med domačini zelenega Pohorja zajel in jih umetniško izoblikoval pisatelj Oskar Hudales. V zajetni knjigi, ki nosi naslov ZLATI KROMPIR, je zbranih 27 pravic in pripovedk, ki govorijo o skrivnostnih gozdnih močeh, o skritih zakladih, o zakletih deklicah, gadjih kraljicah in drugih pravljicnih bitjih. Mnoge zgodbe pojasnjujejo nastanek naravnih znamenitosti, čudežnih vrelcev itd.

V zbirki, ki je namenjena našim najmlajšim, je izšel droben izbor mladinskih pesmi Nika Grafenauerja. Pesmi o PEDENJPEDU so natisnjene v obliki slikanic z lepimi ilustracijami Lidije Osterc in preprosto in neposredno govore o svetu otroka. S svojo melodičnostjo so kot nalašč za prvo malčkovno srečanje s pesniško besedo. Zbirka je izšla pri založbi Mladinska knjiga.

Otrokom sta namenjeni tudi dve slikanici — otroške pesmi Daneta Zajca BELA MAČICA in dve zgodbi Ele Perocijeve KLOBUČEK, PETELIN IN ROŽA in povestica Tik-Tak. Obe slikanici sta obogatene z ilustracijami Lidije Osterc, obe napisani s tistim čarom, ki napolni otrokovo dušo s svetlobo in sproščenim veseljem. Obe sta izšli pri založbi Mladinska knjiga.

VENO PILON, SLOVENSKI V PARIZU ŽIVEČI SLIKAR, je izdal v založbi Jeana Vodaína (ki je tudi slovenskega rodu), domiselno opremljeno knjigo »L'oracle des peintres«. Knjiga je natisnjena na rjavem ovojnem papirju in vsebuje več kot 130 Pilonovih aforizmov in prispevkov v verzih o prav tolikšnem številu slikarjev. Ob koncu te vsebinsko in oblikovno nenavadne knjige napoveduje rojak Venó Pilon francosko izdajo svoje avtobiografske knjige »Na robu«, ki je pred leti izšla v slovenščini, dalje zbirko slovenskih pesmi, ki jih je navdihnil Pariz (»Rdeči mak za Pariz« in izbor slovenske poezije od začetkov do danes v knjigi »Même un petit peuple chante«.

FILATELIJA

Še nove znamke v oktobru 1968

V oktobru so razen priložnostnih poštñih znamk o jugoslovanski umetnosti skozi stoletja izšle še priložnostne znamke ob 100-letnici rojstva hercegovskega pesnika Alekse Šantića, za otroški teden 68, ob 150-letnici rojstva Karla Marxa in prispevna znamkica za olimpijski teden 68.

Aleksa Šantić je bil rojen leta 1868 v Mostarju v Hercegovini. Svoje življenje je posvetil poeziji in sploh umetnosti. Bil je eden izmed najpriljubljenejših pesnikov nove srbske poezije. Pisal je romantično čustvene pesmi, polne ljubezni do narodno in socialno zatiranih. Umrl je leta 1924 v svojem rojstnem kraju. Znamka je izšla 5. oktobra v kobaltno modri barvi.

Od 6. do 12. oktobra je bil otroški teden. Znamka za ta teden je izdelana po risbi Marine Čudove, učenke 2. razreda beograjske osnovne šole, v večbarvnem tisku. 11. oktobra je izšla posebna znamka za 150-letnico rojstva Karla Marxa. Na njej je njegova glava po kipu, ki ga je napravil beograjski akademski slikar Nebojša Mitrić.

Vsake od teh treh znamk je bilo izdanih po dva milijona.

Prvič pa smo letos dobili tudi obvezno prispevno znamkico za olimpijski teden, ki je bil od 13. do 19. oktobra. Na tej znamkici za 10 par je bil azteški ščit, znak letošnje olimpiade v Mehiki in pet vezanih krogov, ki so splošni olimpijski znak. Ta prispevek v korist olimpijskih športnikov je bil obvezen pri vseh poštñih pošiljkah v domačem prometu. Teh znamk je bilo 8 milijonov in sicer v malih polah po 20 znamk.

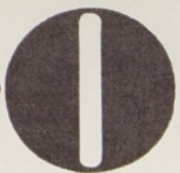
Vse te znamke so tiskali v Zavodu za tiskanje bankovcev v Beogradu. Osnutke zanje je napravil beograjski slikar Andrija Milenković. Velike so 30 × 37 mm, brez belega roba pa 26 × 33 mm in grebenasto zobčane 12 1/2.

Od 5. do 7. oktobra so v Ljutomeru slavili stoletnico I. slovenskega tabora, ki je bil pri njih 9. avgusta 1868. Pošta v Ljutomeru je v teh dneh uporabljala poseben spominski poštñi žig. Filatelistično društvo PTT Slovenija pa je izdalo spominski filatelistični ovitek, na katerem sta obe strani spominske značke na ta tabor pred sto leti. Od 18. do 20. oktobra pa so v Novi Gorici

in Šempasu pri Novi Gorici slavili stoletnico III. slovenskega tabora in prvega na Primorskem, ki je bil 18. oktobra 1868 na Veliki Otavi pri Šempasu. Pošta v Šempasu je 20. oktobra imela spominski poštñi žig. Isto filatelistično društvo pa je izdalo

tudi spominski ovitek z izvornim besedilom vabila na šempaski tabor pred sto leti. Na teh taborih smo Slovenci zahtevali predvsem avtonomijo za vso Slovenijo v tedanji Avstro-Ogrski in polne pravice za svoj jezik.

FRANCIJA

Proslava dneva republike v Sallauminesu

Pošiljam vam kratko poročilo o proslavi jugoslovanskega državnega praznika 29. novembra v Sallauminesu. Najprej pa se Slovenski izseljenski matici v imenu našega društva zahvaljujemo za trud, saj je imel nastop ansambla Mahkovič iz Zagorja velik delež pri uspehu naše prireditve.

Proslava dneva republike je bila v nedeljo dne 17. novembra v veliki občinski dvorani Epinette v Sallauminesu. Navzoči so bili tudi jugoslovanski veleposlanik iz Pariza Ivo Vejvoda, generalni konzul Hinko Lotrič, župan iz Sallauminesa, glavni občinski tajnik, delegat rudarjev Lefevre, zastopnik Slovenske izseljenske matice Stane Češarek in drugi.

Že dopoldne je župan iz Sallauminesa za goste priredil sprejem v prostorih občine. Na sprejemu sta veleposlanik Vejvoda in župan iz Sallauminesa izmenjala zdravici, v katerih sta naglasila tradicionalno prijateljstvo med Francijo in Jugoslavijo med prvo in drugo svetovno vojno. Nato je župan povabil člane odbora Združenja Jugoslovanov iz Severne Francije in druge goste na skupno kosilo v Lens.

Ob 3. popoldne je bila proslava. V uvodu je veleposlanik Vejvoda na kratko orisal zgodovino mlade republike Jugoslavije. Gospa Miletič se je nato v francoščini zahvalila veleposlaniku ter županu Sallauminesa za znatno pomoč in razumevanje, katerega je društvo deležno. Govornike je spremljal velik aplavz; dvorana je bila polna kljub slabemu vremenu in snegu. Obiskovalci so prišli od blizu in daleč, Pomembno in lepo proslavo smo zaključili s prosto zabavo in plesom. Zavrteli smo se mladi in stari, saj so nam igrali poskočno pravi slovenski fantje, orkester Janeza Mahkoviča iz Zagorja.

Ivan Demšar
tajnik združenja Jugoslovanov
v Severni Franciji

Proslava v Freyminingu

Kakor vsako leto smo tudi letos v Freyminingu praznovali jugoslovanski narodni praznik. Prireditev je bila v nedeljo 1. decembra v dvorani Biliard. Slavje je vodil Jože Zdravič, tajnik društva »Jadran«, ki je letos proslavo organiziralo. V uvodu je pozdravil vse navzoče, med katerimi je bil tudi generalni konzul iz Strasbourga Dušan Ibročić s soprogo, osebje konzulata, župan mesta Freymininga g. Potier in drugi predstavniki tega kraja. O pomenu državnega praznika posebej še letos ob 25-letnici osvoboditve Jugoslavije je imel daljši govor generalni konzul Ibročić. Za njih pa je tople besede naslovil na naše rojake freyminški župan g. Potier. V programu so nastopili pevski zbor Jadran, moški pevski zbor Triglav, mladi rudarji iz Freymininga, 10-letni Zdenko Blatnik, ki je zapel solo, in Zvonko Blatnik. Oba je spremljal oče s harmoniko. Za veselo razpoloženje sta poskrbela godca Blatnik in Čarli Škruba.

V sredo dne 4. decembra smo si na televiziji z zanimanjem ogledali fil m »Tito in jugoslovanski narodi«, ki nas je popeljal vsepovsod po Jugoslaviji. Najprej smo videli Bosno — Jajce, nato Sarajevo, pa Zagreb, Ljubljano, Skopje, Beograd in druge naše lepe in zanimive kraje. Tudi v samostanu Pleterje smo videli menihe, kako molijo. Umenim naj še veseli slovenski koncert, ki smo ga imeli v Freyminingu 8. novembra, ko nas je obiskal ansambel Janeza Mahkoviča. Lepo so nam igrali in peli in nam zares prinesli košček domovine. V nedeljo 29. decembra bomo imeli družinski večer v dvorani Biliard v Freyminingu. Prav gotovo bo prijetno kakor vselej. Anton Škruba

Merlebuch: »Triglav« pel svojemu dirigentu — slavljencu

17. november je bil praznik pevskih zborov vsega našega okoliša, od vseh francoskih pa do moškega zbora »Triglav«. Ta dan smo se polnoštevilno zbrali v dvorani v Freyminingu in s koncertom počastili našega najzaslužnejšega dirigenta Eugena Diema. Poleg francoskih odlikovanj in »zlate zvezde republike Jugoslavije« so mu tokrat po-

delili še častno medaljo Pariza: Médaille d'honneur de la Jeunesse et de Sports«. Pevovodja E. Diem že 50 let z največjim požrtvovanjem in uspehi vodi številne priznane zборе, nad 35 let pa vodi tudi že pevske zборе slovenskih izseljencev.

Za začetek svečanosti je iz stotih grl zadonel svečani kànon združenih pevskih zborov slavljencu na čast. Izbran spored je nato trajal dve uri. Zaslužnemu dirigentu Eugenu Diemu želimo kljub njegovim 73 letom še veliko let glasbenega udejstvanja in mu iskreno čestitamo!

Daniel Fugger, tajnik

Uspešen začetek prvega trimesečja v Parizu

Jugoslovanska osnovna šola in gimnazija »Goran Kovačič« v Parizu je začela letošnje šolsko leto s 50 učenci več kot prejšnje leto. Uprava šole je pravočasno uredila vse za sprejem novih dijakov in na splošno presenečenje se je začelo novo šolsko leto z največjim številom učencev doslej. Šolo zdaj redno obiskuje 126 učencev, izmed katerih jih je v gimnaziji 21.

Solo v Parizu obiskujejo zdaj le štirje slovenski otroci, zato slovenskega jezika še ne poučujejo. V tem mestu pa živi precejšnje število naših otrok, zato jih vabijo, da se v šolo vključijo v čim večjem številu. Če bi se vpisalo v šolo vsaj 10 slovenskih učencev, bi takoj uvedli tudi poučevanje slovenščine.

Za v prihodnje nameravajo pripraviti tudi tečaje slovenskega jezika za otroke starejših izseljencev.

A. G.

Naši vojaki na proslavi 50-letnice zmage v I. svetovni vojni

V Parizu je bila 11. novembra preteklega leta velika proslava v počastitev 50-letnice zmage zaveznikov v I. svetovni vojni. V veličastni paradi je sodelovala tudi vojna enota jugoslovanske armade, ki so jo gledalci burno pozdravljali. Paradni korak naših vojakov, kakršnega druge armade ne poznajo, je bil zelo impresiven in je napravil na vse gledalce izredno močan vtis. Naši vojaki so bili prikazani tudi v oddaji francoske televizije.

Ni nam treba posebej opisovati, kakšne občutke smo imeli pariški Jugoslovani, ko smo gledali parado. Naši vojaki so tudi tokrat pokazali, da pripadajo deželi, ki se bori za mir in se pripravlja tudi za obrambo pred morebitnimi napadalci.

Anto Granič

ZDA

Pomembna resolucija

Predstavniki federacije slovenskih narodnih domov so na svoji redni seji, ki je bila lani 18. septembra v Clevelandu, soglasno sprejeli resolucijo, ki podpira program demokratske stranke in se zavzema za zvišanje minimalne pokojnine za upokojene, njihove dediče in za onemogle. Sedanje pokojnine nikakor ne zadoščajo za preživljanje in bi se morale zviševati v sorazmerju z naraščajočo draginjo. Predstavniki federacije slovenskih narodnih domov so podprli tudi tisto postavko v programu demokratske stranke, ki priporoča, da bi se zdravstvene usluge razširile tako, da bi iz zadevnega sklada plačevali tudi zdravlila za bolnike. Resolucijo sta podpisala predsednik federacije Krist Stokel in tajnik William J. Kennick. Resolucijo so poslali tudi članom zveznega kongresa.

(Po Prosveti)

Nastopilo je sedem folklornih skupin

Znani publicist in dopisnik Prosvete, Frank Česen, ugotavlja v Prosveti, da menda nobena druga narodnostna skupina v Ameriki nima toliko prireditev, kakor Slovenci. V istem članku poroča o več prireditvah. — Dne 6. oktobra so imela združena kulturna društva v Euclidu, Ohio koncert ob 49-letnici Slovenskega društvenega doma. Na koncertu je nastopilo sedem slovenskih kulturnih skupin, ki zborujejo v tem domu. Vsaka je imela za izvedbo programa na razpolago četrt ure. Udeležba je bila velika, kar je v Euclidu običajno. Pred-

Zenski odsek farne SNPJ v Clevelandu. Od leve proti desni: v prvi vrsti: J. Mele, M. Dolšak, tajnica M. Zaman, R. Jurman, J. Glažar, M. Bašelj, M. Božič, M. Videtič; v drugi vrsti: M. Durn, M. Camloh, N. Poljšak, J. Suštaršič, R. Zaubi, J. Vesel; v tretji vrsti: J. de Vito, A. Mršnik, B. Dovgan, J. Marolt, J. Primc, J. Mohorič, J. Fatur in J. Kapelj (prva slika desno)

To pa je za vodstvo slovenskih kuharic v dvorani SNPJ farne v Clevelandu. Z leve proti desni si sledijo: Jennie Primc, Jannie Marolt, Mary Zaman in Berta Dovgan

Družinica našega naročnika Angela Kavaliča iz Malmöja na Švedskem je kar precejšnja. Stiri hčerke skrbje, da je doma vedno veselo. Seveda pa so z veliko družino zvezane tudi velike skrbi, zato morata oče in mama trdo delati, da je dom vedno topel, družina pa srečna in zadovoljna

Naša naročnica Polonca Vodnik Kola iz Chatelineau v Belgiji

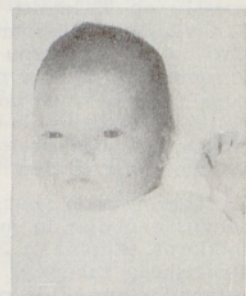
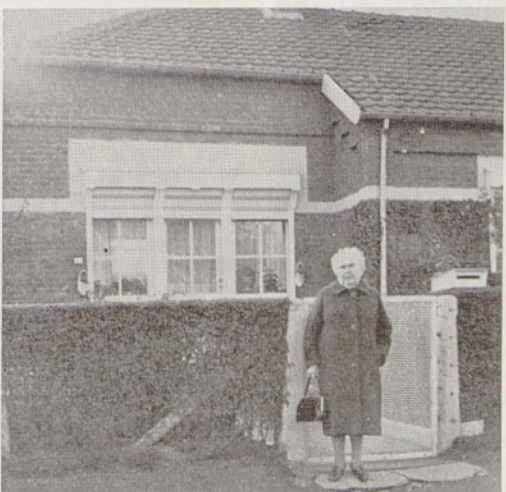
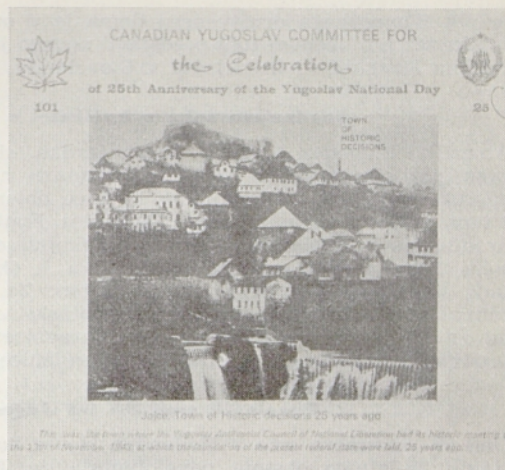

Vabilo za proslavo 25-letnice AVNOJ, ki je bila 30. novembra v Torontu

Sedem izmed deklet na sliki je že sodelovalo pri izboru za Miss SNPJ. Od leve proti desni si sledijo: Betty Montini, Connie Frowen, Karen Serbanjak, Diane Dubrovsky, Linda Serro, ki je bila Miss SNPJ leta 1967, Karen Salomon, ki je bila Miss SNPJ 1964, Mary Montini, Donna Couchenour in Marilyn Damiano. Fotografija je iz lista »The Times-Observer«, Irwin, Pa.

Naš dopisnik Lado Smajert in Slovenka, rojena v Južni Ameriki. Oblečena v slovenske narodne noše sta gostom na slovenskem plesu v Sydneyu pripnjala nageljne

Hčerka Alfreda in Terezije Zitnik iz Parma Heights, Ohio — Kathleen Ann. K srečnemu družinskemu dogodku tudi naše iskrene čestitke

POPRAVEK

Popravljamo pomoto v Rodni grudi št. 12 na strani 441 in sicer pri drugi in tretji sliki se pravilno glasi: člani in članice prvega slovenskega prekmurskega društva. Prosimo oprostjenja za ne ljubo pomoto.

Uredništvo

sednik Slovenskega društvenega doma je v uvodu pozdravil navzoče rojake ter jim obenem tudi predstavil novega jugoslovanskega konzula Antona Kacjana, ki bo deloval v Clevelandu.

Jordanova soba v knjižnici v Fontani

Ameriška Slovenca Anna in Anton Jordan, ki sta prej živela v Chicagu, pozneje pa sta se preselila v Fontano v Kaliforniji, sta v svoji oporoki zapustila Fontani blizu 14 tisoč dolarjev z namenom, da se s temi sredstvi v Fontani uredi knjižnica. Fontanska knjižnica je zdaj uredila posebno sobo, ki nosi ime po pokojnih darovalcih — Jordanova soba. Soba je bila svečano odprta lani 1. oktobra. Navzoča je bila tudi Jordanova hčerka Louise F. Jones. Za velikodušni dar se je zahvalil tudi fontanski župan. V spominski sobi je na steni plaketa, na kateri sta vklesani imeni obeh darovalcev, ki sta pripomogla k ureditvi te sobe in tako k povečanju knjižnice.

Proslavili smo 25 let Jugoslavije

Dne 29. novembra smo v Hollenden House hotelu v Clevelandu proslavili 25-letnico obstoja nove Jugoslavije. Navzočih je bilo okrog dvesto Jugoslovancev, večidel Slovencev, ki jih je največ v Clevelandu. Zastopani so bili vsi sloji, največ pa je bilo zastopnikov društev in organizacij. Navzoče je povabil in sprejel novi konzul Anton Kacjan. Vsi so bili veselo razpoloženi; nekateri so se prvič videli in so bili srečanja še posebej veseli. Zunaj hotela je »demonstriralo« nekaj hrvaških ustašev in srbskih četnikov. Po poldrugi uri jih je policija razgnala.

Frank Cesen

Uspešna kampanja

Z decembrom se je zaključila enoletna jubilejna članska kampanja Slovenske narodne podporne jednote, ki jo je razpisal glavni odbor te organizacije v počastitev 55-letnice Jednotinega mladinskega oddelka in 30-letnice mladinskih krožkov. Da je bila kampanja uspešna, dokazujejo že lepi rezultati, doseženi v prvih devetih mesecih. V tem času so vpisali v oddelku odraslih nove zavarovalnine in skupnem znesku 1.433.842 dolarjev, v mladinski oddelku pa so v istem času vpisali 1.390.500 dolarjev na račun novih zavarovalnin. V oba oddelka so vpisali skupno 2.763.342 dolarjev novih zavarovalnin. Od svoje ustanovitve v letu 1904 je Slovenska narodna podpora jednota izplačala v obliki raznih podpor svojim članom nad 48.000.000 dolarjev. Samo za bolniške, odškodninske in operacijske podpore je izplačala skoraj 26 milijonov, za posmrtninska zavarovanja pa blizu 18 milijonov.

Priprave za proslavo 75-letnice HBZ

Glavni odbor Hrvatske bratske zajednice je sprejel program letošnjih proslav ob 75-letnici organizacije. Osrednja proslava bo v nedeljo 31. avgusta v Pittsburghu, Penn., kjer je sedež te organizacije. Dan prej bo v Pittsburghu letna proslava Hrvatskega dneva. V torek dne 2. septembra pa bo v prostorih urada HBZ slavnostno zasedanje glavnega odbora, ki se bo nadaljevalo še v naslednjih dnevih. V ponedeljek 8. septembra bodo zmagovalci v kampanji za pridobivanje novih članov, ki bodo prejeli za nagrado plačana potovanja na proslavo v Jugoslaviji, iz New Yorka z letalom odpotovali v Zagreb.

V Zagrebu bodo skupino svečano sprejeli predstavniki Hrvatske izseljenske matice in mesta Zagreba. Na sprejemu bo sodelovala tudi folklorna skupina iz Zagreba. V sredo 10. septembra bo v prostorih Hrvatskega sabora v Gornjem mestu spominski sestanek, posvečen ustanoviteljem Zajednice in počastitvi njenega 75-letnega jubileja. Na to slavje bodo povabljeni vsi člani HBZ, ki zdaj živijo upokojeni v stari domovini. Po sestanku bo sprejem pri Hrvatski izseljenski matici.

Naslednji dan, 11. septembra se bodo gostje iz ZDA odpeljali na izlet po Jugoslaviji. Obiskali bodo zgodovinsko in turistično pomembne kraje in mesta, kakor Sarajevo in Mostar, Dubrovnik, Split, Šibenik in Opatijo. Vračali se bodo prek Gorskega Kotarja na Plitvička jezera ter obiskali tudi Karlovac, kjer si bodo med drugim ogledali tudi

novo bolnišnico. Po povratku z izleta bodo imeli nagrajenci HBZ še teden dni časa za obisk svojcev, oziroma izlete po svoji želji, nakar se bodo skupno vrnili v ZDA.

KANADA

Proslava jugoslovanskega narodnega praznika

Kanadsko-jugoslovanski odbor za proslavo 25-letnice ustanovitve nove Jugoslavije je v počastitev tega praznika priredil v Torontu svečan banket s plesom. Razen Jugoslovancev iz Toronta in okoliških krajev so se prireditve udeležile tudi delegacije iz Niagara Falls, Wellanda, Thorolda, Port Colbornea, St. Catharines, Kitchenera, Hamiltona, Oakville, Oshawe, Prestona, Londona in drugih ontarijskih mest. Na proslavi je govoril tudi major W. Jones, ki se je pravkar vrnil z obiska v Jugoslaviji.

ARGENTINA

Ob 25-letnici Jugoslavije

Naši rojaki v Argentini so tudi letos počastili praznik nove Jugoslavije 29. november. Slavje je bilo 24. novembra v gledališču Avenida v Buenos Airesu. Slavnostni govornik je bil jugoslovanski veleposlanik dr. Ivan Bačun. V programu so sodelovali folklorna skupina Ljudskega odra, mešani pevski zbor Slovenskega podpornega društva iz Villa Devoto, glasbena in pevska skupina Jorgovan in drugi. Pripravljalni odbor je ob slavju izdal lično programsko knjižico.

Lepa proslava v Rosariu

V nedeljo 1. decembra so se Jugoslovani v Rosariu v lepem številu zbrali v Centro Jugoslavo na proslavi narodnega praznika 29. novembra. Prirejena je bila lepa akademija s pestrim programom. Posebno so se izkazali mladi pevci, ki so nastopili v narodnih nošah. V imenu društva Centro Jugoslavo je zbrane pozdravil novi podpredsednik Ivo F. Rubeša. V imenu ambasadorja, ki je bil na proslavi v Cordobi, je govoril svetnik ambasade Ivo Mrša. Na proslavi je bil navzoč tudi tukajšnji konzul Branko Rubeša. Prireditve je zelo lepo uspela.

AVSTRALIJA

Ne nasadajte!

Naročnica I. Š. iz Melbournea nam je pisala, da so v Avstraliji mnogi novopriseljenci, med njimi tudi precej naših ljudi, naselili zgovornim agentom nekaterih zemljiških družb, ki so lastnice velikih zemljišč, katere so nakupile zelo poceni pred leti. Ker so stanovanja zelo draga, saj gre za slabo stanovanje kar pol delavčeve plače, zgovorni agentje teh zemljiških družb priseljenca kar hitro pregovorijo za nakup zemljišča, na katerem si naj bi sčasoma postavili lasten dom. Ta zemljišča so zelo daleč od industrijskih središč, toda kupci zaradi tega nimajo pomislekov, saj jim agentje pokažejo v bližini temelje nove tovarne, kjer bodo lahko dobili delo. Tako se hitro zmenijo, pogodba je napisana in podpisana in kupec mora odšteti nekaj stotakov na račun. Kmalu potem sledi tudi terjatev za plačilo prvega obroka in še davka, ki tudi znese okrog 50 dolarjev. Kako pa je kupec pozneje razočaran, ko si sam ogleda svoje zemljišče in vidi, da so kar čez noč temelji nove tovarne, ki je bila njegov največji up — izginili. Agentje so jih čisto enostavno prepeljali v drug kraj, ko so bila v tem vsa zemljišča razprodana. Ko se nato oškodovanec obrne na tisto zemljiško družbo, naleti med uradniki na gluha ušesa. Nihče ga ne razume in njegova prizadevanja, da bi dobil denar nazaj, so brezuspešna. Trik, kakršnega se poslužujejo agentje teh zemljiških podjetij, je že star. Tudi mnogi naši prvonaseljenci v Severni Ameriki so vedeli povedati podobne zgodbe. Pomaga le previdnost. Preden se za kaj odločite, se posvetujte s katerim od rojakov, ki že delj časa živijo v tej deželi in razmere bolje poznajo.

VPRAŠANJA ? ODGOVORI

NEKAJ INFORMACIJ JUGOSLOVANSKIM POVROTNIKOM

Zelja, da bi se kmalu spet vrnil v domovino, spremlja naše ljudi že takrat, ko odhajajo v tujino. Največkrat odhajajo zato, da bi v nekaj letih prislužili toliko, da bi lahko uresničili zastavljene cilje, si zgradili hišico, nabavili kmetijske stroje, obrtne stroje, morda avtomobil ali karkoli, potem pa spet zaživel srečno, mirno življenje v domačem kraju. Nekaterim je res po nekaj letih trdega dela in štednje že mogoče uresničiti svoje načrte, predvsem tistim, ki so se zaposlili po raznih evropskih državah.

V zvezi z vrnitvijo v domovino je treba urediti vrsto stvari, zato se povratniki pogosto obračajo na Slovensko izseljensko matico s številnimi vprašanji glede carine, državljanstva, pokojnine, zdravstvenega zavarovanja, namestitve v domovih za upokojence, nalaganja tujih deviznih sredstev v naše banke, mlajše pa skrbi predvsem zaposlitev v Jugoslaviji, stanovanje, vojaščina, potni listi, šolanje otrok itd. V naslednjem bomo dali na kratko nekaj pojasnil o stvareh, ki se najpogosteje pojavljajo kot problemi povratnikov.

Potni listi in vizumi

Za potovanje v Jugoslavijo oziroma za prehod čez državno mejo sta potrebna potni list in vizum. Vizume dajejo jugoslovanska diplomatska in konzularna predstavništva v tujih državah. Najenostavneje je, če gre interesent osebno na jugoslovansko predstavništvo in opravi vse formalnosti, hkrati pa lahko dobi še razne informacije v zvezi s povratkom v Jugoslavijo. Če pa kdo zaradi oddaljenosti ali iz kakšnega drugega vzroka ne more osebno na konzulat oziroma veleposlaništvo, lahko prosi za vizum tudi pismeno. V pismu naj navede, ali potrebuje vizum za začasni obisk ali za stalen povratek. Jugoslovansko predstavništvo mu bo poslalo poseben karton, ki ga bo izpolnjenega s podatki vrnil predstavništvu skupaj s potnim listom in denarnim zneskom, potrebnim za takse in vrnitev potnega lista po pošti.

Za izposlovanje potnih listov in vizumov pa se interesenti lahko obrnejo na kakšno bližnjo potovalno agencijo, ki preskrbi vse potrebno proti povrnitvi stroškov.

Državljanstvo

Človek, ki bi se v katerikoli državi znašel brez državljanstva, bi bil pravi brezdomec. Nikjer ne bi imel pravice iskati pomoči in zaščite ali se pritožiti, če bi zašel v težave. Zato je Jugoslavija z namenom, da bi zaščitila svoje državljane v tujini in jih obvarovala pred takim brezpravnim položajem, predvidela v svojem zakonu o državljanstvu predpis, da je jugoslovansko državljanstvo mogoče izgubiti le, če nekdo dobi odpust na svojo prošnjo, če se državljanstvu odreče na jugoslovanskem diplomatsko-konzularnem predstavništvu v tujini, če mu je bilo državljanstvo odvzeto ali pa, če mu preneha jugoslovansko državljanstvo po mednarodni pogodbi z državo, v kateri živi.

Prošnje za sprejem in odpust iz jugoslovanskega državljanstva je treba vložiti v Jugoslaviji pri občinskem organu za notranje zadeve, v tujini pa pri diplomatskem ali konzularnem predstavništvu SFRJ. O pridobitvi oziroma prenehanju jugoslovanskega državljanstva odloča zvezni sekretariat za notranje zadeve.

Jugoslovanski izseljenci se smejo znova naseliti v Jugoslaviji ne glede na to, katero državljanstvo imajo.

Po načelu tako imenovane tolerance dvojnega državljanstva upošteva zakon o jugoslovanskem državljanstvu različne položaje, v katerih so se ali pa se bodo znašli jugoslovanski izseljenci glede državljanstva. Mnogi naši izseljenci so namreč že dobili državljanstvo države, v kateri prebivajo, zaradi tega dejstva pa niso izgubili jugoslovanskega državljanstva. Ker je verjetno le redkokateri izseljenec čutil za potrebno, da bi prosil za odpust iz jugoslovanskega državljanstva, je v Jugoslaviji še vedno vpisana v državljanstvo knjigo večina izmed njih.

Povratniki, ki niso nikoli dobili odločbe o odpustu iz jugoslovanskega državljanstva, naj se torej po prihodu v Jugoslavijo zglasijo na občini, kjer nameravajo prebivati, da jim bodo izdali osebno izkaznico, kakršno imajo tudi ostali jugoslovanski državljani.

Pripominjamo, da naši izseljenci-povratniki poleg jugoslovanskega državljanstva slej ko prej lahko obdržijo tudi tuje državljanstvo in tuj potni list, če je to potrebno zaradi kakršnekoli materialne koristi, ki izvira iz pridobljenega tujega državljanstva, npr. pokojnina, renta, zemljeknjižna pravica itd. Za takšno izjemno dvojno državljanstvo so zainteresirani predvsem povratniki iz tistih držav, s katerimi Jugoslavija še nima konvencije o socialnem zavarovanju.

Tisti povratniki, ki obdržijo tudi tuje državljanstvo, redno podaljšujejo svoj potni list pri diplomatsko-konzularnem predstavništvu tiste države v Jugoslaviji, iz katere so prišli, npr. potni list ZDA vsaki dve leti pri konzularnem predstavništvu ZDA v Zagrebu, kanadski in argentinski potni list na ambasadah teh dveh držav v Beogradu itd. Tako se lahko kadarkoli vrnejo ali pa gredo samo na obisk v te države. Status dvojnega državljanstva pa je samo izjemen. Normalno, in če ni tehtnega razloga za nasprotno, izročijo povratniki potem, ko se za stalno naselijo v Jugoslaviji, tuj potni list odseku za notranje zadeve pri svoji občini in se smatrajo samo za jugoslovanske državljane. Za eventualna potovanja v druge države dobijo jugoslovanski potni list.

Carina

Po zakonu o splošni carinski tarifi (Ur. l. SFRJ, št. 34/1965 z dne 25. 7. 1965, čl. 18) imajo jugoslovanski izseljenci, ki so živeli v inozemstvu nepretrgoma najmanj deset let, pravico uvoziti ob povratku v Jugoslavijo svoje selitvene predmete brez carine. Prošnjo za oprostitev carine morajo vložiti na carinarnici v osmih dneh po prihodu v Jugoslavijo obenem z naslednjimi prilogami:

1. Potrdilo diplomatsko-konzularnega predstavništva SFRJ v državi, iz katere se povratnik vrača v Jugoslavijo, da je živel v inozemstvu nepretrgoma najmanj deset let.

2. Seznam vseh predmetov, ki jih namerava uvoziti v Jugoslavijo. Ni nujno, da uvozi te predmete takoj ob svojem prihodu in iz države, iz katere je prišel, marveč jih lahko uvozi v roku šestih mesecev po svojem prihodu v Jugoslavijo iz katerekoli druge države, samo da so navedeni v predmetnem seznamu. Seznam mora biti napisan v štirih izvodih, od katerih enega obdrži povratnik. Po peteku šestih mesecev preneha pravica do prostega uvoza. Za selitvene predmete se štejejo električni gospodinjski aparati, radijski in televizijski sprejemnik, transistor, magnetofon, gramofon, kino in fotokamera, in sicer po en kos od vsakega; kuhinjska posoda in pribor, pohištvo, posteljno in osebno perilo, obleka, preproge, zavese, svetilke, slike, razni okrasni predmeti in podobno, to pa v količini, ki je potrebna za družino oziroma za opremo stanovanja. Izvzeti pa so razni obrtni, kmetijski in industrijski stroji ter motorna vozila, medtem ko se šteje šivalni stroj za gospodinjski predmet (Ur. l. SFRJ, št. 39/1965).

3. Dovoljenje za stalno bivanje v Jugoslaviji, če je povratnik tuj državljan in je po našem zakonu o državljanstvu izgubil jugoslovansko državljanstvo. To dovoljenje dobi na odseku za notranje zadeve občine, v kateri je prijavil svoje bivališče. Izseljenci-povratniki, ki se niso izbrisali iz jugoslovanskega državljanstva, takega dovoljenja ne potrebujejo, ker so po naših predpisih še vedno jugoslovanski državljani ne glede na to, da so morda med bivanjem v tujini pridobili še državljanstvo katere druge države. Prijavijo naj se na občini, v kateri nameravajo živeti, da bodo dobili na odseku za notranje zadeve podobno osebno legitimacijo, kakršno imajo drugi jugoslovanski državljani.

4. Če je povratnik obrtnik in želi pripeljati v Jugoslavijo stroje za svojo obrt, mora predložiti potrdilo diplomatsko-konzularnega predstavništva SFRJ o tem, da je to obrt opravljal med bivanjem v tujini. Na podlagi takega potrdila lahko uvozi brez carine le po en stroj vsakega vrste, potreben za obrt svoje stroke.

5. Avtomobil ali kako drugo motorno vozilo je oproščeno carine samo v primeru, da je izseljenec-povratnik živel v inozemstvu že pred začetkom druge svetovne vojne, tj. pred 6. aprilom 1941. Izkazati pa se mora pri carini s potrdilom jugoslovanskega diplomatsko-konzularnega predstavništva, da je najmanj od 6. aprila dalje nepretrgoma živel v tujini. Carinarnica zahteva takšno potrdilo kot prilogo k prošnji za oprostitev carine, čeprav bi to bilo razvidno iz potnega lista ali kakega drugega dokumenta izseljenca-povratnika.

NAŠI P OMENKI

Suhi dol nad Horjulom. Foto: Ančka Tomšič

Razmišljanja

Čeprav človek nima na voljo veliko časa, se v teku dneva vendar večkrat ustavi in prekine tisti delovni zagon, na katerega je človeštvo menda že obsojeno. Delo skrajšuje čas, s tem pa tudi občutek dolgosti življenja; le kaj bi ljudje počeli, ko bi ne delali! Vse človekovo mišljenje in vse mišice povezane z njim morajo gibati neprenehoma. Na tem sloni zdrav razum.

Človek pa se vendar večkrat ustavi za kak trenutek. Ob takih prilikah mislim na različne stvari. Po dvanajstih letih odsotnosti se spomin pogosto vrača nazaj k dogodkom, okolju in osebam, ki sem jih nekaj srečeval. Kajpak večina ljudi in krajev ne najde prostora v tem kratkem presledku. Spomin in srce se ustavita pri najbližjih, a tudi teh je več, zato zavzamejo starši prvo mesto. Le-ti pa najbližji sorodniki pa so tesno povezani tudi s kraji. S slednjimi pa sem združen sam in leta, ki sem jih tam preživel.

Takrat se tudi pojavi dvom: »Sem ravnal takrat pravilno, ko sem pobral osnovne stvari ter odšel v svet? Ali je bilo prav oditi tako daleč, da leta in leta ne morem imeti pametnega pogovora z očetom in materjo?« Čas koplje jarek za jarkom med nami in pot zblizanja je vse težje prehoditi. »Zakaj sem se postavil v položaj, da ne morem preprečiti naraščanja števila teh zaprek?« (Pomisliki pa so tudi drugačne narave, njih obzorje je še širše. Živeti po slovensko... Kako si človek prizadeva, da bi v tem vsaj delno uspel! Kako vsaj nekaj tega prenesti tudi na otroke! — Mnogi vsega tega ne občutijo.)

Marsičemu se ne da pomagati. Živimo pač narazen in skupaj bi verjetno ne živeli tudi, ko bi domovine ne zapustil. Mogoče

bi v tem primeru ne imeli občutka, da drug drugega izgubljam. Ali pa. Težko je namreč reči, kdo nam je bližji — ali tisti, ki ga vsak dan vidimo, ali kdo drug, ki je pogosto v naših mislih.

V nas nastajajo vse mogoči pomisleki. Da morda mlajši ne vedo za skrbi starejših, za njihove želje in upe; če pa zanje vedo, jih ne razumejo, se ne potrudijo, da bi jih doumeli. Take stvari pa tarejo ljudi že kdove koliko rodov. Čim mlajši je človek, manj jih ima, kar je tudi razumljivo.

Tu pa se pojavi vprašanje, kako uskladiti mišljenja in gledanja ter ublažiti boleče točke. Popolnoma ne bomo uspeli. Znale so šibke lastnosti ljudi, ki nas navajajo k napačnemu presojanju samih sebe. Mnogokrat imamo prav, pogosto pa se motimo, posebno v odnosih do potomcev. V dejanjih in prepričanjih nam niso podobni, ravnaajo drugače in imajo drugačne nazore. Sem spadajo naši starši in sem bomo spadali tudi mi in morda bo za nas celo slabše kot zanje. Naši otroci rastejo v drugačnem svetu, spreminjajo nas leta in s tem se spreminja tudi pogled na svet.

Ali smo torej res pozabili starše, jih ne razumemo, smo jih zapustili, nas zanje ne skrbi več? Smo ravnali prav? Ne čutim se sposobnega, da bi na splošno odgovoril na ta vprašanja. Le zase vem in o sebi bom napisal.

SEM PRAVILNO RAVNAL, KO SEM ODŠEL V SVET?

»Če sem si gmotno opomogel, je bilo kajpak dejanje v redu. Domovina me itak ne potrebuje, morda še kruha nima zame —.« Taka filozofija je najlažja. »Čutiš, da je pravilna, ali pa je to le v opravičilo?« Morda pa starši mislijo, da si jih zapustil takrat, ko so te najbolj potrebovali. Ali je potem mogoče, da te domovina ni potrebovala, pa čeprav morda danes, kot praviš, zate nima kruha? Ni dvoma o tem, da so ti bili starši potrebni že zaradi materinega jezika, pa rodna zemlja prav tako.

Na starše nisem pozabil, v meni živijo, v hčerkah so njihovi sledovi. Njihov jezik sem prenesel na svoje potomce. Slovenska zemlja ne more mimo mene. Prisotna je, kot je prisotna moja žena, ki je tudi njen sad. Venomer skušam razumeti to deželo, čeprav sem bil že pred dvajsetimi leti prepričan, da jo poznam. Takrat sem bil star osemnajst let, vse je bilo veliko bolj enostavno.

»... da smo le združeni,« smo razglašali. »Da je že vendar tudi naš zahodni košček zemlje del zedinjene Slovenije, o čemer so sanjali in za kar so se zavzemali najzaslužnejši Slovenci!«

Takrat sta bila oče in mati še v trdnih letih. Koruzni kruh za zajtrk, krompir za večerjo, živilske nakaznice. Takrat ni bil raj na zemlji. Pa so trdo delali z rokami, s krampom. Takrat se nisem ustavljal in razmišljal o starših. V tistih časih sta bila trdna. Pred njima kopica otrok, za njih bodočnost sta delala, razmišljala pa sta le malo o njej. Za to ni bilo časa. Pa vendar v takih ljudeh ni bilo prostora za pesimizem.

Dvajset let kasneje, od teh dvanajst v tujini. Slovenska zemlja ni več tako enostavna. Spremenila se je, ljudje so jo spremenili. Zrasel je nov rod. Odprla je vrata v svet, da bi laže dihala, toda zrak, ki je na splošno blagodejen, slabotnim tudi škoduje.

Močan je in marsikaj tudi podere, največkrat pa rahlja vezi med ljudmi in tradicionalen način življenja.

Gledam naokoli in diham posveženi zrak ter se žalostim nad ostarelimi očeti in materami, ki so takrat jedli koruzni kruh in krompir. Za mnoge je odjuga prišla prepozno. Domovina jim ne vrača vloženega truda v dovoljni meri.

Misliš mama, da ne morem več spati v trdi postelji, kjer še prijetno diši lansko koruzno ličkanje; da sem se pomehkužil v novem življenjskem okolju?

Vem, da ne verjameš tega, ker veš, da je težko pozabiti mlada leta. Ponosno in tiho se zavedaš, da živita z očetom v hiši, ki je pravcati mali grad, trden in čeden. Razumem te. Očetu povej, da ga nisem zapustil. Le leta minevajo in on vidi že tretji rod, kateremu sem tudi jaz nekaj dal, kot je dal on prej meni. — Črta se daljša in srce včasih koprne po tistih časih, ko je bila še čisto kratka.

Domovina. Če te še razumem? Pa kako te skušam in skušam, toda že vidim, da bo prišel dan, ko bo za to potreben večji trud. Nisem se ti izneveril, le umaknil sem se ljudem na poti, ki je tudi že ni več. Ne prepiram se s teboj o svobodi in nesvobodi, o pojmi, ki se jim v toku življenja tako spreminja cena.

Veroval sem, še verujem. Tudi to so mi dali starši. Najprej sem veroval po otroško, nato odraščujoče in mladeniško, potem pre-mišljeno, možato. Rekla si mi, mama, da nisem videl notranjščine častitljive domače cerkve, ko sem bil tam... Pri tem si mislila na sv. mašo... pa na doslednost. Tudi tu na tujem sem videl dosti cerkva. Tamkajšnje pa so lepše, ker so del našega ljudskega življenja.

Verujem... po svoje, ker imam, hvala bogu, zdrav razum. Poleg tega pa imam vero v domovino, v njen obstoj in razcvet. Zato se zanimam za bodočnost slovenskega sveta in za starše.

Kdo mi torej lahko pove, če sem pravilno ravnal? Na žalost nihče. Le nasvete lahko poslušam. Odločiti se moram sam.

Danijel Jakob Božič, Montreal, Kanada

»Tudi mladi pomagamo pri Akciji za dom...«

Nisem še dolgo v Avstraliji, spoznal pa sem že veliko naših tukajšnjih rojakov. Vesel sem, da so tudi najmlajše povabili na občni zbor Slovenskega društva in Akcije za dom. Videl sem, da je potrebno veliko dela, če si hočemo ustvariti lasten dom, kjer se bomo zbirali, prirejali vesele večere in podobno. V Sydneyu nas je kar precej mlajših Slovencev. Srečujemo se na ulicah, v restavracijah ali pa na slovenskem plesu. Z veseljem bi tudi pomagali starejšim pri gradnji doma, pomagali pri organizaciji veselih večerov, kratkih iger in plesov, da bi tako zbrali nekaj denarja in da bi hitreje rasel naš dom.

Prosil bi vas, če bi nam lahko dali kak nasvet in nam mladim omogočili, da bi se hitreje vključevali v delo, tistim Slovincem pa, ki se bojijo Akcije za dom, kako bi pregnali ta strah. Ravno mi mladi hočemo drugim prikazati Slovenijo tako, kakršna je v resnici. Za začetek bi radi dobili nekaj turističnih lepakov Slovenije, s katerimi bi dekorirali dvorano na slovenskem plesu. Na teh plesih se zbere zelo veliko ljudi od Avstralcev do pripadnikov skoraj vseh tukajšnjih narodov. Slovenci imamo tukaj

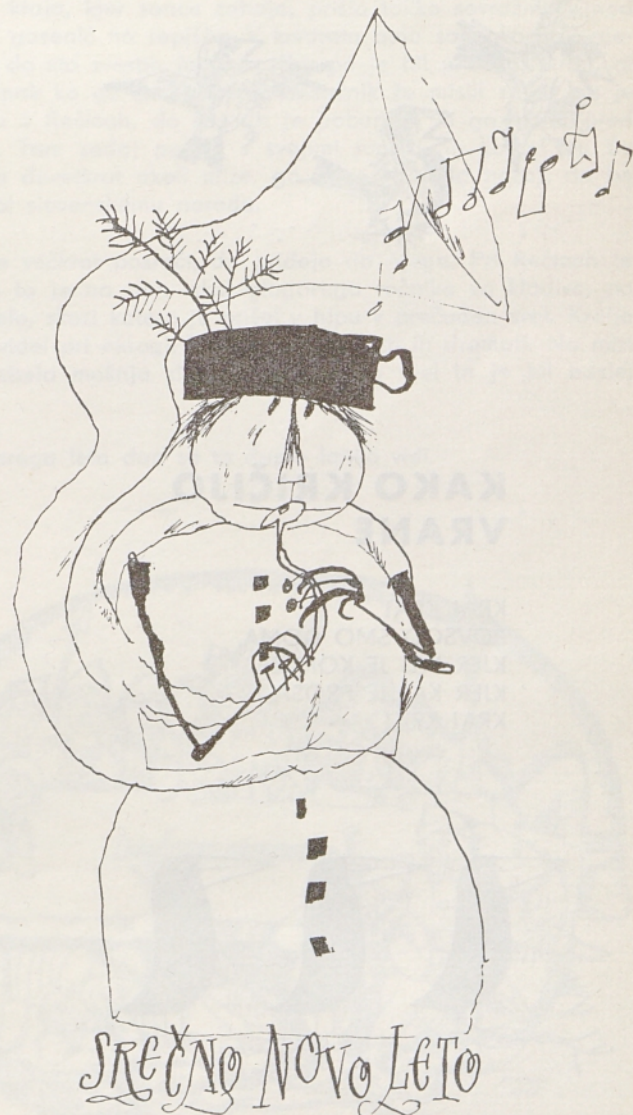
veliko prijateljev iz vseh držav. Našo lepo deželo bi jim morali prikazati vsaj s turističnimi slikami.

V imenu tukajšnjih mladih Slovencev vas prosim, če bi nam lahko poslali kako gradivo za vesele večere ali kake druge predstave. Zelo nas bo veselilo, če nam boste ustregli. O našem delu pa vam bomo sproti poročali.

Lado Šmajgert, Ashfield, N. S. W. Avstralija

Obema rojakoma iskrena hvala za pismi. Načela sta misli, ki bodo brez dvoma v živo zadele tudi druge, predvsem mlajše bralce. Prilaganje v tuje okolje, četudi samo začasno, je našim ljudem vedno ena izmed največjih težav, ki jih imajo pri naseljevanju zunaj domovine. Vajina prispevka sta zato še toliko vrednejša. Želimo in pričakujemo, da ne bo ostalo samo pri teh dveh pismih; vsi, ki čutite to težo na sebi, bi morali pisati. Tako bi lahko prišli tudi do edinstvenega dialoga med vsemi Slovenci po svetu.

Uredništvo

Vida Brest:

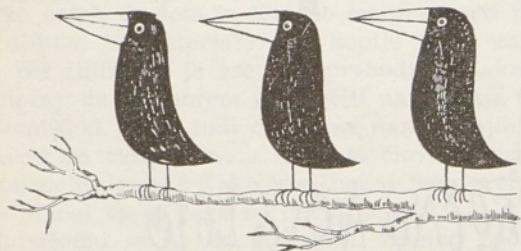
KAKO KRIČIJO VRABCI

ČIVI ČIVI!
BOM ŠE KAJ DOBIL?
SEM LAČEN, PREMRAŽEN
IN KOMAJ ŠE ŽIV...
ČIVI ČIVI!

KAKO KRIČIJO VRANE

KRA! KRA!
POVSOD SMO DOMA,
KJER KAJ JE KORUZE,
KJER KAJ JE PROSA.
KRA! KRA!

Fran Levstik:

NAŠA VAS

STOJÉ NA HOLMU HIŠE TRI,
POD HOLMOM POTOK ČIST ŠUMI,
IN RIBICE TAM PLAVAJO,
PO VODI SE VZIGRAVAJO.

OREHOV, JABLAN, HRUŠK IN SLIV
OB KOČAH JE DO SAMIH NJIV;
PRECVITAJO, DIŠÉ SPOMLAD,
JESEN RODÉ OKROGEL SAD.

A V SENCI DREVJA SADNEGA,
POD BRAMBO KROVA HLADNEGA
V VROČINI SKAČE KUP OTROK,
KI GOLIH GLAV SO, BOSIH NOG.

NAD NJIMI PTIČICE POJÓ
IN GNEZDA SI SKRIVAJ PLETÓ;
POMLADI TAM SE VESELE,
DRUGAM JESENI ODLETE.

ZA KOČO VSAKO JE ULNJAK,
ŠUMI OD ZLATE ZORE V MRAK;
ČEBELE PRIDNO LETAJO,
MEDU LJUDEM OBETAJO.

RAZGLLED JE S HOLMA LEP TAKO,
DA VABI SRCE IN OKO:
TAM GORE SO, A TOD POLJE,
IN TRAVNIKI TAM ZELENE.

PO GORAH CERKVE SO OKROG,
MOLEČE K NEBU V SINJI LOK;
A VSAKA IMA ZVON GLASAN,
KI POJE, KO SE BLIŽA DAN.

MINILO ŽE JE NEKAJ LET,
KAR ŠEL SEM S HOLMA V BELI SVET;
A VTISNIL SE MI JE V SPOMIN
DO ČRNE JAME GLOBOČIN.

Marija Vogelник:

PLEŠE, PLEŠE BELI SNEG

TIHO PLAVA SKOZI MRAZ
BELI BELI BELI SNEG,
Z VETROM SE LOVI V SAMOTNI PLES.
PLEŠE, PLEŠE BELI SNEG.

BELE SMREKE, BELE CESTE,
BELI HRIBI,
BELE GORE,
BELO, BELO, BELO POLJE.
PLEŠE, PLEŠE BELI SNEG.

UGANKA

KADAR GREM, PRAVILNO KAŽEM,
TO SE PRAVI: GOVORIM.
ČE NE GREM, GRDO VAM LAŽEM,
PA ČETUDI LE MOLČIM.
SLIŠNI MOJI SO KORAKI,
KRAJA PA NE ZAPUSTIM.
NOGI NISTA MI ENAKI,
V STALNEM KROGU JIH VRTIM.
NAJ VAM MERIM SREČEN ČAS,
DOKLER V SLUŽBI SEM PRI VAS!

(URA)

Koroška ljudska pripovedka:

KRALJ MATJAŽ

Kralj Matjaž je bil dober kralj. Dal je same zlate kovati. Drugega denarja sploh niso poznali. Zato so bili takrat res zlati časi. Pod košatimi lipami so naši očaki vsak dan rajali in v svetle kozarce natakali rujno vince.

Bil je kralj Matjaž slovenski kralj, naše gore list. Izbralo si ga je ljudstvo na Gosposvetskem polju in v starem Krnskem gradu je imel svoj prestol. Noč in dan so bila odprta grajska vrata in vsak revež si je lahko izprosil milosti in pravice.

Ker pa je bil kralj bogat vladar, so mu drugi kralji zavidali. Nekoč je iz onega kraja, kjer sonce zahaja, prišlo toliko sovražnikov nad Matjaža kot gosenic na repišče. V krvavem boju so pokončali njegovo vojsko do sto zvestih junakov. Ker pa je bil pravičen kralj, ni bil ubit, ampak ko ga je na begu sovražnik že mislil zajeti, se je odprla skala v Rečicah, do katerih je pobegnil, in ga skrila pred sovražnikom. Tam sedaj počiva s svojimi junaki, in kadar mu bo brada zrasla devetkrat okoli mize, ga bo gora dala nazaj, da bo srečno vladal slovenskemu narodu.

Izvoljenim se večkrat posreči, da pridejo do njega. Pri Rečicah je bil kovač in ta je na gori iskal glogovega ročnika za kladivo, pa je našel duplo, skozi katero je prišel v hipu v prečuden svet. Kralja Matjaža je videl pri okrogli kamniti mizi sedeti in dremati. Na mizi je ležala debela mošnja zlatov. Kovač jo je vzel in je bil odslej bogat mož.

Zlasti na starega leta dan se to duplo lahko vidi.

KOLINE

FRANK ČESEN, EUCLID, OHIO, ZDA

Sosednje so nam prav'li,
da ste prašiča dav'li.

Sezite na polico,
dajte klobasico;
pa ne ta tanko,
ta debelo danko.

V Dobo pri Domžalah, kjer mi je tekla zibelka, je bilo več batarjev, obrtnikov in delavcev kot pravih kmetov. Živeli so, kakor je pač kdo mogel, ampak preobjedel se ni nihče. Tako je bilo pač na Slovenskem pod Avstrijo.

Edina industrija daleč naokoli sta bili dve tovarni slamnikov v Domžalah, kjer so delale povečini ženske, Staretova pivovarna v Mengšu in Majdičev mlin na Viru. Ampak plače niso zadostovale niti za količkaj dostojno življenje.

Danes je tam vse drugače. Industrija se je v Sloveniji silno razvila in tudi plače so za ondotne razmere primerne. Med Domžalami, Mengšem in Kamnikom je precej tovarn, kjer si na tisoče delavcev služi svoj kruh. Medtem pa kmetje jamrajo, da ne morejo dobiti dninarjev. K sreči imajo mnogi že kmetijske stroje.

Moj oče je bil čevljar. Dela je imel dosti, ampak zaslužek je bil pičel. Včasih je zaslužil komaj eno krono na dan, dasi je večkrat delal celo zvečer pri petrolejki in se boril s spancem.

Ob sobotah mu je prišel pomagat Potov Johan, toda bil je počasen. Imel je ogromne brke in je šepal z desno nogo. Kadil je dolgo porcelanasto pipo, včasih celo pri delu. Z materjo, ki je prekupčevala z jajci, sta živela v razdrapani bajti zunaj vasi. Ker je bil mnogo po svetu, je znal pripovedovati zanimive dogodivljaje s svojih popotovanj.

Večkrat po šoli je oče tudi mene posadil na stol, da sem krpal delovne čevlje, čeravno bi šel rajši ven na vas z drugimi dečki. Sicer sem pa čevljarski stan itak sovražil, toda pomagati si nisem mogel.

V takih razmerah je moral oče z materino pomočjo preživeti osem otrok, kar ni bila lahka naloga. K sreči so štirje umrli kmalu po porodu, kajti z njimi vred bi nas bilo kar dvanajst.

Mati je bila prava mučenica. Poleg gospodinjstva, skrbi za otroke in njih vzgojo, ki je bila strogo verska, je obdelovala tudi majhno njivo, ki smo jo imeli v najemu, in zelnik za hišo, kjer je rastla povrtnina.

Posamezne sadike je celo zalivala z gnojnico. Zato je imela najlepšo solato in zeljnate glave v vasi. Važen del gospodinjstva je bil tudi preskrba hrane za edinega prašiča, ki je neprestano krulil in cvilil, da je šlo kar skozi ušesa. Tega je negovala in se pogovarjala z njim kot z otrokom.

Najhujši problem pa je bil, kaj bo dala v lonec za osem lačnih otrok. Največkrat je bil močnik, krompir ali zelje. In ko smo sedli k mizi, je bila skleda prazna kot bi mignil. In čeravno je imela mati nekaj kokoši, smo cvrtje ali »šmorn« dobili samo ob rojstnih dnevih.

Meso smo jedli le o božiču, veliki noči in na pustni dan. Takrat smo se ga najedli več kot do sitega. Za priboljšek je mati včasih

ob nedeljah vrgla tudi »šlapo« v ričet. Tolažila nas je s tem, da meso ni dobro za želodec.

Kruh je imela vedno zaklenjen v omari. In ko nam ga je rezala, je vselej z nožem naredila križ spodaj na hlebcu. Dobili smo ga natančno vsak po eno rezino, dasi bi ga lahko pojedli trikrat toliko.

Pozimi smo pletli kite za domžalske tovarne slamnikov. Kite so bile bele in pisane. Pri tem delu so se odlikovali urni in spretni ženski prsti. Vsaka kita je merila oseminštirideset komolcev. Kite so pletle vse revne družine.

Konec tedna je prišel Mančnik in jih pokupil. Morale pa so biti lično spletene, ravne in s pravilno spojeno slamo. S tem delom smo si prihranili marsikak krajcar za šolske knjige in zvezke.

Navzlic revščini pa smo enkrat v letu doživeli velik domač praznik — klanje prašiča. To je bilo nepozabno doživetje, zlasti za nas otroke. Težko smo pričakovali dan, ko je prišel k nam klavec Videmšek, po domače Cajhnov Francelj. Bil je rejen in nerodne hoje, toda pri klanju spreten možak.

Ljudje so ga radi imeli, ker je bil dober klavec in dobrodušne narave. Bil je vedno nasmejan in je rad zbijal šale. Oženil se je z domačo deklo, kar je povzročilo nejevoljo med sorodniki. Pozneje je z družino odšel v Ameriko in se naselil v Clevelandu, kjer je tudi umrl.

Njegov brat Tone, ki je bil dobski župan, gostilničar, mesar in ohol vaški veljak, pa je bil pravo nasprotje nasmejanemu Francelju. Ljudje, zlasti revni, so se ga izogibali, kolikor je bilo mogoče. Ampak to je poglavje zase.

Prašička sta oče in mati po dolgem izbiranju kupila spomladi na sejmu v Dobo. Moral je biti priznane pasme in tak, da je rad jedel. Ko je bil v svinjaku, je dobila besedo mati. V začetku mu je dajala redko hrano. Počasi ga je privajala na zelenjavo, ostanke solate in pomije.

Te je vsak dan prinesla sosedja, žena krojača Štupica, ki so ji rekli »Miška.« To pa zato, ker se je pri hiši reklo, pri Mišu. Bila je velika ženska z ven štrlečimi redkimi zobmi in nekoliko škilasta. Ker z možem nista imela otrok, sta drug drugemu očitala jalovost. Prepričan o tem pa ni bil ne on ne ona.

Kadar je ona prišla, smo bili otroci prosti, kajti z materjo sta klepetali najmanj eno uro. Pri tem sta obrali marsikatero žensko, pa tudi moški so prišli na svoj račun. V ostalem pa je bila dobrega značaja.

Doma so imeli dva fanta, siroti iz Marijanišča v Ljubljani, ki sta se učila krojaške obrti. Bila sta navihana kot večina Ljubljančanov. In čeravno sta bila starejša od mene, smo bili večkrat skupaj na potepu. Pri tem sta me uvedla v marsikatero skrivnost, ki se je nismo učili v šoli.

Janez in Rudi sta mi tudi razodela, da je Miklavž, ki nam je šestega decembra zvečer prinesel zvrhan pehar raznih dobrot, in štokrlja, ki prinaša otroke, čisto navadna bajka. S tem sta za vedno podrla mojo nedolžno otroško domišljijo. Mati je nekaj sumila, da me »pohujšujeta«. Rekla mi je, naj se ju izogibam, ker nista nič prida.

V Dobo smo imeli tudi nekaj političnega in verskega »pohujšanja«. Med večino tako imenovanih klerikalcev so bili tudi liberalci in socialni demokrati. Med liberalce so šteli Krivčevega

učitelja, K. Detela, poštarico in nekaj drugih. Ti so brali Slovenski narod. Med socialne demokrate pa Ludvikovega Nejčeta, Rodetovega gospoda in Kremžarja, ki so bili naročeni na Rdeči prapor. Razume se, da so se s klerikalci pisano gledali, ampak do kakšne večje rabuke ni nikoli prišlo. Takrat je imela slovenska ljudska stranka glavno besedo.

Prašč je rasel, toda debelil se ni. Pri tem je bilo važno, da je hrano hlatal, ne pa ril po njej in lovil najboljše koščke kot razvajen otrok. Na jesen pa se je začelo močnejše krmljenje, da bi se zredil.

Mati mu je v kotlu kuhala korenje, repo, peso in krompir, ki bi ga celo mi radi jedli. Za začimbo je včasih dodala še otrobe. Vse je bilo odvisno od pridelka. Če je bil pičel, je šla mati v dnino (taberh) h kmetom, pa so ji dali to in ono za pujska, ki se je vidno debelil in nazadnje že težko racal.

No, končno je v začetku decembra prišel dan nestrpno pričakovanih kolin. Tisti dan nisem šel v šolo, da sem lahko pomagal pri tem ali onem delu. Najbolj sem se pa veselil kolin in godlje. Že zgodaj zjutraj je prišel omenjeni klavec, Cajhnov Francelj s svojim mesarskim orodjem čez ramo in opasan z belim predpasnikom. Njegova težka postava in mesarica, sta vzbudila med nami otroci nekakšen strah in spoštovanje.

Najprej mu je oče dal šilce žganja, da se je ogrel. Nato sta z očetom ujela grozno cvilečega prašiča v svinjaku. Najbrž je slutil, kaj ga čaka. Ko sta ga ukrotila, ga je klavec spretno zabodel v vrat, oče je pa ulovil v lonec kri za klobase. Meni je nagajivi Francelj rekel, naj držim prašiča za rep, dobro vedoč, da se bo podelal. Potem se je pa režal na vsa usta.

Nato so prašiča omavžali in nesli na mizo in pravo delo se je šele pričelo. Odslej je imel glavno besedo klavec, ki smo mu morali streči, kot je on ukazal. Ko je bil prašč narazen, je mati pripravila malico, katere smo bili deležni tudi otroci.

Potem sva šla s klavcem k potoku sredi vasi, kjer sva oprala čreva za klobase in želodec. To se mi je vselej zdelo zelo zanimivo in imenitno. Zato sem bil ponosen, da sem tudi jaz nekaj prispeval k domačemu prazniku.

Zdaj so prišle na vrsto mesene in krvave klobase. Te so menda slovenska posebnost. Mesene so bile hitro narejene, ne pa krvave. Te so vsebovale kašo, kri, zmleto kožo, glavo, del droba in začimbe. Te stvari so pripomogle, da so bile klobase neznansko dobre in okusne.

Pri nadevu sta morala streči oče in mati, kot strežejo bolniške strežnice zdravniku pri operaciji. Klavec je spretno mešal in pokušal, dokler ni zadovoljno pokimal.

Ko so bile klobase in danka, »tista, ki na sonce hodi,« zašpiljene, jih je mati sproti znesla v krop, da se obarijo. Eh, kako smo mi otroci v mislih želeli, da bi čimveč klobas popokalo, da bi potem jedli bolj gosto godljo.

To je bil konec klavčevega dela. Umil je orodje in za šalo s krvjo po nosu namazal najmlajšega bratca, da je bežal, kolikor so ga noge nesle. Oče je klavca plačal in mu dal še eno šilce ta hudega, za dobro srečo. Nato je dal še to in ono navodilo glede kosov mesa, ki so imeli različna imena.

Medtem je mati obarila slanino, da bo oče naredil zaseko. Takrat so slanino sekljali s sekirico, vmes pa zrezali mnogo čebule. Gorenjci pravijo, da je to najboljši »špeh« na vsem svetu.

Oče je imel veliko opravka z mesom, ki ga je nasolil in zložil v čeber. Tam je ostalo, dokler se ni popolnoma presolilo, kar je vzelo nekaj dni.

Potem sva ga nesla z mesenimi klobasami vred k sosedu Adamčku v dim, kajti naša hiša je bila novejšega tipa in je imela že dimnik. Za to uslugo sem moral po šoli pasti Adamčkove krave na travniku za Rovšco. Za nameček sem dobil še kos kruha in večerjo.

Ko so bile narejene krvave klobase, jih je mati nekaj naložila v cekar in jih nesla na pokušnjo sosedom in sorodnikom. Najprvo pa seveda »Miški,« ki je k nam nosila pomije za prašiča in moji stari materi k Dimcu.

Ker so približno v tem času klali tudi drugod, smo dobivali koline tudi od sosedov in sorodnikov, če so imeli prašiče. Sploh je bila v tistem času navada, da so si sosedje in sorodniki izmenjavali koline in tekmovali, kdo bo boljše naredil.

Tako se je končal naš domači praznik poln novih doživljajev, ki mi bodo ostali v trajnem spominu.

SREČA

MARJAN TOMŠIČ

Vse bi dal za en sam trenutek sreče! — tako je nekje pisalo. Potem sem se zamislil. Sam zase sem bil popolnoma prepričan, da ne bi nikoli zapisal tako neskončno neumnega stavka. To ne pomeni, da sem srečen, ali sem to sploh kdajkoli bil. Sreče si enostavno nisem želel, kajti biti srečen je zame pomenilo biti na nek poseben, zamotan način mrtev. Mrtev, povsem mrtev in negiben. Srečni so tisti, ki zadenejo na loteriji milijon, srečni so srečno poročeni zakonci, prav tako so srečni tisti, ki po dolgih letih študija končno diplomirajo, ljudje so tudi srečni po obilnem in tečnem kosilu ali večerji; moj bog, za kaj vse ljudje niso srečni! In prav zaradi tega si te čudne reči tudi nikoli ne zaželim.

Oni dan mi je prijatelj, ki je zdravnik, pripovedoval tole čudno zgodbo:

»Na kliniko so pripeljali popolnoma izsušenega človečka. Ležal je v postelji tako strašno mirno in vdano, da ga je bilo nemogoče prenašati. Vsaj mene je mučil tak občutek. In pri vsem tem je vedel, da mu je živeti le še nekaj tednov ali pa celo to ne. Imel je raka na pljučih. Toda bil je prav takšen, kot da mu to dejstvo sploh ne pride do živnega; bil je kot žival, ki ji lahko tri dni zapored sleherni uro ponavljaš: poginila boš, crknila boš, zaklali te bomo, toda žival bo dalje prežvekovala travo in le včasih bo zmignila z ušesi ali z repom, da si odpodi nadležno muho. Prav takšen je bil ta človek. Ležal je pod smrtno belo rjuho, neprestano se je nasmihal, smehljaj se je vrag si ga vedi čemu, muhi na stropu, morda lestencu, ali pa našim zakrknjenim obrazom. In najbolj čudno je, da je bil takšen tudi takrat, ko so ga dajale najhujše muke, ko se mu je telo samogibno zvijalo v neskončnem trpljenju. Smehljaj se je, preprosto smehljaj. Nikoli ni spregovoril niti ene same besede. Molčal je kot grob, kot zid, kot kamen. Kadar sem ga vprašal, kako se počuti, mi je zabrusil v odgovor svoj peklenski smehljaj, celo povečal ga je, razširil in poglobil. In zdaj pride tisto nerazumljivo, pošastno in popolnoma absurdno; tik preden je zapadel v agonijo, je zahteval papir in nalivno pero. Ko smo mu vse to dali, je s tresočo roko, toda še zmerom s tistim blaznim smehljajem na svoji lobanji, napisal:

„Ljubo Človeštvo!

Nikoli nisem bil bolj srečen kot te zadnje tedne in zdaj se moja sreča bliža dokončni, najpopolnejši, absolutni Sreči.

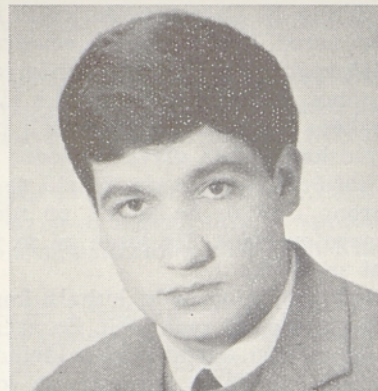
Vaš...?

Točno tako je zapisal. Ko so ga odnašali v mrtvašnico, je bil videti kot utelešena vesoljna Sreča.«

DVE PESMI HERMANA VOGLA

Herman Vogel je eden izmed pesnikov slovenske najmlajše generacije; pred meseci je izšla njegova prva pesniška zbirka »Razdalje rastejo«. Pesmi v tej knjigi so na prvi pogled preproste, kljub temu pa nosijo v sebi sled globoko občutljive pesniške osebnosti. V času ko tudi v slovenski književnosti prevladuje težnja za modernizmi za vsako ceno, nam pomenijo pesmi Hermana Vogla razveseljiv obet.

Herman Vogel je doma iz Mežice na Koroškem, kjer se je rodil leta 1941, zdaj pa živi v Ljubljani.

EDINA LJUBEZENSKA PESEM

Kot žogico si podajava obzirnost,
ki ji zavoljo tabuja govoriva ljubezen.
Zavoljo jesenskega časa
zapirava oči pred resnico.
Misliva, da sva slepa,
da bova le skupaj priromala na konec sveta.

Za naju, si rekla, bije eno srce.
Kdo je torej brezsrčen?

Lastiva si sonce, noč in vrbe.
Tudi med nama sužnjelastniški odnos.

Skrivaj si kupuješ šminke v odtenkih:
okus je pri vseh enako neslan.
Zjutraj si vztrajno drgnem zobe.

Zelo nasiten glas imaš:
vso noč si čebljala,
kaj si mi že povedala z njim?

Nekaj pa mi je le všeč:
da ne maraš ljubezni v prisposodah.

MATERINSKA ZNAMENJA

Na čelu nosim črno piko: vseskozi raste hitreje od mene.
Tu se bo vzdignila temna gora ali pa me bo zajela noč.

Pod brado nosim brazdo: čakam, da si jo poveznem do tal.
Tu se bo razlilo veliko rumeno polje ali pa me bo kdo zaklal.

Okoli zapestij cvete rahel rez: in mogoče še kje.
Tu se bo čas pogreznil ali pa si bom sam razrezal žile.

Slutil sem mater na gori, na polju in v času hkrati.
Skozi tenčico so uhajala znamenja
in se ostro napolnila proti meni.

Moja mati ima mnogo manj teh čarovnij.

(Iz zbirke črtic mladega slovenskega pisatelja Marjana Tomšiča Krog v krogu, ki je izšla pri Državni založbi Slovenije v Ljubljani.)

MED MAŠAMI

IVAN POTRČ

Bilo je med mašami; bili so mehki, topli dnevi, ko da bi se leto ustavilo, ko da bi zadnja letna toplota zatišala svet pod sèpi okoli babičinega, tudi list na drevju se ni zganil... Lotevala se me je dre mavost, vse huje in huje; zalezala se je vame ko sladka, ubita trudnoča. Odpravil sem se za hišo, po sadnem drevju, do sosedovih njiv, da... da bi bil od hrama proč, proč od ljudi — ničesar na svetu si nisem tako želel, ko tega, da bi legel na trato, s hrbtom na tratnico, se zagledal v nebes, v redke, nabrane meglice in se odpočil. Domači so bili v grapi, na njivah; čuti je bilo le Polančkino ali deklino zadiranje — zavračala je žival in vpila. Ali tudi vpitje, ti glasovi so bili bolj in bolj gluhi; slišal sem jih, še in še, doklič se ni trudnoča razlezala in me do kraja prevzela in doklič nisem zadremal. Zatišano Polančkino vpitje je odšlo z mano, v spanec; bilo je topo in gluho, vse bolj topo in vse bolj gluho, proč... in še bolj proč... — ko da bi ga odnašalo šumenje dravske vode, gluho šumenje, a ki je bilo zatem samo še brezkončna in šumeča sladkost, po celem telesu se je razlivala... Po cele večere smo preležali na pesku na dravskih otokih in poslušali šumenje široke reke... — bilo je, ko da bi se prepustili reki in šumenju, ko da bi zaplavali po večnem in brezkončnem vodovju. Bila so gimnazijska leta, znova leta... in leta... — znenada pa ko da bi se v tem gluhotnem pošumevanju, v tej sladki in topli gluhoči začeli vračati včerajšnji časi. Ko včeraj sem prisluhnil cingljanju kapljic, kako so padale na mlinsko kolo in na vodno gladino, posamič in v presledkih, ko na napeto vodo in na napeti les ter pele, venomer enako cingljajoče... Navek bi jih poslušal: to sladko in zveneče cingljanje je prinašalo jutra in z jutri vznemirjena čakanja: se bo pripeljala ali se ne bo? a pripeljala se je vsako jutro. Vsako jutro sem bil vnovič vznemirjen in srečen, vnovič in vnovič zbeigan in nesrečen, se bova ali se ne bova ogovorila in pogovorila, ko ni in ni bilo tiste prve, prazne in vsakdanje besede. Ostajala je le nepotešenost in me potem preganjala še po tistih letih, v snu ko nekoč nikoli opravljena matura... Ali vse to zdaj ni bilo več cingljanje kapelj, ni bilo več čakanje in pričakovanje, zaslísal sem govoricó — bila je jasna in mehka ko večerno nebo, ki so ga zagledale predramljene oči.

»Kaj bi pa naj storil? Življenje bi si zapravil z njo.« Ženski glas je bil zaskrbljen in v letih. Za njim se je oglašal drugi glas, enako ženski, a ko da bi prosil, nekaj zagovarjal in pripeval.

»Saj, saj — ni bila zanj. No, mu že ni bila namenjena.«

»Je že tako dandanašnji, da se je svet fantom odprl — tudi kar se žensk tiče.«

In znova drugi glas, ko zvon, ki nenehno odklenkuje:

»Saj, saj — dobro, da sta bila pametna, da ni otrok.«

»Ah, nikar ne čenčaj, Barca!«

Ženska glasova sta potihnila in zdaj so se zaslišale stopinje. Ena od žensk je odšla po pocjah in zatem zaškripala z vrati — bilo je, ko da bi bile pocje ob samem vratniku, na katerem sem se prebudil. — Kako? me je spreletelo. Saj ni hiše...

Dvignil sem se, bolj radoveden, ko presenečen ter se zagledal proti njivam, od koder so prihajali ženski glasovi. Ali tam pred mano je bilo, kakor je bilo vselej: bile so njive, za njivami gorice, in šele za njimi, nad sèpi, so bili hrami, je bila Perkovčina domačija, od katere sem zaslišal Perkovčino govoricó. Zagledal sem se v hram nad goricami, v katerem se je prižgala zdaj luč, gledal in gledal, ne da bi mogel razvozlati, kako sem lahko na takšno daljavo slišal, saj je bilo, ko da bi se ženski pred mano razgovorili. Mrak je legel do kraja na pokrajino, ki je ležala pred mano bolj in bolj dvignjena in ko da bi me oklepala; oko je lahko zaznalo le obrise drevja, kolja v goriceh in črnikaste érte hramov za drevjem — ali jaz sem Perkovco vseeno videl tudi za zbutanimi stenami njene kočé; videl sem jo, kako je prižgala petrolejko — saj sem slišal, kako je podrsnila s tresočo roko z vžigalico — in videl sem jo, kako je dvignila petrolejko z mize ter odšla z njo v kuhinjo po dojačo, kako je odšla iz kuhinje v priklet in po pocjah k živadi po dojvo — vsako stopinjo sem slišal; videl sem njene dolge nabrane kikle, ki so visele z nje, ko je hodila naprej sklonjena in ko vase potegnjena, videl sem jo z vsemi gubicami na drobnem izsušenem obrazu, ko... ko da bi bilo vse to ena sama drobna in večna skrb; lahko sem slišal besede, ki jih je sama sebi govorila.

— Oh, kako laže bi bilo na tem svetu, ko bi ne bil tako čenčast! Jezila se je zaradi sosede, zaradi Barce; malo še in jezila se bo zaradi živadi, ko bo ta prestopala med dojvo in opletala; lahko sem zaslišal prve tenke curke po prazni dojači... Poslušal sem jih in strmel v celi nočni svet pred sabo, dokler me ni tišina predramila. Stresel sem se, ko da bi me spreletel srh, se obrnil in skoraj stekel proti hramu — klicali so me od tam, k večerji.

Po večerji — bilo je že v pozni nočni čas in ženske so že zdavnaj nehale z opravki — je vnovič nastala tihoča; bilo je, ko da smo si od celega dneva že vse povedali. Brat je natočil pijačo in jo potisnil po mizi.

Zagledal sem se v zlato pijačo, v ročkine obline, in počakal, da je tihoča prinesla govoricó izpod sèpa. Povedal sem, kar sem doživel v mraku na vratnikih, kako sem Perkovco in Barco do besedice vse slišal.

»Vreme se bo obrnilo,« je rekla svakinja. »Saj, človek bi včasih poslušal, ali kaj, ko že vse veš. Na tem prekletem bregu, ali v tej ilovnati grapi se nič ne zgodi, kar ne bi že sami vedeli.« Zasmejala se je in si predjala prekrizani roki.

»Perkovca se za Paleka boji. Fant ji je zrasel.«

Brat je povedal to z rahlim posmehom, da ga je ženska koj popravila:

»Sama je ostala z njim — kaj se ne bi bala?«

»Ko je hodila Lenčka tod po bregih, je bila čisto iz sebe, nikakršnega božjega miru več ni imela. Čakala ga je, tega svojega Paleka, tudi do noči, doklič ni zaslišala kolesa po klancu, in po jutrih, na stezo je šla za njim, doklič se ni odpeljal... — zares, ko da bi ne bilo po svetu, v Mariboru, nikakršnih nevarnih kikel!«

»Takšnih žensk, hočem reči, takšne Lenčke najbrž res ni.«

»Si se tudi ti kaj bala?«

»Pojdi, ne načenjaj!« je zavrnila svakinja brata. »Kaj bi se takšno pogovarjali? Kaj pa Janžeka briga Lenčka — in vse tisto z njo... kje so leta! Ne bi odšli v méžavo?«

Zakonski pomenek — moški posmehi in žensko zavračanje — bi me ne vznemiril, pustil bi me z mojo tihočo, ali svakinja je malce prehudó in prenahitro odkimala bratu, naj neha. Je bilo to zaradi mene? Pogledala me je in zatem brata, ko z jezo in ko s prošnjo: naj bo z mano smilečen, če že ni zavoljo nje.

»Lenčka?« sem povprašal, ko da me je prepri predramil. »Katera?« Lenčk je bilo pri nas več — ali komaj sem tako sprenevedasto začel, že sem tudi začutil, kako mi je zastal dih. Vseeno, četudi je bilo rahlo vznemirjenje; tenki strah je bil tu in me v trenutku vsega predramil; vse... vse je bilo ko strah, ki je prihajal; ko da sem čakal nanj in ko da sem se tudi že vsega zbal — bilo je ko v tistih zlatih letih, ko smo še tako malo doživeli, a se že vsega bali.

»Lenčka! Roškarca! Roškarjeva...« je povedal brat, da ne bi mogel nič opletati.

Dvignil se je, se sprehodil po kuhinji in obstal na meni s celimi očmi. Tudi svakinja me je gledala.

Začutil sem, a ne da bi mogel kaj storiti, kako mi je dih do kraja zastal in kako me je strah vsega predramil. Ni mi bilo po volji, da sem se tjavdan držal ali ko da bi se potajil zaradi Lenčke; vedel sem, da tega ne bi smel storiti, ali nisem si mogel pomagati. To ni bil več spomin, ki ga je narahlo prebudilo cingljanje kapljic, tu je bila zdaj Lenčka, Roškarca, zaradi katere sem dobil od matere zadnjo klofuto. Bilo je, ko da mi je to noč kakor takrat tisto jutro pobralo kri iz glave.

»Roškarjeva? A, Lenčka?« sem povpraševal, da bi nabral nekaj časa in da bi se bolj do kraja vsega spomnil. Hotel sem se napraviti, kakor da mi je vse to o Lenčki zadnja skrb in tako sem zatem začel pripovedovati, kar sem kdaj pa kdaj, ko sem prihajal domov, zvedel ali slišal o Lenčki; vse tisto pač, kar me je vselej rahlo prizadelo, a to je bilo, kar sem slišal o Šprahu in o njegovi trgovini — Lenčka se je omožila na trgovino. Tod je bil spomin še ves živ, tako nanaglo je vse prišlo; s to trgovino, s Šprahom in z možitvijo. Na otroka sta že čakala, morala sta se vzeti. »Saj, spominjam se — ali ni bilo tako?«

Ne svakinja in ne brat mi nista ničesar odgovorila; bilo je, ko da bi čakala, da še pripovedujem, da povem še tisto drugo, a tistega drugega me je bilo narahlo strah.

»Šprahovemu so trgovino pobrali? Zaradi Nemcev... — na, nekaj sem slišal. Kje sta... zdaj? Lenčka, ta si je nabrala otrok? Kakšna je bila! Košata...«

»A ne?« se je nasmehnila svakinja. »Poglej, spominjaš se!« Z radovednostjo me je pogledala, da me je pogrelo, a na srečo, brat je pre naglo odgovoril.

»Imel je nekaj z Nemci, ta Šprahov, a povedo, da je imela ona še več z njimi. Da, kar prekošata je bila — in čisto se je spridila.«

»Ko da bi bil Šprahov kaj prida?« je menila svakinja.

»Kaj bi Šprahov? Reševal je trgovino in sebe, njej pa je bil vsaki po volji — brigalo jo je, če je bil Nemec... Eh, takšna ženska, pa nikakršna!«

»Ni vsaka pridna,« je rekla svakinja; posmehnila se je in povedala: »Lenčka je Špraha tudi pustila...«

»Kaj Špraha? Tudi otroke je obesila drugim, sestri. Je to kakšna ženska?? Nikakršna!«

»Ženska že, moj Franček, pa še kakšna! Le vzgledna mati ni. Bo tako ali ne?«

Svakinja se je nasmehnila bratu, povprašala pa mene, da bi potišala moževo jezo.

»Zagovarjate se, vselej se boste zagovarjale...«

Brat je zamahnil in odšel. Ali je šel pogledat živino, ali pa se je odpravil spat. Slišal sem še, kako je klical psa, kako je potegnil nekajkrat vodo in izlil vedro, kako je zaklepal... — ali še malo, pa me je to, kar mi je še povedala svakinja, čisto odneslo. Vrgel sem se na posteljo in se zastrmel v trame, da bi se odpočil, a tudi, da bi na vse pozabil; same drobne stvari so bile in nobena ni bila potešena... — le počemu bi jih še enkrat prestajal? Ali spanca ta večer ni bilo, ko da ga je tihoča, ki je nastala v noči na kmetiji, do kraja odgnala, ga preglušila.

»Ti si jo poznal?« je povprašala svakinja, ko sva ostala zatem tako sama v kuhinji; povprašala je malo iz ženske radovednosti, malo zato, da bi me z govorico zamotila.

»Poznal...« sem začel, zatem pa povedal — znenada je bil spomin topel; nisem vedel, zakaj. »Vsako jutro in vsak večer, ko se je pripeljala mimo, po veliki stezi. Hodila je v fabriko, šivala je...«

»Pa lepa je bila, no, včasih?«

»Lepa? Da, lepa. Rekel sem, košata... Tako vsa polna je bila...«

»In tvojih let...«

»Saj, to je bilo — v takšnih pravih letih je bila.«

»Uh, še zdaj si srečen,« je skoraj vzkliknila.

Zagledal sem se v njo in videl, kako je zastala z očmi na meni in z napol odprtimi usti, ko da bi zavidala meni — ali njej. Začel sem se ji izmikati, zamaknil sem se v žerjavko v krušni peči.

»Ne zameri mi, no, ko te povprašujem. Takšne so ženske — kar lepo mi je, če sem takšna, radovedna. Če ne zameriš, ko ti to pravim?« Obmolnila je, zatem pa — ni mogla, da ne bi — povprašala: »Vidva z Lenčko sta se še tudi drugače poznala?«

Težko bi povedal, zakaj sem odkimal.

»Nič ni bilo... Nič takšnega.«

»Nisem mislila, ne zameri.«

Ženska ni nikamor več gnala, ni hotela. Zakrila je obličje z dlanmi, odtegnila roki, da me je lahko znova gledala, znenada pa odkimala. Ne, ni me hotela več povpraševati, čeprav bi nekaj še hotela povprašati ali povedati. Nanaglo se je obrnila h kumenu, postavila veko na peč ter jo podprla z valékom.

Tako, današnja oprava je bila mimo in zdaj, za čeli dan je lahko prekrižala roke.

Tudi sam bi jih lahko prekrižal — nič takšnega ni bilo; vse je umrlo, preden je bilo kaj.

»Še največ velja na tem božjem svetu, da pozabimo, je rekla zatem.

»Ni bilo kaj pozabiti...«

»Lenčka pa ni pozabila.«

Zdrznil sem se in jo pogledal. Bilo je, ko da ne bi mogel verjeti, kar sem slišal.

»Na kaj ni pozabila?«

»Ne zameri, pesem ti bom povedala.« Odkimala je. »Ne, ne bom zapela — ne boj se, ne znam peti!«

(Nadaljevanje prihodnjic)

Diplomatska in konzularna predstavnštva SFRJ v tujini

BOLIVIJA: Ambassade de la SFR Yougoslavie, Casilla 1717 La Paz, „20 de Octubre” No. 2683 esquina Compos.

BRAZILIJA: Embaixada de RSF da Iugoslavia, Rio de Janeiro, Rua Dona Mariana 48 (Botafogo). — Consulat general de la RSF de Yougoslavie, Sao Paulo, Av. Ipiranga 318, Conjunto 1101 — Camara Federal de Comercio Exterior da RSF da Iugoslavia, A Representantco Permanente do Brasil, Sao Paulo, Avenida Sao Joao No. 1151—4 Aand S/41.

BURMA: Embassy of the SFR of Yugoslavia, Rangoon, 39 Vindsor Road, POB 943, opolnomočen tudi za Tajsko.

CEJLON: Embassy of the SFR of Yugoslavia, Colombo 7, 18 Buller's Lane.

CIPER: Embassy of the SFR of Yugoslavia, Nicosia, Vassilissis Olgas Street 2, POB 1968.

ČEŠKOSLAVAŠKA: Ambassade de la RSF de Yougoslavie, Praha I, Mostecka 15.

ČILE: Embajada de la RSF de Yugoslavia, Santiago de Chile, Nueva de Lyon 128, opolnomočen tudi za Ekvador.

DANSKA: Ambassade de la RSF de Yougoslavie, Kobenhaven, Svanevaenget 36.

EKVADOR: Zastopnik v Čilu.

ETIOPIJA: Ambassade de la RSF de Yougoslavie, Addis Abeba POB 1341.

FINSKA: Embassy of the SFR of Yugoslavia. Helsinki, Topeliuksenkatu 3 b A I.

FRANCIJA: Ambassade de la RSF de Yougoslavie, Paris XVIIe, 54 Rue de la Faisanderie. — Consolar section, 54, Rue de la Faisanderie, Paris XVIIe, Consulat General de la RSF de Yougoslavie, 307 Rue Paradis, Marseille (8e), Consulat General de la RSF de Yougoslavie, Strasbourg, Rue Erckman — Chatrian 17, Delegation Permanente de la RSF de Yougoslavie Aupres de L'O. E. C. E. Paris XVIIe, 54, Rue de la Faisanderie.

GANA: Embassy of the SFR Yugoslavia, Accra, F 827/2, Cantonments Rod POB 1629. Opolnomočen tudi za Liberijo.

GRČIJA: Ambassade de la RSF de Yougoslavie, Athenes, Vassilissis Sofias 106, Consolate General of the SRF of Yugoslavia, Thessaloniki, Vassilissis Olgas 98.

GVINEJA: Ambassade de la RSF de Yougoslavie, Conakry, Texaco, Kilometre 4,5 derriere.

HOLANDIJA: Embassy Netherlands of the SFR of Yugoslavia, Daan Haag, 30 Groot Hertoginnelaan.

HONDURAS: Zastopa veleposlanik v Mehiki.

INDIJA: Embassy of the SFR of Yugoslavia, New Delhi, 3/50 g Niti Marg Chanakyapuri; Zastopa tudi Nepal. — Consulate General of the SFR of Yugoslavia, Bombay — 1, Voswani Mansions, 120, Dinsha Waccha Road. — Consolate General of the SFR of Yugoslavia c/o Ingra, 6, Ballygunge Park Road, Calcuta 19, Yugoslav Trade Commission, Bombay 1, Voswani Mansions, 120/4 Dinsha Waccha Road, Yugoslav Trade Commission, Calcuta 21, 50/C, Block C. New Alipore, First Floor.

INDONEZIJA: Embassy of the SFR of Yugoslavia, Džakarta, Djalan Diponegoro 41. Informativni center; Djalan Diponegoro 43.

IRAK: Embassy of the SFR of Yugoslavia, Bustan Kobba Street 11-10-1, Saadun Baghdad, Post fah 210.

IRAN: Ambassade de la RSF de Yougoslavie, Teheran, P. B. 7, Avenue Vila — Koutche Panahi.

ISLAND: zastopa zastopnik v Oslu — Norveška.

ITALIJA: Ambassade de la RSF de Yougoslavie, Roma, Via dei Monti Parioli 20. — Ambassade de la RSF de Yougoslavie, Roma, Saint-Siege, Vatican.

JAPONSKA: Embassy of the SFR of Yugoslavia, Tokyo, 316-37, 4 — chome, Kitashinagawa, Shinagawa-KU Tokyo.

AFGANISTAN: Embassy of the SFR of Yugoslavia, KABOUL, POB 53 Shahr-e — Naw Malik Yar Wat.

ALBANIJA: Legation de la RSF de Yougoslavie, TIRANA, Rruga Kongresi i Permetit No. 214—216.

ALŽIRIJA: Ambassade de la SFR de Yougoslavie, ALGER, 7, Rue d'Anjou, Hydra.

ARGENTINA: Embajada de la RSF Yugoslavia, BUENOS AIRES, Charcas 1705.

AVSTRALIJA Consulate General of the SFR of Yugoslavia, 31, 33 Knox, Double Bay Street, SYDNEY, Avstralija, POB 12 Double Bay.

AVSTRIJA: Botschaft der SFR Jugoslawien, WIEN III, Rennweg 3 — Generalkonsulat der SFR Jugoslawien, Graz, Hilmteichstrasse 10. — Generalkonsulat der SFR Jugoslawien, Klagenfurt (Celovec), Radetzkystrasse 26. — Bundesaussenhandelskammer der SFR Jugoslawien, Vertretung für Österreich, Wien IV, Argentinierstrasse No. 36/I.

BELGIJA: Ambassade de la RSF de Yougoslavie, Bruxelles 9, Rue de Crayer. Opolnomočen tudi za Luxemburg.

BOLGARIJA: Ambassade de la RSF Yougoslavie, Sofia, G. Georgiu Dež No. 8.

- JEMEN: Legation of the SFR Yugoslavia Aly Abdul Moghni str. Building Jemen Engineering Contracting Co LTD, apt 7 and 8 Sanáa, Jemeni Arab. Republic.
- JORDAN: zastopa zastopnik v Libanonu.
- CAMBODGE: Ambassade de la RSF Yougoslavie, 129—131 Moha Vitei Preah Norodom, Phnom Penh.
- KANADA: Embassy of the SFR Yugoslavia, Ottawa Ontario, 17, Blackburn Avenue. — Consulate general of the SFR of Yugoslavia. Toronto Ontario 377, Spadina Rond.
- KENIJA: Embassy of the SFR Yugoslavia, State Home Avenue, P. O. Box 30.504 Nairobi.
- KITAJSKA: Embassy of the SFR Yugoslavia, Peking, San Li Tun No. 23, RP. of China.
- KOLUMBIJA: Generalni konzulat v Bogoti.
- KONGO: Ambassade de la RSF de Yougoslavie, Rue Lucien Fourneau, Brazzaville (Republique du Congo) B. P. 2062.
- KOSTARIKA: zastopa zastopnik v Mehiki.
- KUBA: Embajada de la RSF de Yugoslavia, La Habana, Calle 42, No. 115. Miramar.
- LIBANON: Ambassade de la RSF de Yougoslavie, Beyrouth, Immeuble Alfred Tamraz; Rue Sadate et Lyon.
- LIBERIJA: zastopa zastopnik v Gani.
- LIBIJA: Embassy of the SFR of Yugoslavia, Tripoli, Via Cesare Billia No. 12. Garden City.
- LUXEMBURG: zastopnik v Belgiji.
- MALI: Ambassade de la RSF de Yougoslavie, Bomako, Rue Soundiata. Angle 85 Bolibana.
- MADŽARSKA: Ambassade de la RSF de Yougoslavie, Budapest VI, Dozsa György ut 92/b.
- MAROKO: Ambassade de la RSF de Yougoslavie 39, Av Mousser el Adem (Mangin) BP 772 — Agdel Poste Rabat.
- MEHIKA: Embajada de la RSF de Yugoslavia, Mexiko 10, D. F., Av. Prado Sur No. 225 Lomas.
- MONGOLIJA: Poslanštvo SFR Jugoslavije, Ulica mira 48, Ulan Bator (via Moskva), Post. fah 700.
- DR NEMČIJA, BERLIN Botschaft der SFR Jugoslawien Albrechtstrasse 26, Berlin, No. 104, Deutsche Demokratische Republik.
- NEMŠKA ZVEZNA REPUBLIKA: Ambassade de la RSF de Yougoslavie, Bonn, Schlosstrasse 1, Ambassade de la RSF de Yougoslavie, Bad Godesberg.
- NEPAL: Veleposlanik v Indiji.
- NIGERIJA: Embassy of the SFR of Yugoslavia, Lagos, 7 Maitama Sule Street, S/W Ikoyi P. O. Box 978.
- NIKOZIJA: Embassy of the SFR of Yugoslavia, Vassilissis Olgas Street No. 2 POB 1968, Nicosia, Cyprus.
- NIZOZEMSKA: Ambassade de la RSF de Yougoslavie, La Haye, Groot Hertoginnelaan 30.
- NORVEŠKA: Embassy of the SFR of Yugoslavia, Oslo, Drammonsveien 105.
- NOVA ZELANDIJA: Consulate General of the SFR of Yugoslavia, Vellington 49, Hobson Street, Thorndon.
- PAKISTAN: Embassy of the SFR of Yugoslavia, Barachi — 29 43/7/H Block 6 P. E. C. H. S.
- POLJSKA: Ambassade de la RSF de Yougoslavie, Varsovie, Warszawa, Al. Ujazdowskie 23.
- PANAMA: zastopa predstavnik v Mehiki.
- PARAGVAJ: zastopa predstavnik v Argentini.
- ROMUNIJA: Ambassade de la RSF de Yougoslavie, Bucarest, Cales Dorobantilor 34.
- SENEGAL: Ambassade de la RSF de Yougoslavie, BP 3118, Dakar, Rocade Fann-Bel Air.
- SIRIJA: Ambassade de la RSF de Yougoslavie, Damask Chare Al Jalaa.
- SOMALIJA: Embassy of the SFR of Yugoslavia, P. O. Box 952, Mogadishu.
- SUDAN: Embassy of the SFR of Yugoslavia, Khartoum, Plot No. 70 43rd Avenue POB 1180.
- ŠVEDSKA: Ambassade de la RSF de Yougoslavie, Stockholm, Tyr-gatan 6, Commercial and Passport, Section Stockholm Drottning-gatan 30, Federal Economic Chamber of Yugoslavia, Permanent Representative, Jugoslaviens Utrikes' Handelskammare Representation, Stockholm 16, Drottninggatan 30, POB 16 298.
- ŠVICA: Ambassade de la RSF de Yougoslavie, Bern, Kalcheggweg 38, Consolat de la RSF de Yougoslavie, Geneve, 5 Chemin Thury, Consolat General de la RSF de Yougoslavie, Zürich, Eidmattstr. 33. Delegation Permanente de la RSF de Yougoslavie aupres des Nations Unies, Geneve, Avenue de Champel 11 bis.
- TAJSKA: Veleposlanik v Burmi, Trade Commissioner of the SFR of Yugoslavia. 505 Rajavithi Road, Bangkok.
- TANGANIKA: Embassy of the SFR of Yugoslavia, Upanga Area, Plot No. 276, POB 2838 Dar Es Salam.
- TOGO: Veleposlanik v Gani.
- TUNIZIJA: Ambassade de la RSF de Yougoslavie, Tunis, 4 Rue de Libéria.
- TURČIJA: Ambassade de la RSF de Yougoslavie Ankara, Paris Caddesi No. 47, Consolat General de la RSF de Yougoslavie, Istanbul, Vali Konagi Caddesi 96/A.
- URUGVAJ: Ambassi de la RSF de Yougoslavie, Monte Video, Avenida Dr Americo Ricaldoni 2523.
- UGANDA: Embassy of the SFR Yougoslavie, P. O. Box 4370, Kampala, Amber House.
- VELIKA BRITANIJA: Embassy of the SFR of Yugoslavia, London, S. W. 7, 25, Kensington Gore, Consular Section of the Yugoslav Embassy, London W. 8, 19, Upper Phillimorr Gardens.
- VENEZUELA: Embajada de la RSF de Yougoslavie, Caracas, Apartado del Este 4647.
- VIETNAM, D. R.: Veleposlanik v ZSSR.
- ZAR (Egypt): Ambassade de la RSF de Yougoslavie, Le Caire — Zamalek, 33, Rue El Mansur Mohamed, Consular Section and Information Center 10, Rue, Ebn Zanki, Cairo, Zamalek, Consular General de la RSF Yougoslavie, Alexandrie, 6, Rue Loumoumba.
- ZAMBIJA: Embassy of the SFR of Yugoslavia, POB box 1180 Lusaka, Zambija.
- ZDA: Embassy of the SFR of Yugoslavia, Washington, 6 D. C., 2410, Calif. St. N. W., Embassy of the SFR of Yugoslavia, Office of the Commercial Attache, New York, 22 N. Y., 509, Madison Avenue, Room 2210, Consulate General of the SFR of Yugoslavia, New York, 21, N. Y., No. 3030 Pacific Avenue, Consulate General of the SFR of Yugoslavia, Chicago 11 — Illinois, 38 East Bellevue Place, Consulate General of the SFR of Yugoslavia, Pittsburg 22, Pa. Farmers Bank Building, Room 306, 301 Fifth Avenue, Consulate General of the SFR of Yugoslavia No. 3030 Pacific Avenue, San Francisco, California, USA, Permanent Mission, of the SFR of Yugoslavia, to the United Nations, New York 21 N. Y. 854, Fifth Avenue, Informativni center SFRJ — New York: stan direktora centra: 401 East 81-st Street, New York, N. Y. 21.
- ZSSR: Embassy of the SFR of Yugoslavia, Moskva, Hlebniy pereulok 21, opolnomočen tudi za Mongolijo.
- OZN: Permanent Mission of SFR of Yugoslavia to United Nations, 854 Fifth Avenue, New York 21, Delegations Permanente de la RSF de Yougoslavie aupres des Nations Unies, Geneve, Avenue de Champel II, bis.
- OECE: Delegation Permanente de la RSF de Yougoslavie, Aupres de L'Organisation europeenne de Cooperation Economique, Paris, 54, Rue de la Faisanderie.

**Letošnji tradicionalni izseljenski piknik 4. julija bo ponovno v Škofji Loki.
Že zdaj ste pristrčno vabljeni!**

Star mlin v Škofji Loki pozimi. Foto: Peter Pokorn

